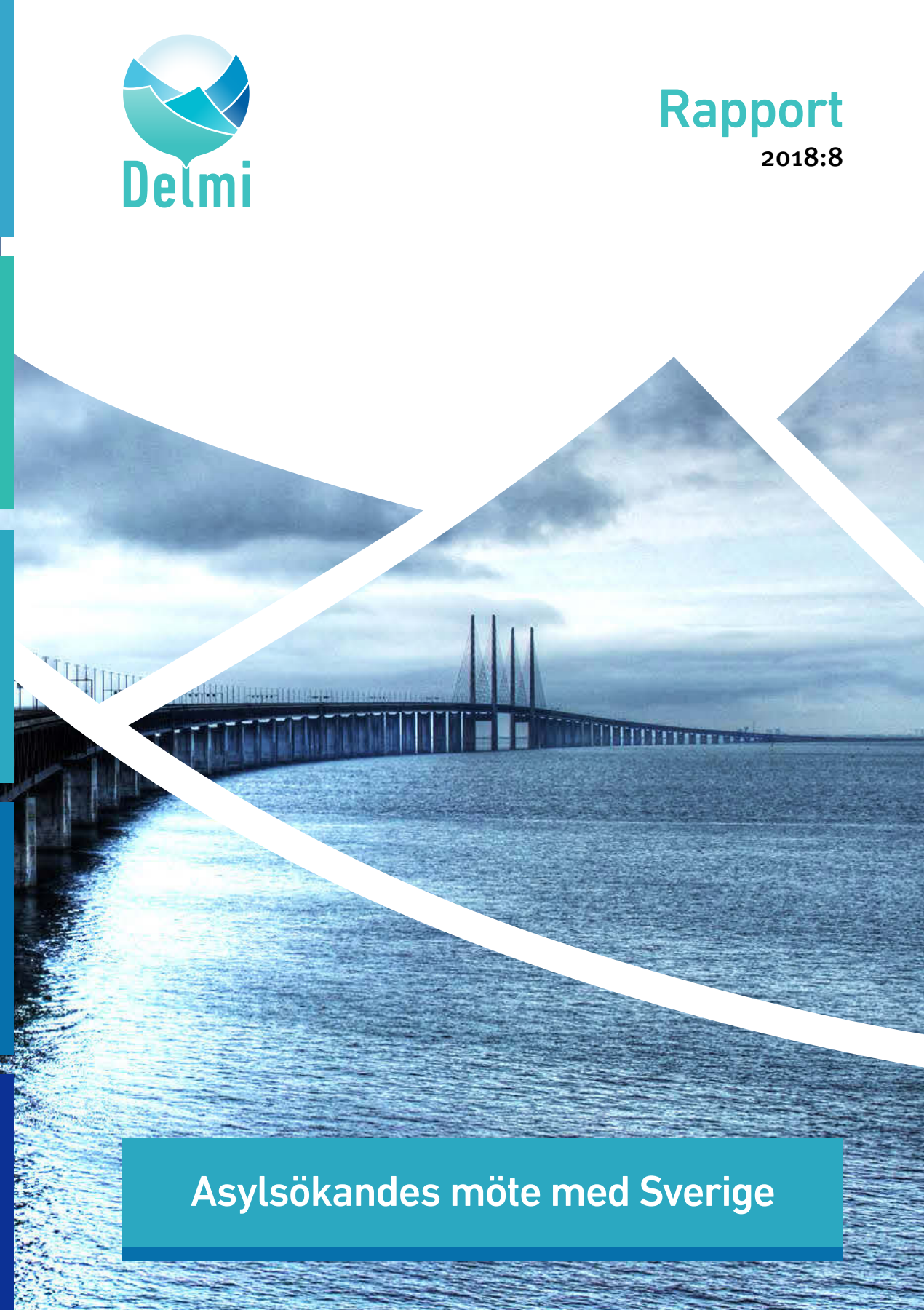

The background of the cover is a photograph of a long bridge spanning a body of water under a cloudy sky. The image is divided into three triangular sections by white lines. A teal banner at the bottom contains the title.

Asylsökandes möte med Sverige

Asylsökandes möte med Sverige

Lärdomar från en panelundersökning

Peter Esaiasson och Jacob Sohlberg

Rapport 2018:8

Delmi rapport 2018:8

Beställning: www.delmi.se

E-post: ju.delmi@regeringskansliet.se

Tryckt av: Elanders Sverige AB

Stockholm 2018

ISBN: 978-91-88021-34-2

Förord

Nästan var tionde person i Sverige har erfarenhet av att söka asyl eller har kommit hit som nära anhörig till en asylsökande. I takt med att asylinvandringen har ökat har uppmärksamheten kring gruppen även vuxit i media och i den politiska debatten. Det finns många studier som undersöker svenskarnas attityder till invandring, men väldigt få som riktar uppmärksamheten mot de asylsökande själva. Att intervjua asylsökande är naturligtvis förknippat med stora svårigheter, vilket kan förklara varför det enbart finns ett fåtal studier på området. Att dessutom följa asylsökande över tid och intervjua dem vid flera tillfällen är en utmaning i sig. Denna rapport är därför unik i sitt slag och bidrar till att fylla en viktig kunskapslucka.

Rapporten är skriven av Peter Esaiasson, professor i statsvetenskap, och Jacob Sohlberg, fil. dr. i statsvetenskap, båda verksamma vid Göteborgs universitet. Fokus för undersökningen är de asylsökandes upplevelser av resan till Sverige, tiden i asylsökningssprocessen, de materiella villkoren som boende och ekonomi, tilliten till svenskar och människor i hemlandet, samt deras förtroende för svenska institutioner. Ett tydligt resultat är att tilliten till svenska institutioner sjunker ju längre tid man tillbringar i asylsökningssprocessen. Eftersom den tilliten är en viktig förutsättning för integration för dem som senare får uppehållstillstånd är författarnas policyrekommendation att allt bör göras för att korta handläggningstiderna, även om det sker till priset av mindre stränga krav på rättssäkerhet.

Arbetet med rapporten har följts av Joakim Palme, professor i statskunskap och ordförande för Delmi, och Kerstin Brunnberg, journalist. Rapporten har granskats av Mikael Hjerm, professor i sociologi och Gunnar Myrberg, docent i statskunskap. Vid Delmis kansli har Sara Thalberg, Henrik Malm Lindberg, Caroline Tovatt, Linus Liljeberg och Amanda Wenzer bidragit till granskningen.

Stockholm i september 2018

Joakim Palme

Ordförande Delmi

Kristof Tamas

Kanslichef Delmi

Sammanfattning

Rapporten handlar om asylsökandes erfarenheter och reaktioner under tiden som asylsökande i Sverige. Den bygger på en surveyundersökning där respondenterna intervjuats upp till fyra gånger, första gången med en personlig intervju, därefter via webben (e-post eller sms-utskick). Intervjuerna gjordes på engelska eller arabiska. Antalet respondenter i den rekryterande intervjun var drygt 1 200, varav 250 deltog i minst en uppföljande webbintervju. Rekryteringen gjordes utanför fyra av Migrationsverkets mottagningsenheter i Göteborg och Malmö under 2016 och 2107. Även om urvalet inte är slumpmässigt rekryterat är det ett unikt material för att följa de asylsökandes erfarenheter från ankomsten till Sverige, till Migrationsverkets beslut om att bevilja eller neka uppehållstillstånd.

I fokus för undersökningen står ett antal erfarenheter före och efter ankomsten till Sverige: rättvisan i Migrationsverkets handläggning av asylärenden; boendet och den ekonomiska situationen; väntan och osäkerheten under asylprocessen; beslutet att beviljas uppehållstillstånd eller inte; minnet av resan till Sverige och känslan av hemlängtan. Vi kartlägger hur de asylsökande reagerar på erfarenheterna och analyserar också hur dessa påverkar de asylsökandes värdering av sin livssituation (nöjdhet med livet) och tilliten till andra människor. Vi redovisar samband mellan faktorer och så långt materialet tillåter också uppskattningar av orsaksrelationer (vad som påverkar vad hur mycket).

De asylsökandes uppfattningar om rättvisan i hanteringen går isär. I urvalet är det lika många som betraktar hanteringen som rättvis, orättvis eller som varken rättvis eller orättvis. Rättvisebedömningarna är baserade på flera olika faktorer där informationen från Migrationsverket och nöjdheten med boendet och den ekonomiska ersättningen är två av de viktigaste faktorerna.

Många asylsökande i urvalet är missnöjda med boendestandarden vilket påverkar deras värdering av livssituationen (nöjdheten med livet). De asylsökande värderar överlag sin livssituation som negativ. Vi finner att tiden i asylprocessen inte påver-

kar missnöjet, och att beskedet om uppehållstillstånd framför allt påverkar de som får ett positivt besked. Resultaten visar vidare att dåliga erfarenheter från resan till Sverige påverkar välbefinnandet negativt, men också att minnet av resan är mindre betydelsefullt än rättvisan i hanteringen av asylansökningarna och nöjdheten med boendeförhållandena.

Ett positivt besked om uppehållstillstånd påverkar de asylsökandes bedömningar av asylhanteringen och av sin livssituation. Den positiva effekten av att beviljas uppehållstillstånd är starkare än den negativa effekten att nekas uppehållstillstånd (i den första instansen).

De asylsökande rapporterar en högre tillit till andra människor när de kommer till Sverige än motsvarande grupper i migranternas ursprungsländer. Tilliten sjunker dock under tiden i asylsökningsprocessen. Ett beviljat uppehållstillstånd ökar tillitnivån, men den når inte upp till den initiala nivån.

Sammantaget både bekräftar och nyanserar vår studie vanliga uppfattningar om erfarenheten av att söka asyl. Det finns stora variationer i gruppen och individerna går in och ut ur processen på olika sätt. Ett grundantagande att de asylsökande har agens, det vill säga förmåga att handla för att ordna tillvaron på bästa sätt, förefaller vara mer träffande än stereotypa uppfattningar om "den traumatiserade flyktingen" som passivt offer för omständigheterna.

Summary

The study targets experiences and reactions of asylum seekers in Sweden. It is based on a survey in which respondents are interviewed in Arabic or English up to four times. The initial interview is face to face, remaining interviews are web-based. About 1,200 individuals were interviewed whereof 250 participated in at least one more panel wave. The recruitment interviews were conducted at the Migration Agency's premises in Gothenburg and Malmö in 2016 and 2017. The resulting sample is not probability based, but it represents a unique material that allows us to track asylum seekers' experiences from arrival to the Migration Agency's decision to issue (or not to issue) a residence permit.

The report highlights four experiences post arrival and two experiences pre-arrival: perceived fairness of the Migration Agency's procedures; housing conditions and economic conditions; feelings of uncertainty while waiting for the decision; the decision to issue or not issue a residence permit; memories of the travel to Sweden; and feelings of nostalgia and homesickness. We map reactions to the experiences, and analyze how they affect asylum seekers' life satisfaction and trust in other people. We report correlations and, as far as the data allows, also causal relationships.

Asylum seekers in our sample differ in their assessment of the Migration Agency's procedures: as many make a positive, neutral and negative evaluation. Fairness perceptions are based on several factors of which the most consequential are the quality of information provided by the Migration Agency, and evaluation of housing conditions and material conditions.

Large proportions of asylum seekers in our sample are dissatisfied with the quality of housing and this affects their life satisfaction. In general, asylum seekers report remarkably low levels of life satisfaction. However, surprisingly, we find no evidence that life satisfaction decreases linearly with time in the asylum-seeking process.

Results suggest that the decision on residence permit primarily affects those who are granted residency. Moreover, results show that memories of bad experiences of the travel to Sweden lowers life satisfaction, but that the travel is less consequential than perceived fairness of the procedure and evaluations of housing conditions.

A positive decision about residence permit affects asylum seekers' life satisfaction. Furthermore, it is more consequential to be granted a residence permit by the Migration Agency than to be denied a residence permit.

Asylum seekers report a higher level of interpersonal trust upon arrival in Sweden than do corresponding groups of individuals in sender countries. However, trust decreases with time in the asylum-seeking process. The level of interpersonal trust increases again for individuals that are granted a residence permit, but it does not quite reach the initial level.

Overall, our study provides nuances to common understandings of the experiences and reactions of asylum seekers. In-group variation is large, and individuals are exiting the asylum-seeking process in different trajectories. We suggest that asylum seekers should be conceived of as active agents of their own cause rather than as the stereotypical "traumatized refugee" who is a passive victim of circumstances.

Innehåll

Förord	iii
Summary	vi
1. Introduktion	1
Disposition.....	5
2. Tidigare forskning	6
Metoder.....	8
Vår studie i ett sammanhang.....	10
3. En webbaserad panelundersökning	12
Antal intervjuade.....	15
Beskrivning av urvalet	16
Bortfallsanalys av deltagande vid rekryteringsintervjun	20
Bortfallsanalys efter rekryteringsintervjun.....	20
Sammanfattande kommentarer	22
4. Processen	24
Rättssäkra procedurer – för vems skull?.....	25
Sveriges hantering av asylansökningar	27
Asylsökandes rättvisebedömningar	29
På vad grundas rättvisebedömningarna?	33
Betydelsen av Migrationsverkets beslut	39
Hur påverkar rättvisebedömningarna välbefinnandet?	41
Sammanfattande kommentarer	44
5. Boendet och ekonomin	46
De materiella villkoren	47
Nöjdheten med boendet och privatekonomin.....	50
Eget boende (EBO) och anläggningsboende (ABO).....	53
EBO, ABO och boendets kvalitet.....	54
EBO, ABO och kontakter med det omgivande samhället.....	56

EBO, ABO och framtiden	59
Materiella villkor och nöjdheten med livet.....	61
Sammanfattande kommentarer	63
6. Tiden i asylsökningssprocessen	65
De asylsökandes nöjdhet med livet.....	67
Nöjdhet med livet över tid	69
Beslutets inverkan.....	72
Sammanfattande kommentarer	75
7. Resan och längtan hem	77
Upplevelsen av resan.....	79
Konsekvenser av minnet av resan	83
Nostalgi och längtan hem.....	84
Sammanfattande kommentarer	88
8. Tilliten.....	89
Mellanhänsklig tillit bland asylsökande i jämförelse med personer i hemregionen.....	90
Mellanhänsklig tillit under asylsökningssprocessen	93
Konsekvenser av institutionellt förtroende och asylbeslutet på mellanhänsklig tillit.....	95
Sammanfattande kommentarer	99
9. Sammanfattande slutsatser	100
10. Policyrekommendationer.....	104
Appendix A: Surveyfrågorna.....	106
Appendix B: Öppna enkätsvar	117
Referenser	143
Slutnoter	154
Delmis tidigare publikationer	160

Figurer och tabeller

Figur 1.1 Rapportens byggstenar: Erfarenheter och reaktioner	4
Figur 4.1 Asylsökandes rättvisebedömningar panelsteg 1–4	31
Figur 4.2 Rättviseuppfattningar bland asylsökande som uppfattar att informationen från Migrationsverket inte alls är användbar respektive mycket användbar (medeltal och 95 % konfidensintervall i panelsteg 2).....	35
Figur 4.3 Rättviseuppfattningar bland asylsökande som är missnöjda respektive nöjda med boendet (figuren till vänster) och sin finansiella situation (figuren till höger) (medeltal och 95 % konfidensintervall i panelsteg 2 respektive 3).	36
Figur 4.4 Rättviseuppfattningar bland asylsökande som i panelsteg 1 tror att deras asylansökan kommer att avslås respektive beviljas vid rekryteringsintervjun (predicerat värde utifrån en regressionsanalys och 95 % konfidensintervall)	38
Figur 4.5 Rättviseuppfattningar bland asylsökande som fått avslag på sin ansökan, som ännu inte fått besked och som fått sin ansökan beviljad (predicerat värde utifrån en regressionsanalys och 95 % konfidensintervall)	40
Figur 4.6 Självrapporterad nöjdhet med livet bland asylsökande som i panelsteg 1–4 uppfattar att asylhanteringen är orättvis respektive rättvis (medeltal och 95 % konfidensintervall)	43
Figur 5.1 Boendeform och var i Sverige de asylsökande önskar bo om ett år.....	60
Figur 5.2 Självrapporterad nöjdhet med livet bland asylsökande som i panelsteg 2, 3 och 4 inte alls är nöjda eller mycket nöjda med boendet (medeltal och 95 % konfidensintervall)	62

Figur 6.1 Respondenternas nöjdhet med livet efter tid i Sverige	70
Figur 6.2 Respondenternas nöjdhet med livet i panelsteg 1–4	71
Figur 6.3 Nöjdhet med livet bland respondenter som fått avslag, som väntar på besked respektive som har beviljats uppehållstillstånd	74
Figur 7.1 Tillit till människor i hemlandet och svenskar beroende på nostalgi och hemlängtan	87
Figur 8.1 Effekten av tid som asylsökande i Sverige på mellanmänsklig tillit	94
Figur 8.2 Mellanmänsklig tillit från panelsteg 1 till panelsteg 4	95
Figur 8.3 Sambandet mellan institutionellt förtroende och mellanmänsklig tillit	97
Figur 8.4. Effekten av asylbeslutet på mellanmänsklig tillit.....	98
Tabell 3.1 Antal respondenter	16
Tabell 3.2 När kom respondenterna till Sverige?.....	17
Tabell 3.3 Anledningen att man besöker Migrationsverket (procent) ..	18
Tabell 3.4 Nationaliteter i urvalet.....	19
Tabell 3.5 Bakgrundsfaktorer bland respondenterna	19
Tabell 4.1 Uppfattningen om hur rättvist asylansökningarna hanteras i Sverige (procent)	32
Tabell 4.2 Uppfattningen om hur användbar Migrationsverkets information är (procent)	34
Tabell 5.1 Självrapporterat typ av boende (procent)	51
Tabell 5.2 Självrapporterad trångboddhet mätt som antal personer man delar sovrum med (procent).....	51

Tabell 5.3 Asylsökandens nöjdhet med boendet och den egna ekonomiska situationen i panelsteg 3 (procent).....	53
Tabell 5.4. Självrapporterad trångboddhet mätt som antal personer man delar sovrum med bland EBO och ABO i våg 2 (procent).....	55
Tabell 5.5 Har någon förklarat för dig hur praktiska saker fungerar i Sverige? (procent)	57
Tabell 5.6 Om personlig förklaring, vem förklarade? (procent)	58
Tabell 5.6 Var hoppas de asylsökande bo om ett år? (panelsteg 2, procent)	60
Tabell 5.7 Skäl till att vilja stanna (panelsteg 2, procent).....	61
Tabell 6.1 Respondenternas nöjdhet med livet i panelsteg 2	68
Tabell 6.2 Respondenternas självskattade hälsotillstånd i panelsteg 2	69
Tabell 7.1 Självrapporterad upplevelse av resan till Sverige (procent).....	81
Tabell 7.2 Tänker tillbaka på resan i panelsteg 3 (procent)	82
Tabell 7.3 Känslor av nostalgi och hemlängtan (procent)	86
Tabell 8.1 Mellanmänsklig tillit bland asylsökande i Sverige vid panelsteg 1	91
Tabell 8.2 De asylsökandes tillitsnivå i jämförelse med tidigare situationer	92
Tabell 8.3 Tillit till specifika grupper (procent) vid panelsteg 1	93
Tabell 8.4 Institutionellt förtroende (procent) vid panelsteg 1	96

1. Introduktion¹

Enligt Migrationsverkets terminologi är ”nyanländ” en flykting som beviljats uppehållstillstånd och kommunplacerats. Beteckningen signalerar att det är nu livet i Sverige börjar. Eftersom personen för första gången registreras som boende i landet är beteckningen korrekt. Likväl är den missvisande. Den ”nyanländ” har redan tillbringat tid i Sverige som asylsökande.

Att söka asyl är en extrem erfarenhet. En asylsökande har lämnat sin tidigare tillvaro och ber om tillstånd att få leva i mottagarlandet. Hans eller hennes framtid är beroende av hur mottagarlandets statsmakt beslutar. Även om lagstiftning och praxis gör utgången förutsägbar kommer ansökan att prövas individuellt. Beslutet kommer därmed att kunna påverkas av hur den asylsökande agerar och samspelar med statsmakternas representanter. Den asylsökande tvingas acceptera att statsmakten kan ha en annorlunda uppfattning om vad som är giltiga asylskäl. Under den ofta utdragna processen får den asylsökande förhålla sig till att statsmakten har större befogenheter att kontrollera honom eller henne än andra människor som lever i landet. I en miljö där man varje dag påminns om att kompetenser från det gamla landet har tappat i värde, och där man omges av människor som lever livet under andra förutsättningar, är den asylsökandes tillvaro präglad av risk, osäkerhet, knappa resurser och, på det hela taget, social exkludering.²

Det är många i Sverige som gjort erfarenheten att söka asyl. Den 1 februari 2018 var drygt 70 000 personer inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem. Därutöver har närmare 800 000 personer sökt asyl och beviljats uppehållstillstånd, eller kommit hit som anhörig till en person som har gjort det, under perioden 1980–2017. Ytterligare några tiotusental personer har nekats uppehållstillstånd men är kvar i landet utan statens tillstånd (se t ex Envall et al. 2010). Uppskattningsvis delas erfarenheten av att ha sökt asyl av nästan var tionde person som lever i Sverige just nu.³

Den här rapporten handlar om de asylsökandes upplevelser av sin situation och om hur tiden i asylsökningssprocessen påverkar deras uppfattningar om sig själva och det omgivande samhället. Med rapporten vill vi bidra till förståelsen av erfarenheten att söka asyl och även försöka identifiera sådant i asylmottagandet som det finns anledning att reformera.

Tiden som asylsökande brukar betraktas som nedbrytande för individen (se t ex Bakker, Dagevos & Engbersen 2014). Psykologiskt kan de negativa reaktionerna förklaras med att den asylsökande har svårt att se ett sammanhang i situationen ("sense of coherence") (Brekke 2004; 2010). Med bristande känsla av sammanhang menas att omgivningen uppfattas som *kaotisk och slumpmässig* ("low on comprehensibility"), *svår att hantera* ("low on manageability") och *meningslös* ("low on meaningfulness"). Omvänt klarar sig den asylsökande bättre om han/hon tycker sig förstå vad som händer ("high on comprehensibility"), har en strategi för att hantera svårigheterna ("high on manageability"), och ser meningsfulla utmaningar i vardagen ("high on meaningfulness").⁴

Med utgångspunkt i människans behov av sammanhang uppmärksammar rapporten sex erfarenheter som de asylsökande gör och som kan förväntas påverka hur de ser på sig själva och på det omgivande samhället.

Den *första* erfarenheten handlar om proceduren som avgör de asylsökandes framtid. Vi diskuterar uppfattningen om rättvisan i Migrationsverkets handläggning av asylärenden med antagandet att processen är väsentlig för möjligheten att förstå och hantera situationen. Den *andra* erfarenheten utgår från de asylsökandes materiella villkor (representerat av boendet och den personliga ekonomin) med antagandet att vardagsmiljön är väsentlig för meningsfullheten i tillvaron. Den *tredje* erfarenheten är den kronologiska tiden i asylsökarpocessen med antagandet att väntan i sig utgör en påfrestning. Den *fjärde* erfarenheten är Migrationsverkets beslut att bevilja eller inte bevilja uppehållstillstånd. Vi kartlägger reaktionerna på beslutet för att kunna säga i vilket tillstånd de asylsökande lämnar den extrema situation de befunnit sig i.

Asylutredningsprocessen, boendet, privatekonomin, tiden och beslutet är erfarenheter som görs efter ankomsten till Sverige, som i princip kontrolleras av den svenska staten och som därför kan reformeras. För att få en uppfattning om hur viktiga dessa erfarenheter är för de asylsökandes reaktioner behövs jämförelsepunkter. Medvetna om metodmässiga svårigheter kommer vi att jämföra med betydelsen av faktorer som formerades före ankomsten till Sverige (Sundqvist et al. 2000). Mer precist kommer vi så långt som materialet tillåter att för det *femte* diskutera erfarenheterna från resan till Sverige och för det *sjätte* känslan av hemlängtan och nostalgi.

Vi kommer genomgående att pröva i vilken utsträckning de asylsökande reagerar likartat på olika situationer. Tumregeln är att likartade reaktioner signalerar att situationen i sig har en avgörande betydelse, medan skilda reaktioner signalerar att individuella egenskaper spelar roll. Genom att vara öppna för individuella skillnader vill vi granska rimligheten i bilden av den asylsökande som ett passivt offer för omständigheterna, den som i samband med mottagandet av flyktingar från krigets Jugoslavien kallades "den traumatiserade flyktingen" (Eastmond 2004; se också Doná 2010).

Var och en av de sex erfarenheterna är viktiga i sig (hur värderar de asylsökande rättvisan i asylhanteringen, sina materiella villkor och så vidare). Men vi undersöker också de asylsökandes reaktioner på erfarenheterna längs två generella dimensioner – för det första värderingen av den egna situationen och för det andra synen på det omgivande samhället.

Vad gäller de asylsökandes syn på sin egen situation riktar många studier in sig på gruppens hälsotillstånd. För att inte per automatik betrakta de asylsökande som vårdbehövande fokuserar vi istället på ett relaterat men bredare utfall, nämligen självskattat välmående ("nöjdhet med livet"). En poäng med att analysera det självskattade välmåendet är förstås att det är allmänmänniskt värdefullt att människor är så lyckliga som situationen tillåter. Men vi antar också att integrationen underlättas av att de asylsökande som beviljas uppehållstillstånd känner största möjliga tillfredsställelse med livet.

Vad gäller de asylsökandes syn på det omgivande samhället uppmärksammar vi en fråga av potentiell betydelse för den framtida integrationen men som inte tidigare studerats i forskningen om asylsökningsprocesser – tilltron till andra människor, det som i litteraturen omväxlande kallas ”mellanmänsklig tillit” och ”generellt förtroende” (se Uslaner 2017 för en forskningsöversikt). Vi undersöker tillitsnivån bland de asylsökande som grupp, hur tilliten utvecklas under tiden som asylsökande, och vad som händer med tilliten efter Migrationsverkets besked om uppehållstillstånd.

Figur 1.1 Rapportens byggstenar: Erfarenheter och reaktioner

Erfarenheter		Reaktioner
Mottagandet	Utanför mottagandet	
1. Processen	5. Resan till Sverige	I. Självskattat välmående
2. Det materiella	6. Hemlängtan och nostalgi	II. Tillit till andra människor
3. Tiden		
4. Beslutet		

Rapporten är baserad på en unik surveyundersökning i flera steg med ett i utgångsläget stort antal arabisk- och engelsktalande vuxna asylsökande i Sverige. Genom att samma personer har intervjuats upp till fyra gånger är det möjligt att på individnivå följa hur uppfattningar utvecklas och förändras i väntan på beskedet från Migrationsverket och efter att beskedet har lämnats.

Forskningen om asylsökandes erfarenheter har hittills dominerats av kvalitativa intervjustudier och av skattningar av de asylsökandes hälsotillstånd. De fåtaliga surveyundersökningar med ett bredare intresse än hälsofaktorer är av tvärsnittskarakteraktär där deltagarna intervjuas vid ett enda tillfälle och ofta med små urval. Alla metoder har styrkor och svagheter, och ambitionen med vår panelstudie är att bidra med information som tidigare saknats.⁵

Väl genomförda panelundersökningar kan bidra med tre typer av kunskaper. För det första, om urvalet är av god kvalitet, skattningar av frekvenser (hur vanliga olika uppfattningar och erfarenheter är). För det andra skattningar av samband (hur olika fak-

torer hänger samman med varandra). Och för det tredje, återigen om materialet håller tillräcklig kvalitet, en uppskattning av orsak och verkan (vilka faktorer som påverkar vad). Panelundersökningar är att föredra framför tvärsnittsundersökningar därför att det finns möjlighet att jämföra vad som förändras och vad som är stabilt med grundantagandet att stabila faktorer driver (påverkar) de föränderliga faktorerna.

Att genomföra en webbaserad panelundersökning i fyra steg med asylsökande har inneburit utmaningar. För att dela med oss av erfarenheterna till andra som vill göra liknande undersökningar, och för att bidra till forskningen om det som kallas "hard to survey populations" (Tourangeau et al. 2014), kommer vi att diskutera metoden relativt utförligt. Redogörelsen ger ett underlag för läsaren att själv bedöma tillförlitligheten i våra resultat. Som kommer att framgå finns det ibland alternativa tolkningar till de vi finner rimligast.

Disposition

I rapportens nästföljande kapitel presenteras relevant forskning om så kallad framtvingad migration (*forced migration*) och vi placerar även vår web-baserade panelundersökning i ett metodologiskt sammanhang. Kapitel 3 diskuterar undersökningens genomförande och hur vi hanterat de svårigheter som dykt upp under arbetets gång.

Rapportens substantiella resultat presenteras i fem kapitel. Kapitel 4 handlar om de asylsökandes uppfattningar om rättvisan i Migrationsverkets hantering av asylprocessen. Kapitel 5 handlar om de asylsökandes uppfattningar om boendet och privatekonomin, och kapitel 6 om de asylsökandes reaktion på tiden och hur det självskattade välmåendet – "nöjdheten med livet" – förändras under perioden som asylsökande. Kapitel 7 tar upp upplevelserna av resan till Sverige och känslan av nostalgi och hemlängtan. Det avslutande resultatkapitlet (kapitel 8) diskuterar hur de asylsökandes tillit till andra människor utvecklas under och efter tiden i asylprocessen.

Till sist sammanfattar kapitel 9 lärdomarna och kapitel 10 lyfter fram några områden inom mottagningssystemet där det finns särskilda behov av förändringar.

2. Tidigare forskning

Huvudparten av forskningen om asylsökande och asylsökningssprocessen görs inom det tvärvetenskapliga fältet migrationsforskning. Forskningen om flyktingar och asylsökande är en sub-disciplin med tidskrifter som *Journal of Refugee Studies* och *Forced Migration Review*, men viktiga arbeten publiceras också i fältets generella tidskrifter där *International Migration Review* och *Journal of Ethnic and Migration Studies* är högt rankade. Utanför fältet med migrationsforskning analyserar medicinare och socialmedicinare olika aspekter av asylsökandes hälsotillstånd. Förstås studerar också forskare inom de traditionella samhällsvetenskapliga disciplinerna de asylsökandes situation och förutsättningar, men intresset riktas vanligen mot migranter som har beviljats uppehållstillstånd och på deras samspel med den inhemska befolkningen och med inhemska institutioner.

Forskningen om framtvingad migration (*forced migration*) skiljer mellan påverkansfaktorer som inträffar före och efter ankomsten till mottagarlandet (se t ex Phillimore 2011; Ryan et al. 2008). Tiden som asylsökande betraktas som den första viktiga erfarenheten individen gör efter ankomsten (se t ex Lomba 2010). Det entydiga resultatet från forskningen är att erfarenheten som asylsökande är negativ för individen och därigenom för förutsättningarna för en framtida integration för de som beviljas uppehållstillstånd. Slutsatsen brukar inte formuleras i kontrafaktiska termer, men innebörden är att personerna som så småningom beviljas uppehållstillstånd är sämre rustade för att lyckas i den nya tillvaron än vad de hade varit om livet som ”nyanländ” hade börjat i den stund han eller hon först kom till landet.

En viktig psykologisk mekanism bakom svårigheterna är att osäkerheten i situationen som asylsökande skapar stress som leder till sänkt självförtroende och ett försämrat hälsotillstånd (se t ex Burchett & Matheson 2010; El-Shaarawi 2015; Lindencrona, Ekblad & Hauff 2008; Morville & Erlandsson 2013), i synnerhet bland de asylsökande som har svagt stöd i sin omgivning (se t ex Lie, Sveaass & Eilertsen

2004). Den upplevda stressen kan också förstärka konsekvenserna av traumatiska händelser före och under resan till det nya landet (se t ex Masmas et al. 2008; Steel et al. 2009). En annan orsak till senare problem med integration är att asylsökarnas yrkeskompetens utarmas om den inte utnyttjas (Phelps 1972 citerad i Hainmueller, Hangartner, & Lawrence 2016; Høghagen & Jøsephsson 2010).

Ytterligare faktorer av betydelse för möjligheten till integration är förknippade med svårigheterna att skapa sig en plats i ett nytt land med ett annat språk och annorlunda sociala koder och där tiden som asylsökande blir ett missat tillfälle till träning (se t ex Hobfoll 2001; Laban et al. 2004; Porter & Haslam 2005). Även upplevelser av fientlighet och diskriminering i mottagarlandet kan bidra till försämrade förutsättningar för integration (se t ex Paradies 2006). En ytterligare faktor av sannolik betydelse, men som enligt vad vi kunnat se ännu inte analyserats systematiskt, är svikna – kanske överdrivna – förhoppningar på mottagandet i det nya landet.⁶

Det råder enighet i forskningen om att tiden i asylsökningssprocessen bör vara så kort som möjligt och så aktiv som möjligt (se t ex Bakker, Dagevos & Engbersen 2014). Det finns goda belägg för att asylsökandes förutsättningar för att så småningom etablera sig på arbetsmarknaden försämras ju längre tid som tillbringas i asylsökningssprocessen (se Hainmuller, Hangartner & Lawrence 2016 och där citerad litteratur). En nyskriven OECD-rapport bekräftar att policyexperterna delar forskarnas uppfattning. Den första av tio rekommendationer i rapporten är att så långt som möjligt snabba på asylbehandlingstiden (OECD 2016). Även övriga rekommendationer ligger i linje med forskningens slutsatser, till exempel att göra tiden i asylsökningen så aktiv som möjligt och att ge arbetsträning till grupper av asylsökande som sannolikt kommer att beviljas uppehållstillstånd.

Svenska myndigheter och politiker är, förstås, medvetna om värdet av en kort och aktiv asylsökningssprocess. Slutbetänkandet från utredningen om flyktingmottagande och introduktion från 2003 angav tre skäl som ändå gjort statsmakterna tveksamma till att satsa på ett innehållsrikt mottagningssystem: rädslan för att skapa falska förhoppningar hos personer som inte kommer att beviljas uppehållstillstånd; oviljan att slösa skattemedel på personer som inte kommer att beviljas

uppehållstillstånd; och oro för att skapa pull-faktorer som i sig ökar antalet asylsökande (SOU 2003:163–85). Slutbetänkandet pekade också ut praktiska svårigheter med att få de asylsökande att engagera sig i organiserade aktiviteter som faktiskt erbjudits, exempelvis att det inte funnits ekonomiska incitament för de asylsökande att engagera sig och att en del kvinnliga asylsökande aldrig tänkt sig att arbeta utanför hemmet och heller inte ser nödvändigheten i att lära sig svenska (SOU 2003:182–4).⁷

Beträffande längden på processen är huvudanledningen till att asylsökningstiden ofta blir lång, trots medvetenheten om nackdelarna med utdragna ärenden, att mottagarländer som Sverige lägger stor vikt vid rättssäkerheten. Som alltid när det gäller myndighetsbeslut finns en motsättning mellan å den ena sidan snabbhet och å den andra sidan krav på dokumentation, noggrannhet, genomskinlighet, möjlighet att överklaga till högre instans och annat som förknippas med en rättssäker behandling.

Den statliga utredningen *Ett ordnat mottagande – gemensamt ansvar för snabb etablering eller återvändande* (SOU 2018:22) från våren 2018 hade förstås att ta hänsyn till samma målkonflikter. Förslagen för den framtida politiken ligger också i linje med forskarnas och policyexperternas rekommendationer: Med hjälp av bland annat särskilda ankomstcentraler skall tiden i asylsökningsprocessen kortas, och möjligheterna till utbildning och arbete skall förbättras för de som tillhör grupper där många beviljas uppehållstillstånd.

Metoder

Migrationsforskningen om asylsökandes erfarenheter är till övervägande delen kvalitativ i betydelsen att intervjuer med ett mindre antal respondenter och centralt placerade informanter utgör de viktigaste kunskapskällorna (se t ex MacDonald 2015). Kanske bidrar forskningsmetoden med en ofta nära relation till intervjupersonerna till vad vi uppfattar som ett ytterligare kännetecken för forskningen på området – studierna antar regelmässigt ett underifrånperspektiv med stor uppmärk-

samhet på de svårigheter asylsökande möter och liten förståelse för mottagarstatens reglerande restriktioner. Systematiska sammanställningar av statsmakternas avvägningar mellan krockande målsättningar återfinns främst i officiella rapporter som det tidigare citerade slutbetänkandet från utredningen om flyktingmottagande och introduktion (SOU 2003).

Vad gäller kvantitativa metoder ger registerdata information om flest individer. Sådana undersökningar med relevans för de asylsökandes situation och erfarenheter görs i regel på personer som beviljats uppehållstillstånd och som därmed ingår i de stora offentliga befolkningsregistren (se t ex Gustafsson, Katz & Österberg 2017). Även undersökningar baserade på surveymetoden inriktas huvudsakligen mot personer som beviljats uppehållstillstånd och därmed erkänts som en del av den nationella gemenskapen. Surveyundersökningar med höga ambitioner vad gäller slumpmässig sampling av intervjupersoner görs oftast med urval av befolkningen som helhet (ibland med överrepresentation av personer med utländsk bakgrund) (se t ex Connor 2010), men det görs också studier med slumpmässiga urval av invandrade personer från vanliga ursprungsländer (se t ex Koopmans 2015).⁸

De flesta surveystudier inom fältet är av tvärsnittskaraktär (några med bakåtblickande frågor om erfarenheten under asylsökningstiden se t ex Bakker, Dagevos & Engbersen 2014; Pottie et al. 2008, men det finns exempel på panelundersökningar som följer personer med invandrarbakgrund vid två eller fler tillfällen (se t ex Dinesen 2010). Den mest genomarbetade surveypanelen inriktad på invandrade är webbaserad och görs i Nederländerna inom ramen för den välrenommerade *Longitudinal Internet Studies for the Social Sciences* (LISS).⁹

Surveyundersökningar med urval av asylsökande förlitar sig nästan alltid på bekvämlighetsurval av ett mindre antal personer på en eller flera flyktingförläggningar (för en välgjord studie av asylsökandes självupplevda hälsotillstånd på en stor förläggning i Västsverige se Tinghög m fl 2016, för ett internationellt exempel se Buber-Ennser et al. 2016). Utanför Europa görs surveyundersökningar med förhållandevis stora urval av flyktingar i bland annat Turkiet (se t ex Smeekes et al. 2017). En genomarbetad undersökning, som vi återkommer till i kapitel 8 om tillit, gjordes

inom ramen för *Arab Barometer* och inriktades på syriska flyktingar i Libanon och Jordanien.¹⁰

Den i särklass mest omfattande panelundersökningen som inbegriper asylsökande görs i Tyskland. Den följer ett stort urval av asylsökande under en fyraårsperiod med årliga intervjuer före och efter att de beviljats uppehållstillstånd med fokus på deras ställning på arbetsmarknaden.¹¹ En liknande surveypanel i tre steg har också gjorts i Canada i början av 2000-talet.¹²

Våra forskningsfrågor handlar om de asylsökandes uppfattningar och erfarenheter under tiden som deras ansökan behandlas. Den bästa tekniken för att lära om sådana dynamiska processer är survey-paneler där ett stort antal personer intervjuas vid flera olika tillfällen. Som framgått är sådana panelundersökningar ovanliga och de få som har gjorts har riktat uppmärksamheten mot de asylsökandes integration på arbetsmarknaden (Morville 2014 baseras delvis på en mindre tvåstegspanel med asylsökande i Danmark). Enligt vad vi kan överblicka är vår studie den första som innefattar en bred uppsättning teman.

Vår studie i ett sammanhang

Surveybaserade panelundersökningar har historiskt varit kostsamma och svåra att administrera. Den digitala tekniken har dock ändrat förutsättningarna. Möjligheten att distribuera surveys via e-post och sms i stället för genom besöksintervjuer eller brevutskick har sänkt kostnaderna för att intervjua många individer flera gånger. För web-surveypaneler är den högsta tröskeln att passera att säkra kontaktuppgifterna till ett tillräckligt stort antal personer som är villiga att låta sig intervjuas. Med ett stort urval av personer på plats kan de fortsatta intervjuerna göras via webben till en förhållandevis liten kostnad, förstås under förutsättning att deltagarna är fortsatt villiga att medverka.¹³

En annan förändring som öppnat upp för web-surveypaneler handlar om forskningspraxis och synen på kravet att en undersökning måste baseras på slumpmässiga

sannolikhetsurval för att ge meningsfull information. I takt med att kostnaderna för obundna slumpmässiga urval skjutit i höjden har många forskare uppmärksammat att frågor om förändring och om orsakerna till förändring även kan studeras med hjälp av bekvämlighetsurval. Nackdelen med bekvämlighetsurval – i många webbsurvey-paneler har deltagarna anmält sig själva via exempelvis mediebolagens nyhetssajter – är förstås försämrade möjligheter att uppskatta hur många personer i populationen som har en viss åsikt eller uppfattning (det vill säga att göra precisa populationsestimat).

Opinionslaboratoriet LORE vid Göteborgs universitet, som sedan ett par år är en del av SOM-institutet, har utnyttjat den nya tekniska möjligheten och byggt upp vad som idag är världens största akademiskt drivna webb-panel med cirka 60 000 respondenter (se www.lore.gu.se). Även om en webbsurvey-panel med asylsökande innebär nya utmaningar bygger vår undersökning på LOREs kompetens.

3. En webbaserad panelundersökning

Med våra frågeställningar vill vi idealt sett komma i kontakt med personerna som söker asyl omedelbart när de kommer till Sverige. Ursprungligen planerade vi för ett scenario som liknade hösten 2015 med tusentals asylsökande under kort tid. Efter omläggningen av flyktingpolitiken har dock förhållandena ändrats (under den mest intensiva delen av vår undersökning, mellan 15 augusti och 23 september 2016, ansökte i snitt 16 personer per dag om asyl på de två största mottagningsorterna Göteborg och Malmö) och det är därför mycket resurskrävande att enbart rekrytera utifrån kriteriet nyss ankommen. Dessutom är verkligheten mer komplicerad än standardmodellen där en person anländer med tåg, bil eller färja och omedelbart lämnar in en ansökan om asyl. Exempelvis anländer sedan 2016 många asylsökande till Sverige med flyg från andra Schengen-länder och personer som har kommit till Sverige som turister kan ansöka om asyl efter att ha befunnit sig i landet en tid.¹⁴ En tredje grupp som inte passar in i mallen är personer som tidigare fått avslag och som efter en preskriptionstid på fyra år lämnar in en ny ansökan.

Givet de praktiska omständigheterna definierade vi målpopulationen som vuxna personer (18 år eller äldre) som söker asyl och som därmed är inne i Migrationsverkets mottagningssystem. Eftersom individer rör sig in och ut ur systemet allt eftersom ansökningar lämnas in och behandlas är populationen flytande över tid. För att ge en uppfattning om storleken kan nämnas att drygt 50 000 vuxna var inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem i väntan på besked i början av januari 2017, och att antalet individer som varit inskrivna någon gång under året är betydligt större även om vi inte kan ange någon exakt siffra.

För att rekrytera till undersökningen genomförde vi rekryteringsintervjuer vid Migrationsverkets anläggningar i Malmö och Göteborg, de två traditionellt största

mottagningsplatserna. Planeringen var inte helt enkel då Migrationsverket har olika anläggningar för olika verksamheter och då arbetet omorganiseras med jämna mellanrum. Vi har rekryterat på både den anläggning där flest personer lämnar in en asylansökan och den största anläggningen för serviceärenden och asylutredningar för personer som varit längre i asylsökningssprocessen (asylutredningar är det kritiska tillfället i processen när den asylsökande undergår en lång intervju om sin situation).¹⁵ Rekryteringen pågick under sammanlagt sex veckor i Malmö under 2016 (en pilotomgång 16-26 maj och en andra omgång 15 augusti - 9 september) och nio veckor i Göteborg under 2016 och 2017 (en pilotomgång 11-22 april, en andra omgång 15-30 augusti och 12-23 september samt en tredje omgång 20 februari – 16 mars). Under dessa perioder var ambitionen att kontakta samtliga personer i målgruppen som befann sig på platsen.

Medan rekryteringen av nya asylsökande har givna förutsättningar var det mindre självklart hur vi skulle kontakta asylsökande som redan är inne i processen. Det realistiska alternativet till att rekrytera vid anläggningarna för service och asylutredningar hade varit att kontakta asylsökande på Migrationsverkets boendeförläggningar (för sådana strategier, se Tinghög et al. 2016; Buber-Ennsner et al. 2016; Morville et al. 2015). Eftersom många asylsökande (40 procent under 2016) har ordnat eget boende hos framför allt släktingar och bekanta utanför Migrationsverkets anläggningar hade det inneburit att personerna med en förmodad starkare koppling till Sverige hade hamnat utanför undersökningen (skillnaden mellan det Migrationsverket kallar EBO (eget boende) respektive ABO (anläggningsboende) analyseras i kapitel 5). Vår strategi tillåter oss att rekrytera bland båda grupperna av asylsökande.

Urvalet innehåller således tre kategorier av asylsökande: de som precis har lämnat in en ansökan, de som själva söker upp en serviceanläggning för att få hjälp med något ärende, och de som av Migrationsverket kallas till asylutredning. De tre grupperna kan vidare ha eget boende (EBO) eller anläggningsboende (ABO). Viktigt för urvalets karaktär är att vi kontaktade de asylsökande och inte tvärtom. Urvalet besväras alltså inte av de snedvridningar som följer med självrekrytering till en undersökning.

Av resursskäl prioriterade vi arabisk- och engelsktalande asylsökande. Samtliga våra sju rekryterare talade arabiska och i sex fall också engelska. Frågorna i samtliga panelsteg har också funnits tillgängliga på båda språken. I Göteborg gjordes rekryteringsintervjuerna av en man och två kvinnor som engagerades via ett undersökningsföretag (mannen och en av kvinnorna hade själva nyss gått igenom processen som asylsökande) och i Malmö av två män och två kvinnor som engagerades av oss via kontakter med Centrum för Mellanösternstudier vid Lunds universitet.

Rekryterarna tillfrågade samtliga personer inom målgruppen om de fick ställa några frågor. Svaren registrerades på en läsplatta och för de potentiellt känsligare frågorna om förtroende lämnades läsplattan över till deltagarna att själva registrera svaren på. Intervjuerna avslutades med en fråga om den asylsökande ville vara med i en panel med fortsatta frågor. De som tackade ja till att vara med i panelen ombads att skriva in sina kontaktuppgifter på läsplattan (e-post-adress och/eller mobilnummer för ett SMS-utskick). Kontaktuppgifterna användes sedan för att genomföra sammanlagt tre webbintervjuer där deltagarna besvarade ett kortare formulär via persondator, läsplatta eller smartphone. Inräknat rekryteringsintervjuerna har vi därmed en panelundersökning med fyra panelsteg.¹⁶

Etiska frågor är kritiska vid forskning med personer i utsatta positioner (se t ex McMichael et al. 2015). Utöver sedvanliga frågor om anonymitet är en riskfaktor att frågorna framkallar dåliga minnen. Andra risker är att asylsökarna känner sig övervakade och/eller tvingade att medverka. Ett annat hot mot frivilligheten är att asylsökarna deltar för att öka sina chanser i asylsökningssprocessen. En ytterligare riskfaktor är att deltagarna känner sig utnyttjade för någon annans vinning; att undersökningen gynnar forskarens karriär mer än vad den hjälper asylsökarnas situation.

För att garantera att deltagarnas uppgifter behandlas konfidentiellt förlitade vi oss till LOREs rutiner för panelundersökningar. För att säkerställa att deltagandet var frivilligt förklarade vi i samband med rekryteringen och inför varje nytt panelsteg att undersökningen genomfördes av oberoende forskare och att deltagandet inte skulle påverka individens egen ansökan. För att hantera eventuella negativa reak-

tioner kunde deltagarna kontakta oss via en e-postadress (sammanlagt fick vi ett drygt tiotal mejl från deltagarna). Vi utbildade också rekryterarna kring innehållet i enkäten.

Vi erbjöd ingen ekonomisk ersättning för att delta. Istället betonade vi att undersökningen kan bidra till att förbättra asylsökningssprocessen inför framtiden. Andra mer individuella skäl för att delta är att det kan vara tillfredsställande att få uttrycka sina uppfattningar i angelägna frågor liksom att det är positivt att bli påmind om att andra människor är intresserade av de egna erfarenheterna.

För att ge deltagarna möjlighet att berätta om just sin situation avslutades panelsteg 2, 3 och 4 med en öppen fråga om de problem han eller hon upplevde just nu (om några). Denna möjlighet utnyttjades av en stor andel av deltagarna – mellan 78 och 89 procent tog sig tiden att skriva ibland långa redogörelser för sin situation – vilket är ovanligt många för att vara en webb-survey. Vi har listat samtliga svar i ett Appendix 2 och kommer också att använda svaren för att illustrera resultaten.

Undersökningen har genomgått en prövning vid Regionala etikprövningsnämnden i Göteborg. Migrationsverket ställde också egna krav för att samarbeta vid rekryteringen till undersökningen, exempelvis att det måste framgå att undersökningen var oberoende av myndighetsutövningen och att rekryteringen inte fick störa den ordinarie verksamheten.

Antal intervjuade

Sammanlagt har vi kontaktat 1 701 asylsökande som befunnit sig vid någon av Migrationsverkets lokaler under de tre undersökningsperioderna. Av dessa gick 1 245 med på att intervjuas på plats och 782 lämnade sina kontaktuppgifter för fortsatt deltagande. Av dessa deltog 244 personer i minst ett ytterligare panelsteg och 40 deltog i samtliga fyra panelsteg. Mellan 66 och 176 personer deltog i respektive panelsteg 2–4 (se sammanställningen i tabell 3.1).

Tabell 3.1 Antal respondenter

	Panelsteg 1	Lämnade kontaktuppgifter	Panelsteg 2	Panelsteg 3	Panelsteg 4
Ja	1245 (73 %)	782 (63 %)	176 (23 %)	125 (16 %)	66 (8 %)
Nej	456 (27 %)	463 (37 %)	606 (77 %)	657 (84 %)	716 (92 %)
Totalt	1701 (100 %)	1245 (100 %)	782 (100 %)	782 (100 %)	782 (100 %)

Migrationsforskarna är eniga om svårigheten att skapa stora och systematiska urval med asylsökande (Bloch 2007). Rekryteringsintervjuerna med 1 245 respondenter utgör därmed ett stort undersökningsmaterial. Att vi dessutom har följt upp med tre ytterligare intervjuer med ett i sammanhanget betydande antal individer gör som nämnts undersökningen än mer ovanlig.¹⁷ Naturligtvis hade vi helst följt upp med intervjuer till alla de som gjorde den första undersökningen, men som ofta är fallet i panelundersökningar deltar färre individer över tid. Detta gör att precisionen i mätningarna är lägre i de avslutande panelstegen. Ett annat potentiellt problem är om bortfallet över tid är systematiskt och inte slumpmässigt. Vi återkommer till denna fråga senare i kapitlet.

Beskrivning av urvalet

Vid rekryteringstillfället frågade vi hur länge respondenterna varit i Sverige. Vi ser stor variation i urvalet, där några hade ankommit enbart dagar före intervjun och andra befunnit sig längre i Sverige (Tabell 3.2). Gruppen som är alldeles i början av asylansökningstiden, som har kommit till Sverige under den senaste månaden, består av 213 personer, vilket motsvarar 18 procent av urvalet. Det är svårt att beräkna exakt hur stor populationen är, men en ungefärlig uppgift är att totalt 547 vuxna personer ansökte om asyl i Göteborg och Malmö under våra undersökningsperioder. Det betyder att vi fått med knappt 40 procent av de relevanta personerna i urvalet.

Vi har ingen möjlighet att veta grunderna för bortfallet. En del kan antas tillhöra gruppen på 456 personer som tillfrågades men som inte ville låta sig intervjuas, men givet de komplexa processerna kring att lämna in sin asylansökan på olika anläggningar består sannolikt bortfallet huvudsakligen av personer som vi aldrig kommit i kontakt med.

Övriga 1 008 personer i urvalet har varit i Sverige under längre tid. Den största gruppen på 538 personer (44 procent) hade vid rekryteringen varit i Sverige under mer än sex månader men mindre än ett år. Under 2017 har Migrationsverket genomsnittliga handläggningstid varit 461 dagar så personerna i denna grupp var en bit in i processen men hade också mycket tid av väntan kvar. De flesta i gruppen som kom till Sverige för mer än ett år sedan (339 personer, 28 procent) befann sig sannolikt närmare slutet av asylsökningstiden, men i den komplexa verkligheten kan också flera ha lämnat in en asylansökan först efter att ha vistats i landet under en period.¹⁸

Tabell 3.2 När kom respondenterna till Sverige?

	Antal	Procent
Idag	15	1
Igår	60	5
I förrgår	33	3
Mindre än en vecka sedan	58	5
Mindre än en månad sedan	47	4
Mindre än sex månader sedan	131	11
Mindre än ett år sedan	538	44
Mer än ett år sedan	339	28
Antal som svarat på frågan	1 221	100

Som nämnts består urvalet av asylsökande av personer i tre situationer: förutom de som precis lämnat in sin asylansökan också de som blivit kallade till asylutredning

och de som själva sökt upp Migrationsverket av någon anledning. Vid den tredje, kompletterande, rekryteringsomgången frågade vi de asylsökande varför de besökte Migrationsverket under dagen som de blev intervjuade. Resultaten visar att 19 procent var där för att söka asyl, 34 procent hade blivit kallade och 47 procent var där av en annan anledning (oftast av något serviceskäl). I urvalet som helhet uppgav vidare drygt hälften (53 procent) att man bodde på någon av Migrationsverkets anläggningar, vilket bara är en något lägre andel än i populationen som helhet. I urvalet återfinns alltså en blandning av erfarenheter.

Tabell 3.3 Anledningen att man besöker Migrationsverket (procent)

	Antal	Procent
Söka asyl	33	19
Blivit kallad	60	34
Annan anledning	82	47
Totalt	175	100

Kommentar: Frågan ställdes bara vid den tredje rekryteringen i Göteborg

I samband med den första intervjun frågade vi om de asylsökandes nationella bakgrund. Vi gav sex fasta alternativ på länder och inkluderade även möjligheten att välja statslös eller annan nationalitet. Öppna uppföljningsfrågor ställdes till de som valde statslös eller annan nationalitet. I tabell 3.4 visas att många av respondenterna har sitt ursprung i Syrien (41 procent) och Irak (22 procent). I fallande ordning syns också Somalia (6 procent), Afghanistan (4 procent) och Eritrea (2 procent) bland personerna i urvalet. Tjugo procent svarade att de var av en annan nationalitet och bland dessa märks länder som exempelvis Iran, Libanon, Marocko, Jemen och Sudan. Fem procent uppgav att de inte hade någon nationalitet. Svaren på uppföljningsfrågan visar att flera i denna grupp är palestinier.

Tabell 3.4 Nationaliteter i urvalet

Nationell bakgrund	Antal	Procent
Syrien	515	41
Irak	268	22
Somalia	75	6
Afghanistan	47	4
Eritrea	25	2
Etiopien	5	0
Statslös	66	5
Övriga	249	20
Totalt	1242	100

Vi frågade också om andra viktiga bakgrundsfaktorer. Medelåldern vid rekryteringstillfället var 31 år. Tjugofyra procent var kvinnor. Fyrtiotre procent var gifta, där 27 procent av det totala urvalet hade sin make/maka i Sverige. En del av de gifta hade med andra ord sin make/maka i ett annat land. Fyrtioen procent av respondenterna hade barn och 29 procent av det totala urvalet hade med sig minst ett av barnen till Sverige.

Tabell 3.5 Bakgrundsfaktorer bland respondenterna

	Medeltal/ procent	Antal respondenter
Ålder (medeltal)	31 år	1231
Kvinna	24	1234
Gift	43	1232
Maka/Make i Sverige	27	1229
Förälder	41	1228
Minst ett barn i Sverige	29	1227
Eget boende	47	1181

Vid panelsteg 2 frågade vi de asylsökande om deras utbildningsbakgrund. Bland de 173 som besvarade frågan hade 18 procent examen från universitet eller högskola. Dessa siffror kan jämföras med officiell statistik från SCB om utbildningsnivån bland invandrare (SCB, Temarapport 2014:6). Enligt en undersökning som täckte åren 2000 till 2013 hade 11 procent av syrierna och 22 procent av irakierna examen från högre utbildning. Våra resultat och resultaten från SCB kan visserligen inte jämföras rakt av eftersom det handlar om olika tidsperioder och vårt urval täcker in en yngre grupp än åldersspannet 25–64 som SCB undersökte, men det ger ändå en fingervisning om att vårt urval har utbildningsmässiga likheter med populationen.

Bortfallsanalys av deltagande vid rekryteringsintervjun

För de drygt 450 respondenter som inte ville eller kunde delta i rekryteringsintervjun noterade intervjuarna de förmodade anledningarna. Mest vanligt var språkproblem (44 procent), vilket förmodligen hänger ihop med att vi enbart intervjuade på arabiska eller engelska. I fallande skala uppfattade intervjuarna att anledningarna till bortfallet var att personerna hade bråttom (28 procent), inte var intresserade (25 procent) eller inte litade på undersökningen (9 procent).

Intervjuarna antecknade även respondenternas förmodade nationalitet, ålder och kön. Utifrån dessa tre faktorer kan vi undersöka om de systematiskt hängde ihop med om man deltog vid rekryteringsintervjun. Utfallsvariabeln är alltså deltagande vid den första intervjun. Resultaten som bygger på logistisk regressionsanalys visar att irakier och syrier deltog i högre utsträckning än personer med annan nationell bakgrund. Sannolikheten för deltagande var 88 procent bland irakier och syrier medan den var ungefär 75 procent bland andra nationaliteter. Återigen hänger detta troligtvis ihop med att arabiska var ett av enkätens två språk. Vi noterar också att de som valde att delta var något yngre.¹⁹

Bortfallsanalys efter rekryteringsintervjun

En utmaning vi stod inför var att behålla kontakten med de asylsökande och motivera dem att stanna kvar i panelen efter rekryteringsintervjun. Det största bortfal-

let skedde mellan panelsteg 1 (rekrytering) och panelsteg 2 (av de 782 som gav sina kontaktuppgifter svarade 176 på den första webb-surveyenkäten). Bortfall är något som alla panelundersökningar står inför, vilket i vårt fall var mycket tydligt. Panelbortfall är särskilt problematiskt om bortfallet är systematiskt. En risk är exempelvis att de som väljer att fortsätta som paneldeltagare är så kallade höglitare, det vill säga de litar på andra människor och institutioner, medan låglitarna inte svarar på enkäter igen. Om så är fallet blir variationen mindre över tid, vilket gör det svårare att hitta effekter i fråga om social tillit, och eventuella förändringar i medelvärdet kan bero på att låglitare inte längre är med i panelen. För att undersöka risken för systematik i bortfallet har vi genomfört en bortfallsanalys där vi studerar urvalssammansättningen över tid.

Vi använder fyra utfallsvariabler i bortfallsanalysen. Dessa variabler är alla kodade som 0 eller 1. Den första utfallsvariabeln är huruvida respondenter valde att vara med i panelen och därför lämnade kontaktuppgifter (mobilnummer eller e-post-adress). Detta mättes i slutet av rekryteringsintervjun. De som valde att vara med har kodats som 1 och de som inte är med är kodade som 0. Den andra, tredje och fjärde utfallsvariabeln mäter om de som valde att vara med i panelen vid slutet av rekryteringsintervjun också genomförde intervjuer vid panelsteg 2, 3 respektive 4. De som slutförde enkäten har kodats som 1 och de som inte gjorde det har kodats som 0.

Då de fyra utfallsvariablerna är dikotoma använde vi logistisk regression. Bland de faktorer som kan påverka deltagande över tid lägger vi särskild fokus på mellanmänsklig tillit och institutionellt förtroende. Dessutom undersöker vi om panel-sammansättningen förändras vad gäller bakgrundsfaktorer som kön, ålder, tid i Sverige, civilstånd, boendetyp, engelskspråkighet (om enkäten fylldes i på engelska eller arabiska) och nationalitet (syrier och irakier).

Resultaten är förvånande positiva för datamaterialets kvalitet. Vi finner få systematiska skillnader i sammansättningen av det stora rekryteringsurvalet på drygt 1 200 respondenter och de senare stegen i panelen: Kvinnor, ogifta och de som varit kort tid i Sverige var något mindre benägna än män, gifta och de som varit i Sverige en längre tid att lämna sina kontaktuppgifter. Vidare var asylsökande i eget boende

och de som tog enkäten på arabiska något mer benägna att svara på den första webb-surveyenkäten (panelsteg 2) än asylsökande på anläggningsboende och de som tog enkäten på engelska. Slutligen var asylsökande som har stort förtroende för institutioner något mindre benägna att svara på den andra och tredje webb-surveyenkäten (panelsteg 3 och panelsteg 4). De med högt förtroende svarade alltså i lägre uträkning i de senare panelstegen, vilket går tvärtemot vår förhåga. I en separat analys som undersöker om bortfall hänger ihop med erfarenheter under flykten eller hur ofta man tänker på resan hittar vi inte heller något belägg för att dessa faktorer relaterar till huruvida man deltar.

Det stora antalet respondenter som förvinner mellan rekryteringsintervjun och senare panelsteg begränsar möjligheterna att göra mer utvecklade statistiska analyser och det minskar beräkningarnas precision, men överlag är sammansättningen av de medverkande oförändrad på många viktiga faktorer. Där vi dock märker en förändring i sammansättningen handlar det främst om att färre kvinnor deltagit (27 procent av de som kontaktades vid rekryteringintervjun var kvinnor, men enbart mellan 12 och 15 procent av de som genomförde panelsteg 2, 3 och 4 var kvinnor).²⁰ Bortfallet hänger också ihop med språk. Över tid blev sammansättningen allt mer arabisktalande och mindre engelsktalande (77 procent av de som genomförde panelsteg 1 gjorde det på arabiska medan panelsteg 2, 3 och 4 hade mellan 86 och 93 procent arabisktalande).²¹

Sammanfattande kommentarer

För att systematiskt kunna undersöka de asylsökandes attityder, uppfattningar, erfarenheter och beteende krävs ett urval av respondenter från denna grupp. I vanliga undersökningar, som till exempel för en väljarbarometer, är det relativt enkelt att skapa ett sådant urval. Att på ett liknande sätt skapa ett urval bland asylsökande är däremot förknippat med stora utmaningar. Exempelvis är det inte lika lätt att kontakta personer från denna grupp och det är inte säkert att de som kontaktas faktiskt vill ställa upp på en intervju, och än mindre säkert att de är villiga att intervjuas tre gånger till, vilket vi önskade att de skulle göra.

Med hjälp av språkkunniga intervjuare lyckades vi kontakta omkring 1 700 asylsökande, ett antal som vi betraktar som mycket högt, särskilt i jämförelse med andra studier på området. Av dessa valde omkring 1 250 personer att genomföra den första intervjun, panelsteg 1. Att en så hög andel genomförde intervjun får också anses som en framgång. Av de som inte valde att delta fanns det en överrepresentation av kvinnor och äldre. En annan viktig faktor som påverkade vilka som deltog var språket. Bara respondenter som behärskade arabiska eller engelska kunde delta eftersom undersökningarna enbart genomfördes på dessa två språk. Med tanke på att en majoritet av de asylsökande under denna period pratade arabiska och våra begränsade resurser var det rimligt att fokusera på detta språk och engelska, men idealet hade varit att kunna erbjuda enkäter på alla språk.

Det stora bortfallet i antal respondenter ägde rum mellan panelsteg 1 och panelsteg 2, det vill säga från det att respondenter lämnat sina kontaktuppgifter till att de fyllde i den första webb-intervjun. Bortfallet gör att beräkningar blir mindre precisa i de senare panelstegen. Dock är det viktigt att notera att bortfallet generellt sett inte hänger ihop med de centrala variablerna i vår undersökning. Exempelvis är inte bortfallet högre bland de som litar mindre på andra och på institutioner. Det systematiska bortfall som vi ändå hittar hänger främst ihop med kön, där kvinnor gradvis blir allt mer underrepresenterade från första kontaktförsöket till panelsteg 2.

Sammanfattningsvis menar vi att det första panelsteget ger en rimligt träffsäker bild av i första hand arabisktalande asylsökande. Träffsäkerheten (och osäkerheten) när det gäller beskrivande analyser minskar i de senare panelstegen med det stora bortfallet, men samtidigt är det förvånansvärt små systematiska skillnader mellan panelstegen (ett undantag är kvinnliga asylsökande). Möjligheterna att utnyttja paneldatans kvalitéer för att göra tillförlitliga analyser av orsaksrelationer varierar och kommenteras löpande genom texten. Bristerna till trots har vi ett bredare och djupare material för att svara på våra frågeställningar än någon tidigare analys har haft tillgång till. Därmed ger analyserna en utgångspunkt för framtida studier att förhålla sig till.

4. Processen

Den asylsökandes framtid ligger i händerna på Migrationsverket. Beroende på om man beviljas eller nekas uppehållstillstånd kommer livet att utvecklas på olika sätt. Med tanke på hur mycket som står på spel är det viktigt hur Migrationsverket hanterar asylansökan. Hanteringen, eller, mer precist, *uppfattningen* om hanteringen, är därmed central för den asylsökandes känsla av sammanhang ("sense of coherence") (Brekke 2004).²² För den som har tilltro till processen framstår sammanhanget som mer begripligt än för den som uppfattar processen som kaotisk och slumpartad.

Betydelsen av processen återspeglas i de asylsökandes svar på den öppna frågan om viktiga problem i tillvaron. Upphållstillståndet är den klart största tematiken som återkommer i fyra av tio svar. Frustrationen hos många asylsökande är påtaglig, exempelvis i följande lägesbeskrivning: "I would say having some take your application and keep you on hold for 6 months! And that's the hard thing a man in his young age can do is to just sit and do nothing and whenever you ask any immigration office about what is happening that you don't get answers but to just wait! I wish they were more helpful and I wish at some point we can speak to the decision maker rather than being told to just wait for 6 months not knowing if you even accept as an asylum seeker."²³

Svenska staten har höga ambitioner för hanteringen av asylansökningar; rättssäkerhet är ett återkommande honnörsord i officiella beskrivningar av systemet (se t ex Advokaten 2013). Viktiga åtgärder för att leva upp till åtagandet om rättssäkerhet är att asylsökanden som av handläggaren bedöms riskera avslag men som ändå har en välgrundad ansökan redan från början av processen tilldelas ett offentligt ombud, och att den som nekas uppehållstillstånd har möjligheter att överklaga till Migrationsdomstolen (se t ex Parusel 2016 för en utvärdering). Men ambitionerna till trots är asylutredningar komplicerade ärenden. Givet vad som står på spel är i

synnerhet besluten om att neka uppehållstillstånd ofrånkomligen kontroversiella (se t ex Johannesson 2017).

I detta kapitel skall vi följa och analysera de asylsökandes bedömningar av hur rättvist asylansökningarna hanteras i Sverige. Rättvisa är ett viktigt värde för människor och den socialpsykologiska forskningen om proceduriell rättvisa visar att synen på hur ett beslut kommer till är viktig för människors rättviseuppfattningar i en lång rad av nationella kontexter (Tyler et al. 1997). Mot bakgrund av forskningen om proceduriell rättvisa diskuterar vi dels faktorer som påverkar de asylsökandes bedömningar av hur rättvist deras ansökningar hanteras, dels rättvisebedömningarnas konsekvenser för de asylsökandes välmående (nöjdhet med livet). Vårt panelupplägg gör det möjligt att följa bedömningarna både före och efter beslutet om uppehållstillstånd.

Vi börjar med att diskutera kring procedurernas och procedurbedömningarnas plats i demokratin och asylprocessen. Som antyds av rubriken ”Rättssäkra procedurer – för vems skull?” argumenterar vi för att de asylsökande har en annan relation till hanteringen av asylansökningar än mottagarstaten och dess medborgare. Efter en kort redogörelse för den formella gången i hanteringen av asylansökningar presenteras resultaten från undersökningen.

Rättssäkra procedurer – för vems skull?

Procedurer är viktiga i en demokrati. En demokrati garanterar inte att alla skall få hög välfärd men den lovar att beslut i gemensamma angelägenheter skall fattas med rättvisa arrangemang (Dahl 1989). Långsiktigt har alla medborgare nytta av att statsmakterna följer rättvisa procedurer även om man hamnar på den förlorande sidan i en konflikt.²⁴ Av samma skäl är rättvisa procedurer – rättssäkerhet – ett viktigt värde också i hanteringen av asylsökningar. För statsmakten är det angeläget att visa såväl gamla som potentiellt nya medlemmar av gemenskapen att man följer lagstiftningen när det gäller vilka individer som skall beviljas skydd i landet. För medborgaren är det värdefullt att leva i en gemenskap där besluten om medlemskap är genomskinliga och förutsägbara.

Det brukar inte uppmärksammas i debatten, men asylsökande har mindre anledning än de som är medlemmar av gemenskapen att värdesätta goda procedurer. Betänk att det överordnade målet för en asylsökande är att beviljas uppehållstillstånd; huruvida det sker genom en rättvis eller en orättvis beslutsprocedur har underordnad betydelse. Krasst uttryckt är det en klen tröst för den som nekas uppehållstillstånd att beslutet är rättssäkert.²⁵

Visserligen är det värdefullt för asylsökanden att kunna förutsäga vilket beslut Migrationsverket och Migrationsdomstolarna kommer att fatta. Det finns också ett värde i att kunna överklaga till en högre instans. Men innan den asylsökande har tagits upp i gemenskapen har han eller hon ingen självklar fördel av rättvisa beslutsformer. Om rättssäkerheten ökar chanserna att få ett uppehållstillstånd – om man har lagen på sin sida – är den bra, om rättssäkerheten minskar sannolikheten att få uppehållstillstånd är den istället något dåligt.

Läget kompliceras av den subjektiva sidan av rättssäkerheten. Människor agerar inte utifrån faktiska förhållanden utan ifrån sina *uppfattningar* om förhållandena. Från forskningen om institutionell tillit (Levi & Stoker 2000) kan vi härleda att den mottagande staten, men också de asylsökande, vinner på att asylhanteringen uppfattas som rättvis. För den mottagande staten ökar sannolikheten att de asylsökande kommer att samarbeta under utredningen genom att exempelvis lämna korrekt information. På längre sikt ger tillit till asylhanteringen bättre förutsättningar för att de asylsökande som beviljas uppehållstillstånd uppfattar statsmakternas anspråk som legitima. För de asylsökande gör positiva uppfattningar om asylhanteringen den osäkra situationen lättare att hantera. Tillit till asylhanteringen ökar också viljan att lämna korrekt information till Migrationsverkets handläggare, vilket är gynnsamt för de asylsökande som har lagen på sin sida (men mindre gynnsamt för dem som inte har lagliga asylskäl och som lockas att lämna ofördelaktig information).²⁶

Med tanke på procedurbedömningarnas konsekvenser blir det viktigt att förstå relationen mellan den faktiska hanteringen av asylärenden och de asylsökandes uppfattningar om hanteringen. Liksom i många andra situationer där staten bestämmer över individen kan vi utgå från att matchningen inte är perfekt. Håll i minnet att

människor (1) tycker illa om att göra saker som går emot deras vilja; (2) vill undvika att hysa motstridiga känslor; och (3) är skickliga på att motivera de uppfattningar man vill försvara. Dessa psykologiska mekanismer – ”loss aversion” (Soroka 2014); ”dissonance avoidance” (Festinger 1957) och ”motivated reasoning” (Kunda 1990) – gör att bedömningarna av beslutsprocedurerna färgas av innehållet i beslutet: Om beslutet är, eller förväntas bli, fördelaktigt uppfattas proceduren som rättvis. Om beslutet istället är, eller förväntas bli, ofördelaktigt uppfattas proceduren som orättvis.²⁷

Resonemanget är viktigt för förståelsen av procedurernas roll i asylsökningssprocessen. En asylsökande kan vara kritisk mot processen därför att man ogillar själva situationen. Kritik mot asylhanteringens rättvisa kan alltså vara djupt känd men ändå obefogad. Det är en svår men angelägen uppgift att identifiera källorna till de asylsökandes uppfattningar om hanteringen av asylärenden.

Sveriges hantering av asylansökningar

En asylsökande kommer i direkt kontakt med handläggningen av asylärenden vid åtminstone tre tillfällen: när ansökan om asyl lämnas på någon av Migrationsverkets ankomstenheter; när Migrationsverkets handläggare genomför den omfattande personliga intervjun som kallas asylutredning; och när Migrationsverkets handläggare meddelar beslutet vid ett nytt personligt möte.²⁸ För de som får avslag på ansökan finns dessutom möjligheten att inom tre veckor överklaga beslutet till först Migrationsdomstolen och sedan Migrationsöverdomstolen (det är dock bara omkring hälften av de som överklagat som hörs personligen i domstolen, resten av domarna baseras på skriftlig dokumentation). Kallelserna till möten med Migrationsverket och Migrationsdomstolen går ut via brev till den adress som den asylsökande angivit. Vid samtliga direktkontakter medverkar tolkar.

Utöver de obligatoriska kontakttillfällena kan Migrationsverket begära in kompletterande information under beredningen av ärendet. Ytterligare direkta kontakter kan initieras av den asylsökande. Exempelvis är man skyldig att meddela

adressändringar så att kallelser når fram i tid. Utöver de direkta kontakterna med Migrationsverket diskuterar den asylsökande handläggningen med sitt juridiska ombud (om man har ett) och, förstås, med ett större eller mindre antal personer utan formell roll i processen som familj, vänner, personal på boenden och aktiva i civilsamhället.

Vid den första kontakten med Migrationsverket, i samband med att asylansökan lämnas in, intervjuas den asylsökande om biografiska uppgifter, om resan till Sverige och om sina skäl för att söka skydd. Den asylsökande får vidare lämna fingeravtryck och identitetshandlingar. Han eller hon tilldelas också ett bankkort, får ett annat kort som bevisar att innehavaren har sökt asyl och därför har rätt att vistas i landet i väntan på beslut om uppehållstillstånd (ett så kallat LMA-kort), får vid behov ansöka om ekonomiskt stöd och får praktisk information om bland annat boende, rätten till vård och barnens skolgång. Vid asylutredningen, det avgörande mötet med Migrationsverkets handläggare, får den asylsökande under sanningsplikt redogöra för sitt ursprung, sina asylskäl, konsekvenserna om man tvingas återvända, sina familjeförhållanden, sin hälsa och sin yrkesbakgrund. Vid det tredje mötet informerar handläggaren om ansökan beviljats och om statusen på uppehållstillståndet (permanent eller tillfälligt) samt om vad som händer närmast. Ett överklagande av beslutet skall lämnas via Migrationsverket, i normalfallet inom tre veckor efter ett negativt besked.

Migrationsverket beviljar en hög men varierande andel av asylansökningarna (beviljandegraden exklusive Dublin-ärenden var 69 procent 2016 och 47 procent 2017).²⁹ Också typen av uppehållstillstånd har stor betydelse där permanenta uppehållstillstånd ger möjligheter till familjeåterförening. Sedan lagändringen i juli 2016 är de tillfälliga uppehållstillstånden vanligare än tidigare (under 2017 var andelen tillfälliga uppehållstillstånd 58 procent, jämfört med 1 till 2 procent tidigare). Omkring hälften av de som fått avslag på sin asylansökan, och även en betydande andel som fått tillfälliga istället för permanenta uppehållstillstånd, överklagar beslutet till Migrationsdomstolen. Domstolen ändrar Migrationsverkets beslut i omkring 5 procent av fallen, betydligt oftare för asylsökanden med ursprung i Irak och Afghanistan än i länder på Balkan.

Det är svårt att ifrågasätta att den formella gången i asylhanteringen lever upp till kraven på rättssäkerhet. Kritiken mot hanteringen av asylärenden som går utöver lagstiftningens rättfärdighet handlar istället om genomförandet. Den förmodligen vanligaste kritiken gäller långa handläggningstider. Men det finns också kritik mot tolkarnas och de offentliga ombudens kompetens, om Migrationsverkets bedömning av läget i den asylsökandes hemland, om handläggarnas bristande sakkunskaper, om att vissa individers ansökningar hanteras snabbare än andra och om svårigheter att komma i kontakt med Migrationsverket under utredningstiden. En kronisk komplikation för Migrationsverkets handläggare och Migrationsdomstolens jurister är att göra "credibility assessments", det vill säga att bedöma tillförlitligheten i de asylsökandes uppgifter om sina skyddsbehov (se t ex van Veldhuizen et al. 2017).³⁰

Statens ambitioner till trots är det uppenbart att den samlade hanteringen av asylärenden lämnar utrymmen för felaktigheter i genomförandet och för missförstånd mellan statens representanter och den asylsökande. Tre exempel från de öppna svaren kan illustrera: "Long processing times for asylum application. Everything takes time; the interview; investigation; and issuing a decision" [#2:41]; "Long processing times for my application. Taking new decisions against asylum seekers. For example I do not know whether I am entitled now for family reunification. Note that I came to Sweden to save my family from death and keep them away from cold, hunger, war and homelessness [#2:46]; "Everything is difficult. I was threatened and oppressed in my country where human rights are not respected. In Sweden, I became psychologically sick due to the fact that my case as political asylum is not considered. When I decided to go back to my country to rescue the life of my parents, the migration agency refused to give me back the papers issued by Iraqi court and related to the threat issue. The employee who took me to the airport promised to send it to me but he never did [#2:130].

Asylsökandes rättvisebedömningar

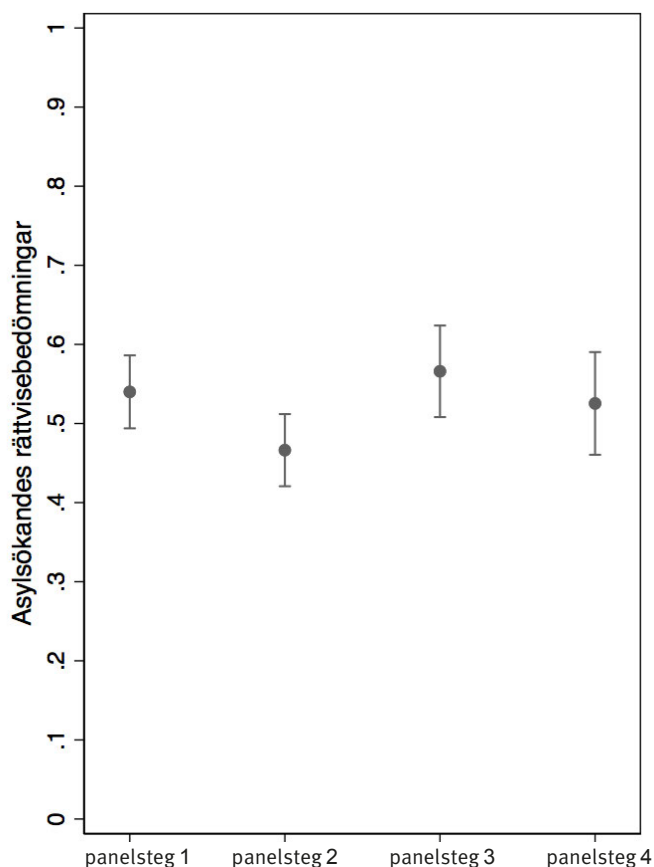
Analysen av de asylsökandes uppfattningar om rättvisan i asylprocessen baseras på följande intervjufråga: "En del anser att asylansökningarna i Sverige hanteras

rättvist. Andra anser att processen ibland kan vara orättvis. Hur rättvist tycker du att asylansökningarna hanteras i Sverige? Mycket rättvist, ganska rättvist, varken rättvist eller orättvist, ganska orättvist eller mycket orättvist?”³¹ Frågan ställdes i panelsteg 2, 3 och 4 samt till ett delurval av respondenter i panelsteg 1 (frågan ingick i enkäten som användes i den avslutande rekryteringen som gjordes i februari-mars 2017).

Intervjufrågan om rättvisan i asylhanteringen är en så kallad balanserad fråga som nämner både positiva och kritiska bedömningar. Balanserade frågor ställs för att markera att båda de aktuella uppfattningarna är respektabla (Liu & Cho 2016). Med det balanserade frågeformatet ville vi minska risken att de asylsökande anpassade sina svar till en uppfattad förväntning om att vara positiva eller kritiska.

Eftersom ämnet är viktigt för respondenterna, och eftersom respondenterna har personliga erfarenheter att utgå från, är det rimligt att anta att de flesta asylsökande har en genuin uppfattning om hur rättvis hanteringen är (det vill säga att man inte bara skapar sig en uppfattning i stunden när surveyforskarna begär ett svar) (Zaller 1992). Om intervjufrågan speglar den genuina uppfattningen utan alltför stora mätfel kan vi förvänta oss att svaren från de asylsökande är förhållandevis stabila över tid. Vi kan också förvänta oss förändringar allt eftersom de asylsökande uppdaterar sina bedömningar efter nya kontakter med Migrationsverket och diskussioner med andra om situationen.

Stabilitet och förändring är också mönstret vi ser i våra data. Korrelationen mellan hur respondenterna svarar i två efterföljande panelsteg varierar mellan .44 och .70 vilket i surveysammanhang är att betrakta som högt (stabilitet) men inte som en konstant (utrymme för förändring). Intrycket blir detsamma om vi istället tittar på hur svaren på gruppnivå fördelas mellan panelstegen. Med ett högsta tänkbart värde på 1 (samtliga svarar att hanteringen är mycket rättvis) och ett lägsta tänkbart värde på 0 (samtliga svarar att hanteringen är mycket orättvis) varierar medelvärdet mellan 0.47 (panelsteg 2) och 0.57 (panelsteg 3). Förändringarna mellan de tre första panelstegen är statistiskt signifikanta ($p < .05$, pairwise deletion), men knappast anmärkningsvärt stora.³²

Figur 4.1 Asylsökandes rättvisebedömningar panelsteg 1–4**(medeltal mellan 0-1)**

Om nu intervjufrågan fungerar på förväntat sätt blir det relevant att titta närmare på fördelningen mellan de som är kritiska till hanteringen och de som är mer positiva. Resultaten i tabell 4.1 visar hur de asylsökande svarade i den första webb-intervjun efter rekryteringen, det tillfälle då flest deltagare besvarade frågan (och då svaren var mest kritiska). Mönstret är att uppfattningarna går isär: en tredjedel bedömde

att hanteringen är rättvis, en tredjedel bedömde att den är orättvis (mycket eller ganska) och en tredjedel var indifferent (varken rättvis eller orättvis). Trots att man genomgått samma formella process drog alltså de asylsökande olika slutsatser av de erfarenheter man gjort så långt.

Tabell 4.1 Uppfattningen om hur rättvist asylansökningarna hanteras i Sverige (procent)

	Panelsteg 2 (Den första webb-intervjun)
Mycket rättvist	10
Ganska rättvist	22
Varken rättvist eller orättvist	34
Ganska orättvist	14
Mycket orättvist	20
Summa procent	100
Antal respondenter	178

Ur den enskilde asylsökandes perspektiv ger resultaten en aning om att individerna uppfattar sitt sammanhang på väldigt olika sätt. Utan att ta ställning till vilken hållning som är mest berättigad har de som uppfattar hanteringen som rättvis bättre förutsättningar att se sitt sammanhang som begripligt ("coherent") än de som uppfattar hanteringen som orättvis. Vi återkommer till kopplingen mellan rättviseuppfattningar och begriplighet senare i kapitlet.

Ur statsmakternas och systemets perspektiv är det önskvärt med en så stor upplutning som möjligt kring hanteringen av asylansökningar. Nivåskattningar av surveydata skall alltid tolkas försiktigt, i synnerhet när urvalet inte är slumpbaserat. Men med en tredjedel som uppfattar systemet som rättvist rör det sig inte om någon entydig kritik mot asylsökningssprocessen i vårt urval av asylsökande. Samtidigt förhåller sig betydande grupper kritiska eller avvaktande. För att bättre utvärdera resultatet ur ett systemperspektiv behöver vi veta mer om grunderna för bedömningarna.

På vad grundas rättvisebedömningarna?

Frågan vi vill ha svar på är i vilken utsträckning de asylsökandes syn på hanteringen av asylärenden grundas på erfarenheterna från processen och i vilken utsträckning andra faktorer spelar roll. Frågan är svår att besvara eftersom vi inte har kontroll över alla de erfarenheter de asylsökande gör i kontakterna med Migrationsverket. Det är heller inte självklart vilka erfarenheter som härrör från själva processen. Intervjufrågan handlar om ”hur Sverige hanterar asylansökningar”. Det är möjligt att de asylsökande har en bredare syn på vad som avses med ”hantering” än bara beredningen av beslutet om uppehållstillstånd.

För att fånga in erfarenheterna av asylhanteringen i en snävare mening utgår vi från Migrationsverkets information till de asylsökande. Inom procedurforskningen är möjligheten att göra sin röst hörd – ”voice” – den oftast analyserade komponenten (De Cremer & Tyler 2007) och för asylsökande är möjligheten att kommunicera med Migrationsverket beroende av att man förstår situationen man befinner sig i. Migrationsverkets information om rättigheter, skyldigheter och praktikaliteter ger förutsättningarna för den fortsatta relationen genom asylprocessen och är därmed en del av den formella hanteringen.

Vi gör antagandet att de asylsökande först bildar sig en uppfattning om informationens användbarhet och sedan använder den uppfattningen när de bedömer hur rättvist asylansökningarna hanteras generellt; om informationen anses vara användbar tycker man att asylhanteringen är mer rättvis än om informationen anses vara meningslös. Eftersom de asylsökande förses med ett omfattande informationsmaterial redan i samband med att de lämnar in sin ansökan kan informationsbedömningen betraktas som en oberoende faktor till procedurbedömningarna under senare delar av asylprocessen.

I panelsteg 2 fick deltagarna en fråga om hur användbar informationen från Migrationsverket om det egna fallet varit. Svarsalternativen varierade mellan ”inte alls användbar” (kodad 1) till mycket användbar (kodad 5).³³ Även om det finns olika uppfattningar är de asylsökande mer kritiska till informationen än till asylhanteringen allmänt (se Tabell 4.2). Anmärkningsvärt är att 40 procent av responden-

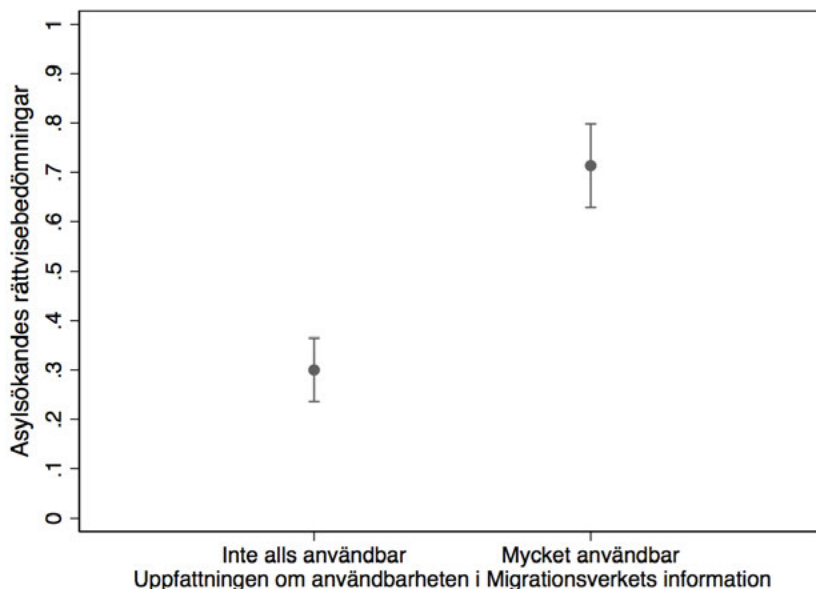
terna valde det mest kritiska svarsalternativet ”inte alls användbar”. Det är en svår uppgift att informera asylsökande med varierande förutsättningar om situationen de befinner sig i, men oavsett var det brister i kommunikationen vore det önskvärt om fler asylsökande var nöjda med informationen från Migrationsverket.

Tabell 4.2 Uppfattningen om hur användbar Migrationsverkets information är (procent)

	Panelsteg 2 (Den första webb-intervjun)
1 Inte alls användbar	40
2	13
3	20
4	10
5 Mycket användbar	17
Summa procent	100
Antal respondenter	174

I enlighet med förväntningarna är informationsbedömningen kopplad till uppfattningen om hur rättvist asylansökningarna hanteras. De som uppfattar att informationen är mycket användbar tycker att processen är 0.41 enheter mer rättvis än de som uppfattar att informationen inte alls är användbar (skalan sträcker sig mellan 0 och 1) (Figur 4.2). Skillnaden finns också under hänsynstagande till de asylsökandes utbildningsnivå, ålder, kön, civilstånd och språk (arabiska eller engelska).³⁴

Figur 4.2 Rättvisuppfattningar bland asylsökande som uppfattar att informationen från Migrationsverket inte alls är användbar respektive mycket användbar (medeltal och 95 % konfidensintervall i panelsteg 2).

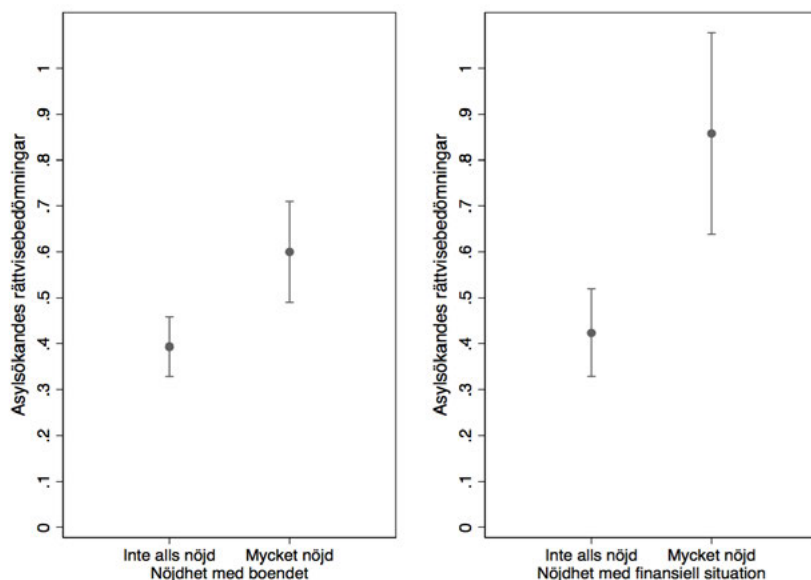
Eftersom frågan om informationsbedömning bara ställdes i panelsteg 2 kan vi inte göra mer långtgående kontroller för omvänd kausalitet – det vill säga att rättvisebedömningen färgas av sig på informationsbedömningen istället för tvärtom – men givet att de asylsökande får omfattande och betydelsefull information samma dag som de skrivs in i systemet finns det anledning att tro att synen på informationens användbarhet verkligen är en oberoende faktor. Under alla omständigheter visar resultaten på ett nära samband mellan synen på informationens användbarhet och den uppfattade rättvisan i asylhanteringen.

För att pröva i vilken utsträckning andra faktorer än asylhanteringen i snäv bemärkelse har betydelse utgår vi från de asylsökandes uppfattningar om sitt boende och sin personliga ekonomi. Sådana materiella vardagsfaktorer är förstås viktiga för de asylsökandes situation (de uppmärksammas mer ingående i nästföljande

kapitel 5) och de kan även tänkas vara en del av hur de asylsökande uppfattar rättvisan i det svenska asylhanteringssystemet.³⁵

Mycket riktigt visar det sig att nöjdheten med både boendet och den finansiella situationen är förknippade med rättvisebedömningarna. Respondenterna som är mycket nöjda med sitt boende respektive sin ekonomiska situation uppfattar att asylhanteringen är 0,39 respektive 0,42 enheter mer rättvis än respondenterna som inte alls är nöjda med boendet och ekonomin (se Figur 4.3). En detaljerad analys (som inte redovisas här) visar att skillnaderna består under hänsynstaganden till de asylsökandes utbildningsnivå, ålder, kön, civilstånd och om intervjun gjordes på arabiska eller engelska.

Figur 4.3 Rättviseuppfattningar bland asylsökande som är missnöjda respektive nöjda med boendet (figuren till vänster) och sin finansiella situation (figuren till höger) (medeltal och 95 % konfidensintervall i panelsteg 2 respektive 3).

Kommentar: Analysen av nöjdhet med boendet bygger på panelsteg 2 och nöjdhet med den finansiella situationen på panelsteg 3.

Viktigt nog återfinns skillnaderna också under hänsynstagande till informationsbedömningen; de materiella faktorerna verkar alltså utöver och vid sidan av måttet på asylhanteringen i snäv bemärkelse. Det betyder att de asylsökandes uppfattningar om hur rättvist deras ansökningar hanteras grundas i en bred uppsättning faktorer som har att göra med båda själva ärendehanteringen och de materiella levnadsbetingelserna under tiden som asylsökande.³⁶

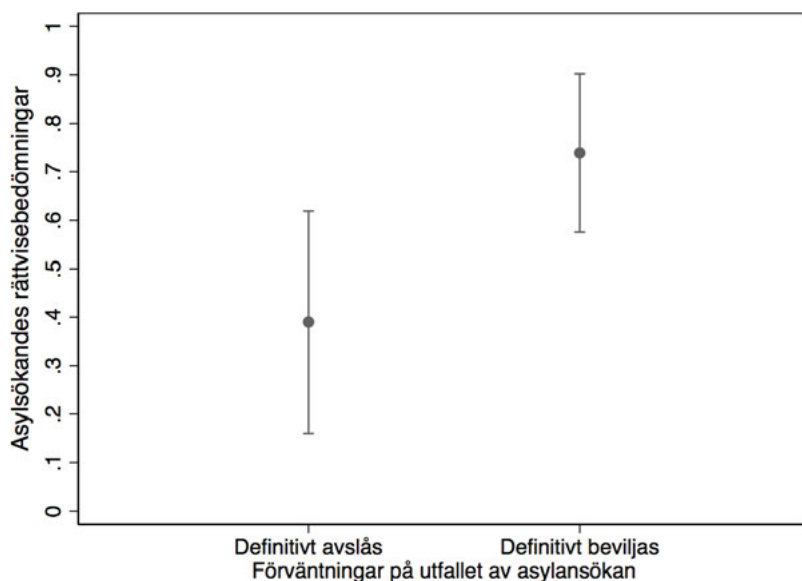
Förväntningarna på Migrationsverkets beslut är ytterligare en faktor som går vid sidan om ärendehanteringen och de materiella förutsättningarna. Enligt teorin om proceduriell rättvisa skall ärendehanteringen bedömas på sina egna villkor utan hänsynstagande till utfallet av processen (Tyler et al. 1997). Psykologiska mekanismer som oviljan att förlora, önskan att undvika motstridiga känslor och förmågan att motivera de uppfattningar man vill försvara gör dock att rättvisebedömningarna ofta färgas av vad man tycker om det beslut som fattas, i synnerhet när processerna är komplexa som vid asylärenden (Doherty & Wolak 2012; Esaiasson et al. 2016).

Forskningen handlar som regel om rättvisebedömningarna efter att beslutet är taget och utfallet är känt (vi återkommer snart till en sådan analys). Det är mindre vanligt att som här studera hur procedurbedömningarna färgas av det förväntade utfallet *innan* beslutet har fattats. Likväl är det i denna riskfyllda och osäkra situation som de asylsökande lever i under den långa tiden i asylprocessen.

För att få en uppfattning om de asylsökandes förväntningar på utfallet tillfrågades ett delurval av respondenter vid det första panelsteget om de ville säga hur sannolikt det var att deras asylansökning skulle beviljas.³⁷ Hälften av respondenterna sade att man inte ville besvara frågan, kanske för att man tyckte ämnet var känsligt, kanske för att man inte hade någon bestämd uppfattning. Bland de som svarade på frågan trodde dock tre av fyra att ansökan skulle beviljas ($n = 59$). När frågan ställdes till de respondenter som vid panelsteg 3 ännu inte fått beskedet var det en ännu något större andel som trodde att ansökan skulle beviljas, drygt åtta av tio ($n = 43$). De asylsökande i vårt urval är således till övervägande delen optimistiska om sina utsikter att beviljas uppehållstillstånd.

Vi använder svaren för att pröva om förväntningarna har någon inverkan på procedurbedömningarna under processens gång. Som förväntat uppfattar respondenterna som trodde att man skulle få uppehållstillstånd asylprocessen som mer rättvis än respondenterna som såg det som osannolikt att de skulle beviljas uppehållstillstånd (Figur 4.4). Denna analys tar hänsyn till eventuella skillnader som beror på ålder, kön, civilstånd eller intervjuspråk. Effekten av förväntningar på utfallet är ungefär lika stor som för informationsbedömningarna och nöjdheten med boendet och ekonomin, möjligen något mindre och absolut inte större.

Figur 4.4 Rättviseuppfattningar bland asylsökande som i panelsteg 1 tror att deras asylansökan kommer att avslås respektive beviljas vid rekryteringsintervjun (predicerat värde utifrån en regressionsanalys och 95 % konfidensintervall)

Beräkningarna har stora felmarginaler (breda konfidensintervall) eftersom de bygger på ett begränsat antal respondenter ($n = 49$). Typen av material gör också att vi inte kan utföra några mer omfattande undersökningar av alternativa orsaksförhållanden. Men tilltron till att det rör sig om en kausal effekt stärks av att resultatet ligger väl i linje med tidigare forskning.

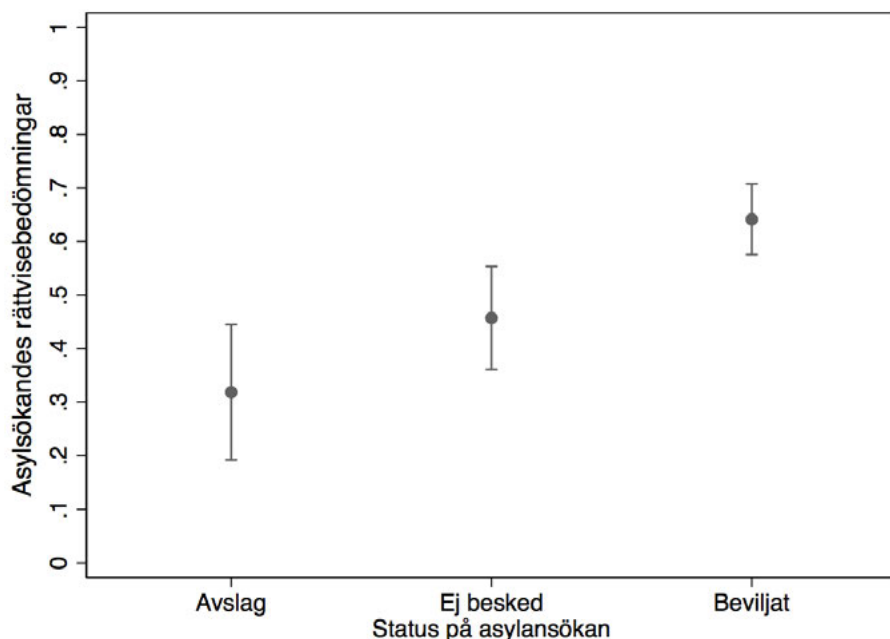
Resultatet innebär att höga förväntningar på att få ett uppehållstillstånd bidrar till att de asylsökande utvecklar en positiv syn på Sveriges sätt att hantera asylansökningarna. Det innebär också att inställningen till asylhanteringen skulle utvecklas negativt om förväntningarna på utfallet skulle sjunka.

Betydelsen av Migrationsverkets beslut

Efter lång väntan för den asylsökande meddelar Migrationsverket beslutet under ett tredje och avslutande personligt möte. Vår panelundersökning ger en unik möjlighet att analysera betydelsen av beskedet. I linje med tidigare forskning förväntar vi oss att beskedet skall påverka rättvisebedömningen. Vi kan inte med våra data utsluta att proceduriella faktorer har betydelse, exempelvis kan Migrationsverkets personal ha agerat mer eller mindre respektfullt vid det avslutande mötet (om "dignity" som ett proceduriellt värde, se Bies och Moag 1986). Men givet konsekvenserna för den asylsökande är det rimligt tro att beslutets innehåll väger tungt vid rättvisebedömningen.

Analysen bygger på panelsteg 3 och 4. Respondenterna tillfrågades om de fått ett besked från Migrationsverket och de som svarade ja fick en uppföljningsfråga om de beviljats eller nekats uppehållstillstånd. Vid panelsteg 3 hade 65 respondenter beviljats uppehållstillstånd, 45 respondenter hade ännu inte fått besked, och 17 respondenter hade fått avslag på sin ansökan. Vid panelsteg 4 ställdes frågan igen till de som ännu inte fått ett beslut eller som inte svarat på frågan vid panelsteg 3. Av dessa hade ytterligare 17 personer beviljats uppehållstillstånd, 16 väntade fortfarande och 6 hade fått avslag. Resultaten i Figur 4.5 visar rättviseuppfattningarna beroende på vilken typ av beslut man fått.

Figur 4.5 Rättviseuppfattningar bland asylsökande som fått avslag på sin ansökan, som ännu inte fått besked och som fått sin ansökan beviljad (predicerat värde utifrån en regressionsanalys och 95 % konfidensintervall)

Som förväntat finns det systematiska skillnader mellan grupperna. De som beviljats uppehållstillstånd hade en positivare syn på Sveriges sätt att hantera asylansökningar (medelvärde = 0,64) än de som nekats uppehållstillstånd (medelvärde = 0,32) med de som ännu inte fått besked placerade däremellan (medelvärde = 0,46). Liksom vid tidigare analys tar vi hänsyn till eventuella skillnader som beror på ålder, kön, civilstånd eller intervjuspråk. Effekten är väl belagd eftersom beskedet från Migrationsverket kan betraktas som en oberoende faktor som inte påverkas nämnvärt av de asylsökandes agerande. Den består också vid en mer ingående analys som tar hänsyn till rättvisebedömningar vid föregående panelsteg.

Resultatet betyder att de asylsökande lämnar processen längs olika spår beroende på beslutet: De som beviljas uppehållstillstånd och som därmed får åtminstone en tillfällig plats i gemenskapen går vidare till etableringsfasen med en positivare syn på hur Sverige hanterar asylansökningarna. De som nekats uppehållstillstånd blir istället mer negativt inställda till rättvisan i asylhanteringen.

Inom ramen för detta huvudmönster finns dock viktiga nyanser att göra. Nyanserna utgår från att de observerade skillnaderna mellan grupperna är förhållandevis små (0,32 enheter). Det beror till en början på att de som nekats uppehållstillstånd upprätthåller en relativt positiv syn på asylhanteringen; skalvärdet 0,32 placerar gruppens rättvisebedömning mellan "ganska orättvis" (0,25) och "varken rättvis eller orättvis" (0,50), alltså klart ovanför det lägsta tänkbara omdömet "mycket orättvis" (0,00). En tänkbar förklaring till de återhållna reaktionerna är möjligheten att överklaga beslutet till Migrationsdomstolen, vilket för många betyder att saken ännu inte betraktas som avgjord.

Men den begränsade skillnaden beror också på att de som beviljats uppehållstillstånd inte utvecklar någon riktigt positiv syn på hanteringen; ett skalvärde på 0,64 placerar gruppens genomsnitt mellan "varken rättvist eller orättvis" (0,50) och "ganska rättvis" (0,75), långt under det mest positiva omdömet att asylhanteringen är mycket rättvis (1,0). Det finns flera tänkbara orsaker till den fortsatt relativt kritiska hållningen. En är att många som fått temporärt istället för permanent uppehållstillstånd är missnöjda med att de får fortsätta leva i ovisshet om sin framtid. En annan förklaring är att många har minnen kvar av asylprocessen som en svår period. De nyanlända lämnar alltså asylperioden med ett ökat men långt ifrån högt förtroende för hur Sverige hanterar asylansökningar.

Hur påverkar rättvisebedömningarna välbefinnandet?

Hittills i kapitlet har vi frågat vad som driver de asylsökandes uppfattningar om hanteringen av asylansökningarna. Men med tanke på konsekvenserna av beslutet

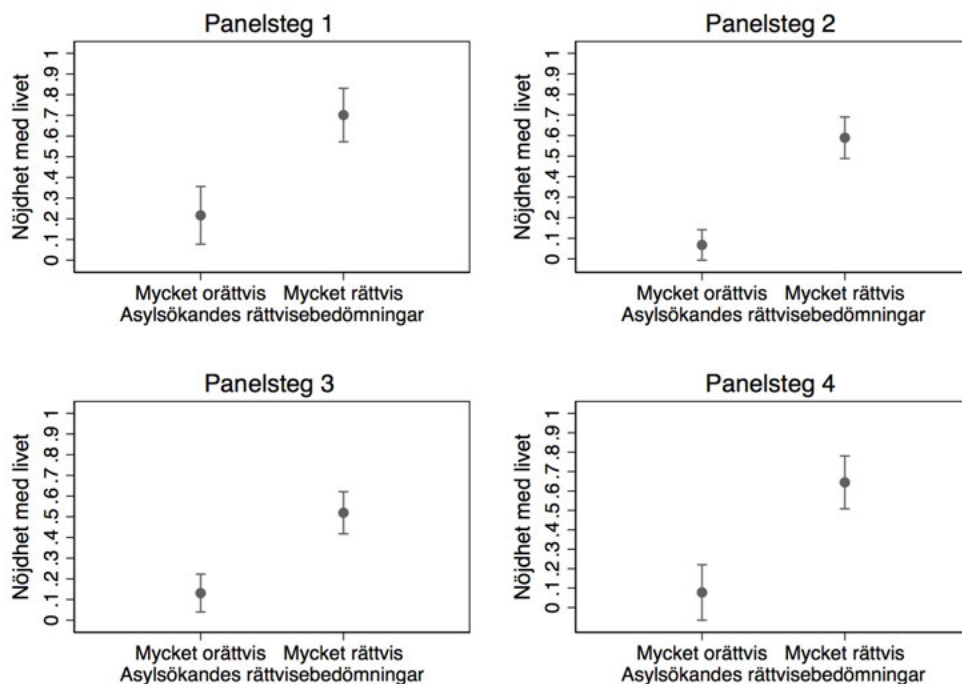
som följer av hanteringen ligger det nära till hands att fråga om rättviseuppfattningarna i sin tur får konsekvenser för den asylsökandes personliga välbefinnande. Som berörts har asylsökande ett behov av att skapa ordning i den stressade situationen (Brekke 2004), och tillit till processen som kommer att avgöra deras framtid kan förväntas göra situationen mer begriplig och hanterbar. Avslutningsvis i kapitlet skall vi undersöka om vårt material stödjer den teoretiskt grundade förväntningen.

Empiriska undersökningar om människors behov av sammanhang i stressade situationer brukar baseras på kvalitativa samtalsintervjuer (Brekke 2004). Det finns vad vi vet inget etablerat sätt att mäta personers känsla av sammanhang i surveyundersökningar. Vi utgår ifrån att tillvarons begriplighet och hanterbarhet reflekteras i de asylsökandes subjektiva välbefinnande – ju mer situationen framstår som begriplig och hanterbar, desto högre grad av välbefinnande.

Subjektivt välmående är ett överordnat paraplybegrepp inom lyckoforskningen. Välmående kan mätas på olika sätt, antingen genom individernas sammanfattande evalueringar av hur man mår, eller genom att individerna rapporterar sina känslor i stunden. I detta sammanhang är individernas sammanfattande evalueringar mest intressanta. Vi använder den vanligaste indikatorn, självrapporterad nöjdhet med livet (Helliwell, Layard & Sachs 2012). Liksom frågan om rättvisebedömningar ställdes frågan om nöjdhet med livet i panelsteg 2, 3 och 4 samt till ett urval av respondenter i panelsteg 1.³⁸

Resultaten i Figur 4.6 visar den förväntade kopplingen mellan rättviseuppfattningarna och nöjdheten med livet. Respondenter som tycker att asylhanteringen är rättvis rapporterar sig vara relativt mer nöjda med livet än respondenter som uppfattar hanteringen som orättvis. Eftersom bara få respondenter rapporterar sig vara nöjda med tillvaron är det egentligen mer korrekt att tala om skillnader i relativ olycka – vi återkommer till detta i senare kapitel – men skillnaden är systematisk och återfinns i samtliga fyra panelsteg (notera att osäkerheten är större i panelsteg 1 och 4 på grund av det lägre antalet respondenter).

Figur 4.6 Självrapporterad nöjdhet med livet bland asylsökande som i panelsteg 1–4 uppfattar att asylhanteringen är orättvis respektive rättvis (medeltal och 95 % konfidensintervall)

Vi finner alltså det förväntade mönstret att positiva procedurbedömningar hjälper de asylsökande att skapa ordning i den stressade tillvaron. Vi vill emellertid flagga för att det inte är alldeles självklart i vårt material att det rör sig om en orsakssamband mellan procedurtillit och relativ nöjdhet med livet. Visserligen återfinns mönstret också när vi tar hänsyn till respondentens självrapporterade nöjdhet vid föregående panelvågor (modeller med laggade beroende variabler och panelregression som bara tar hänsyn till hur enskilda individer förändrar sina uppfattningar, så kallade fixed effects). Och visserligen finns det teoretiska skäl för att rättvisebedöm-

ningarna styr nöjdheten med livet snarare än tvärtom. Men samtidigt är resultaten mindre systematiska när vi beräknar modeller som tar hänsyn till både laggade effekter och omvända orsaksförhållanden, och det är förstås möjligt att nöjdhet är en bristfällig indikator på människors känsla av sammanhang i tillvaron. Vi tror dock att anledningen till att vissa analystekniker visar på mindre systematiska resultat är tekniska faktorer som små urval och liten variation mellan panelstegen.

Vid en samlad bedömning talar det mesta för att tillit till asylhanteringen underlättar för de asylsökande att göra situationen begriplig och hanterbar.

Sammanfattande kommentarer

Den svenska staten har ambitionen att hantera människors ansökningar om asyl på ett rättssäkert sätt. Men ambitionen till trots finns många hinder för att kunna fatta rättssäkra beslut om människors skyddsbehov, och rättssäkerheten har även en subjektiv, uppfattad, sida att ta hänsyn till. Till bilden hör också att för asylsökanden är rättssäkerhet bara ett medel för att nå målet att beviljas uppehållstillstånd; för de flesta asylsökanden är det enkelt att välja mellan en rättssäkert avslagen ansökan och en rättsosäkert beviljad ansökan.

Mot denna bakgrund har vi uppmärksammat de asylsökandes bedömningar av hur rättvist asylansökningarna hanteras i Sverige. Vi har dokumenterat att det i vårt urval görs skilda bedömningar med jämnstora grupper som betraktar hanteringen som rättvis, orättvis och som varken rättvis eller orättvis. Det finns med andra ord ingen entydig kritik mot hanteringen bland de asylsökande, men samtidigt vore det önskvärt om fler gjorde en positiv bedömning. Ett av flera skäl till det är att vi finner belägg för att tillit till hanteringen gör det lättare för asylsökanden att skapa ordning i den utsatta position man befinner sig i.

Vi har vidare kunnat konstatera att rättvisebedömningarna är baserade på flera olika faktorer med starkare eller svagare anknytning till den formella hanteringen av asylansökningarna. Bedömningarna grundas i uppfattningar om hur användbar information från Migrationsverket är för den enskilde asylsökanden (en del av den

formella processen); hur tillfredsställande de materiella levnadsvillkoren med boende och ekonomi är (en indirekt del av processen); och hur stor sannolikheten är att Migrationsverket skall bevilja uppehållstillstånd (ingen direkt koppling till den formella processen).

Resultaten innebär att det finns flera olika sätt att reformera asylprocessen för att öka den uppfattade rättvisan i hanteringarna. Betydelsen av Migrationsverkets sätt att informera de asylsökande är i sammanhanget värd särskild uppmärksamhet. Med tanke på de asylsökandes olika förutsättningar (språk, utbildningsnivå, familjesituation, förväntningar) och situationens karaktär är det svårt att informera effektivt. Men givet att så mycket information lämnas redan vid de inledande formella kontakterna finns det anledning för Migrationsverket att fundera på andra upplägg.

En sista lärdom från analysen gäller reaktionerna på Migrationsverkets beslut om uppehållstillstånd. Vi har kunnat belägga att beskedet påverkar bedömningarna av rättvisan i asylhanteringen. Ett beviljat uppehållstillstånd leder till mer positiva bedömningar och ett avslag leder till mer negativa bedömningar. Det innebär att ny-anlända som beviljats uppehållstillstånd lämnar processen längs en positiv bana där man visar mer tillit till den svenska statens hantering av ett viktigt beslut (på motsvarande sätt undergräver ett avslag tilliten till hanteringen).

Men det är också viktigt att konsekvenserna av beslutet är begränsade. De som nekats uppehållstillstånd tappar inte helt förtroende för hanteringen, möjligen och kanske till och med sannolikt för att beskedet kan överklagas till en annan instans. Och på motsvarande sätt är de som beviljats uppehållstillstånd fortfarande skeptiska till asylhanteringen, kanske för att man är missnöjd med att inte beviljas permanent uppehållstillstånd, kanske för att situationen man befunnit sig i lever kvar i minnet.

Oavsett drivkrafter – erfarenheten som asylsökande påverkar hur individen bedömer statsmakternas tillförlitlighet.

5. Boendet och ekonomin

Livet som asylsökande har en materiell sida. I väntan på besked om uppehållstillstånd skall man äta, sova, göra något meningsfullt däremellan, få vård vid behov. Liksom asylprocessen kan tillvarons materiella sida förväntas påverka den asylsökandes känsla av sammanhang (Brekke 2004). Goda materiella villkor – eller, egentligen, goda subjektivt uppfattade villkor – ger bättre förutsättningar att skapa mening i tillvaron än dåliga materiella villkor. Talande för att de materiella villkorens relevans är att bostäder och boende är den näst vanligaste problematiken i de öppna frågorna om problem i Sverige (vart tredje svar berör svårigheter med bostäder).

Den svenska statens ambitioner med asylmottagandets materiella sida är mindre väl utvecklade än vad som är fallet med den proceduriella hanteringen. Motsvarigheten till att beslutsprocessen skall vara ”rättssäker” är att mottagandet skall vara ”värdigt”, möjligen också att det skall vara ”effektivt” i att det skall förbereda de asylsökande för både integration och återvändande (SOU 2018). ”Värdigt” och ”effektivt” är vaga begrepp utan entydig mening.³⁹ Vad gäller boendeförhållanden preciseras de i Migrationsverkets interna regler och i Folkhälsomyndighetens ”Vägledning om Migrationsverkets asylboenden.”⁴⁰ Forskningen om den materiella sidan av tiden som asylsökande brukar uppmärksamma framför allt boendeformer (Bevelander, Emilsson & Hagström 2008), vårdbehov (Tinghög et al. 2016); sysselsättning och utbildning (se t ex Delmi 2017), men också omvärldskontakter (Lennartsson 2007), mindre ofta de asylsökandes privatekonomiska situation.

På motsvarande sätt som i kapitlet om uppfattad rättvisa skall vi i det följande utgå från de asylsökandes subjektiva nöjdhet med den materiella sidan av tillvaron. Vi tar upp de asylsökandes tillgång till pengar, men den största uppmärksamheten ägnas åt boendeförhållanden och skillnaden mellan att bo på någon av Migrationsverkets anläggningar och att själv ordna sitt boende. Mot bakgrund av

de faktiska villkoren som mottagandet ger diskuterar vi de asylsökandes värdering av sitt boende och sin finansiella situation och konsekvenserna av att vara mer eller mindre nöjd med villkoren som ges. Vården som erbjuds asylsökanden – där Sverige ger bättre villkor än andra mottagarländer – lämnas utanför analysen liksom (huvudsakligen) insatserna för att informera och utbilda.

Boendeformen – att bo på någon av Migrationsverkets anläggningar (anläggningsboende, ABO) eller att själv ordna boende hos släktingar och bekanta (eget boende EBO) – är åtminstone för tillfället det offentligt mest diskuterade materiella villkoret. I kapitlet lyfter vi fram tre vanliga påståenden i debatten: att EBO bidrar till boendesegregationen genom att de asylsökande bosätter sig i redan invandratäta områden; att EBO ger bättre förutsättningar för de asylsökande att utveckla kontakter med omvärlden; och att EBO leder till mer trångboddhet och lägre boendestandard (för en sammanställning av utredningar och forskning på området, se SOU 2018). Inget av påståendena får entydigt stöd i vårt material.

De materiella villkoren

Asylsökanden som saknar egna medel kan ansöka om dagersättning. Ansökningarna behandlas vid den första kontakten med Migrationsverket i samband med att asylansökan lämnas in (eller senare om den asylsökandes finansiella situation ändras). Ersättningen betalas ut via ett bankkort som tillhandahålls av Migrationsverket och som möjliggör kontantuttag. Vi har inte tillgång till officiell statistik, men enligt samstämmiga uppgifter från personer inom Migrationsverket ansöker de allra flesta asylsökanden om dagersättning och så gott som samtliga ansökningar beviljas (Migrationsverket gör inga kontroller av de asylsökandes uppgifter om sin finansiella situation).

Storleken på dagersättningen varierar med boendeform och familjesituation. Avgörande ifråga om boendeform är om man bor på en anläggning där maten ingår eller om man har självhushåll. Ifråga om familjesituation får ensamstående en högre ersättning än sammanboende (per person), och barnfamiljer en högre ersätt-

ning än de som inte lever med barn (full ersättning för två barn och för tre eller fler barn halv ersättning). Utöver dagersättningen kan de asylsökande ansöka om särskilt bidrag för speciella ändamål, exempelvis för att betala vissa vårdinsatser eller köpa glasögon och utrustning till barnen.

För att ge en föreställning om nivåerna på ersättningen – variationerna är många – får en ensamstående på ett boende där maten ingår 720 kronor per månad, medan en familj med tre barn i ett självhushåll får 5 475 kronor per månad. Ersättningsnivåerna ändras om den asylsökande får ett arbete. Ersättningsnivåerna har inte höjts sedan 1994 och sattes redan i utgångsläget lägre än försörjningsstödet ("socialbidraget").

Som framgår är ersättningsnivån låg jämfört med inhemsk standard. Pengarna skall räcka till egentligen alla andra vardagsutgifter än boendet. I en av få rapporter som tar upp de asylsökandes finansiella situation beskriver Rosengren (2009) att det utvecklats en informell "fattigdomsekonomi" där man hjälper varandra till billiga inköp. I vårt material vittnar omkring vart tionde svar på den öppna frågan om problem med de materiella villkoren, exempelvis: "Poverty and integration into Swedish society" [#2:78], "Inadequate financial support and long processing time for issuing residency" [#2:83]; "Health problems and lack of money" [#3:27]; "government is not giving enough money i cannot buy winter cloths for me and my son as well food" [#2:10] ; och "Bad service in the Ravlanda camp, the allowance is not enough, transport is not free of charge..." [#2:108].

Exakt hur de asylsökande hanterar sin finansiella situation är oklart. Exempelvis är det svårt att förstå hur dagersättningen kan räcka till att betala eventuella kostnader för eget boende (se nedan). Avgjort har de asylsökande incitament att skaffa sig ytterligare inkomster genom arbete inom den formella och informella sektorn. En annan möjlighet för att få medlen att räcka till är att släktingar och vänner ger ekonomiskt stöd. Även civilsamhällets organisationer kan bidra med kläder och annat stöd. Det är också tänkbart att en del asylsökanden har tillgångar som inte redovisas för Migrationsverket.

I fråga om boendet erbjuds de asylsökande två alternativ: att bo på en av Migrationsverkets anläggningar (anläggningsboende, eller ABO) eller att själv

ordna sitt boende hos familjemedlemmar eller bekanta eller på annat sätt. Migrationsverket är skyldigt att ordna ett boende, också för asylsökande som tidigare valt EBO. Boendet kan dock förläggas till vilken anläggning som helst i landet.⁴¹

Många anläggningsboenden drivs i Migrationsverkets egen regi.⁴² Det handlar framför allt om lägenheter i bostadsområden (drygt 80 procent), men också fristående hus eller större kollektiva anläggningar som ombyggda vandrарhem. I första hand erbjuds möjligheter till självhushåll (56 procent av kapaciteten 2016 och 78 procent 2017) men det förekommer också att Migrationsverkets personal ansvarar för mathållningen. Den enskilt största anläggningen är Restad utanför Vänersborg med plats för 1 200 asylsökande. De flesta anläggningsboenden är dock betydligt mindre än så.

Migrationsverket använder vidare upphandlade, tillfälliga anläggningar som drivs av personal som inte är anställd av Migrationsverket. Det rör sig om lägenheter, fristående hus, vandrарhem, hotellanläggningar och semesterbyar. År 2016 utgjorde de upphandlade boendena nästan hälften av kapaciteten men andelen sjönk kraftigt under 2017 till bara drygt 10 procent av kapaciteten. En tredje möjlighet som används under extrema omständigheter som under hösten 2015 är temporära boenden (evakueringsboenden).

Migrationsverkets anläggningsboenden är spridda över landet och mellan tätort och landsbygd. Enbart en mindre andel av anläggningarna ligger i närheten av storstadsområdena Stockholm, Göteborg och Malmö. Det är betydande variation i relativ standard mellan olika anläggningar.

Möjligheten till eget boende formaliserades 1994. Förväntningen var att 10 procent av de asylsökande skulle välja EBO-alternativet men det visade sig snabbt vara en underskattning av alternativets popularitet. Trots att de ekonomiska förutsättningarna försämrats – sedan 2005 ges ingen bostadsersättning till den som väljer boendeformen (bara dag ersättning och särskilt bidrag) – väljer mellan 40 till 60 procent av de asylsökande EBO. Enligt en rapport av Bevelander et al. (2008) är huvudanledningen till att många asylsökanden väljer EBO att ABO-alternativet anses ännu sämre; valet är alltså negativt snarare än positivt.

En konsekvens av EBO är att många asylsökanden bosätter sig i redan invandrar-täta områden och sedan stannar kvar där när man beviljats uppehållstillstånd.⁴³ Under senare år har en rad problem med EBO uppmärksammats som till exempel korta boenden för att inte störa trångbodda släktingar och bekanta, en oreglerad marknad med andrahandskontrakt, och även fiktiva adresser. I den statliga utredningen "Ett ordnat mottagande" (SOU 2018) föreslås ytterligare åtgärder för att färre asylsökanden skall välja EBO-alternativet.

Nöjdheten med boendet och privatekonomin

Den skiftande kvalitén på boendet återspeglas också i vårt urval. I panelsteg 2 bad vi de asylsökande att beskriva sitt boende med alternativen "hus", "lägenhet", "tillfällig byggnad", "semesterby" eller "annat".⁴⁴ En klar majoritet (64 procent) svarade att de bor i hus eller lägenhet, men var tredje rapporterade att de bor i någon annan och, förmodligen, mindre attraktiv typ av bostad (Tabell 5.1). Vi kan inte med säkerhet påstå att fördelningen återspeglar det sanna förhållandet bland asylsökanden, men för den fortsatta analysen är det viktigt att det i urvalet finns variationer i boendevillkoren med både (relativt) attraktiva och mindre attraktiva boenden.

Utrymme är en ytterligare aspekt av boendets standard. För att få en uppfattning om de asylsökandes bostadsutrymme frågade vi i panelsteg 2 om hur många personer man delar sovrum med. Migrationsverkets standard är att två till fyra personer delar sovrum beroende på boendets yta.⁴⁵

Återigen ser vi mönstret med variation (Tabell 5.2). Var tredje asylsökande i urvalet (33 procent) delar sovrum med tre eller fler personer medan var sjätte (16 procent) sover ensam. Majoriteten i urvalet (51 procent) rapporterar sig dela sovrum med en eller två personer. Eftersom bara knappt var tredje person i rekryteringsintervjun sade sig ha sällskap med en partner och/eller barn i Sverige innebär det att omkring hälften av de asylsökande i urvalet delar sovrum med personer utanför den närmaste familjen.

Tabell 5.1 Självrapporterat typ av boende (procent)

Typ av boende	Procent
Hus	19
Lägenhet	44
Tillfällig byggnad	16
Semesterby	6
Annat	15
Summa procent	100
Antal respondenter	181

Fråga: Hur skulle du beskriva hur du bor för tillfället? I ett hus, i en lägenhet, i någon anläggning som tillfälligt byggts om till bostad, i en semesterby eller något annat arrangemang?

Tabell 5.2 Självrapporterad trångboddhet mätt som antal personer man delar sovrum med (procent)

	Procent
1 (sover ensam)	16
2	31
3	20
4	19
5	7
6 eller fler	7
Summa procent	100
Antal respondenter	182

Fråga: "Hur många personer sover för närvarande i samma rum som du inklusive dig själv?"

Mot denna bakgrund av varierande standard skall vi skatta hur nöjda de asylsökande i urvalet är med sitt boende och sin finansiella situation. Det är svårt att ha en tydlig förväntan på nivån på nöjdheten. I jämförelse med den inhemska befolkningen har de asylsökanden som grupp en lägre boendestandard och mindre pengar att röra sig med, men jämförelsepunkten kan också vara otrygga förhållanden i hemlandet och under resan. I panelsteg 2, 3 och 4 ställde vi en direkt fråga om hur nöjd man är med sitt boende med fem svarsalternativ mellan "mycket missnöjd"

och ”mycket nöjd”. I panelsteg 3 och 4 ställde vi dessutom motsvarande fråga om nöjdheten med den egna finansiella situationen.

Svarsmönstren indikerar att frågorna fångar in en genomtänkt uppfattning bland de asylsökande. Korrelationen mellan panelstegen är förhållandevis stark inom individerna (mellan .47 och .55) vilket visar på en grundvärdering som modifieras med den aktuella situationen. Det finns heller ingen systematisk förändring i de aggregerade nivåerna i urvalet över tid, vilket kunde ha indikerat att nöjdheten minskar när känslan av lättnad över att ha nått resans mål avtar och skillnaden gentemot den inhemska befolkningen blir mer påtaglig.⁴⁶

Nöjdheten med boendet är starkt sammankopplad med nöjdheten med den finansiella situationen (korrelationerna är .59 i panelsteg 3 och .50 i panelsteg 4) vilket indikerar att de asylsökande gör en samlad värdering av sina materiella villkor. Det finns också ytterligare belägg för att värderingen av de materiella villkoren utgör en egen dimension i de asylsökandes uppfattning om sin situation – nöjdheten med boendet är bara svagt kopplad till nöjdheten med informationen från Migrationsverket (korrelationen är .21 i panelsteg 2). Om de materiella värderingarna drivits av en allmän bakomliggande faktor som återspeglar den samlade värderingen av situationen som asylsökande hade korrelationen med denna procedurbedömning rimligen varit högre.

Vad gäller nivåer råder ett utbrett missnöje i vårt urval (se Tabell 5.3). En klar majoritet (65 procent respektive 70 procent) är mycket eller ganska missnöjda med boendet och sin finansiella situation. Och bara mindre grupper (20 respektive 13 procent) är ganska eller mycket nöjda med boendet och tillgången till pengar. Det är alltid svårt att göra nivåskattningar med surveydata, men synen på asylhanteringsprocessen är en tänkbar referenspunkt. I den jämförelsen är värderingen av de materiella villkoren klart mer negativ. Eftersom resultaten går i linje med rapporteringen från kvalitativa intervjuer med asylsökanden kan vi med rimlig säkerhet säga att många asylsökanden är kritiska till de materiella villkoren som erbjuds dem.

Tabell 5.3 Asylsökandens nöjdhet med boendet och den egna ekonomiska situationen i panelsteg 3 (procent)

	Boendet	Finansiell situation
1 Mycket missnöjd	45	42
2	20	28
3	15	17
4	11	8
5 Mycket nöjd	9	5
Summa procent	100	100
Antal respondenter	123	118

Kommentar: Panelsteg 3 var det första tillfället när vi frågade om både boende och finansiell situation. Resultaten för boendet är snarlika i panelsteg 2 med fler respondenter.

Eget boende (EBO) och anläggningsboende (ABO)

Det grundläggande valet ifråga om boende står mellan EBO och ABO. Enligt Migrationsverkets statistik var 62 procent av de asylsökande ABO under 2016 och 53 procent under 2017. Dessa siffror återspeglar väl fördelningen mellan boendetyperna i vårt urval i samband med rekryteringsintervjuerna (53 procent angav ABO, se vidare kapitel 3).

Observera dock att Migrationsverkets statistik avser fördelningen mellan boendetyperna vid ett givet tillfälle i tiden. Den säger inget om hur enskilda asylsökanden byter inom och mellan alternativen över tid. Byten *inom* alternativen sker exempelvis när Migrationsverket säger upp avtalen om tillfälliga boenden och tvingar de asylsökande att flytta till en av verkets egna anläggningar (från ett ABO till ett annat ABO) och när asylsökanden flyttar från en lägenhet till en annan på den ordinarie bostadsmarknaden (från ett EBO till ett annat EBO). Byten *mellan* alternativen sker exempelvis när Migrationsverket erbjuder ett anläggningsboende på en ort som ligger så långt från den asylsökandes preferenser att han eller hon skaffar ett eget boende (från ABO till EBO), eller när en asylsökande ber om ett anläggningsboende

därför att man inte längre vill besvära en redan trångbodd släkting (från EBO till ABO, vilket internt inom Migrationsverket kallas ett "sprucket EBO").

Med tanke på bostadens betydelse för individens välbefinnande är rörligheten mellan och inom boendeformerna viktig för att förstå hur de asylsökande uppfattar sin situation. Forskningen om boendesituationen har uppmärksammat framför allt byten inom EBO-formen (Bevelander, Emilsson & Hagström 2008) och i mindre utsträckning byten mellan boendeformerna. Något försök att kartlägga omfattningen på bytena känner vi inte till.

Vårt material tillåter en uppskattning av omfattningen på byten mellan boendeformerna (vi har inte frågat om byten inom EBO respektive ABO). Analysen bygger på att vi frågade respondenterna om deras boendeform i både rekryteringsintervjun (panelsteg 1) och i den första webb-intervjun (panelsteg 2). Vi kan observera att byten mellan boendeformerna är vanliga bland de som svarade på frågorna i båda panelstegen.⁴⁷ På den relativt korta tiden mellan panelsteg 1 och panelsteg 2 bytte var tredje respondent (31 procent) boendeform. Den största bytarströmmen gick från anläggningsboende till eget boende (70 procent av de som bytte). Men det var också många som gick i motsatt riktning, från EBO till ABO (30 procent).

Givet urvalets karaktär och bortfallet mellan panelsteg 1 och 2 skall vi vara försiktiga med att slå fast exakta nivåer. Förutom oklarheterna kring urvalets representativitet finns en risk för rena mätfel i att respondenterna markerar fel svarsalternativ. Men felkällorna är knappast så allvarliga att resultaten är systematiskt snedvridna.⁴⁸ Resultaten från asylsökarpanelen ger belägg för att det är stor rörlighet när det gäller de asylsökandes boende. Rörligheten, önskad och oönskad, är en faktor att räkna med för att förstå de asylsökandes situation.

EBO, ABO och boendets kvalitet

Trångboddhet är ett av problemen som förknippas med EBO. För att de asylsökande skall kunna bo nära släkt och vänner och en arbetsmarknad med möjligheter så

accepterar man att bo många i samma lägenhet. I den kvalitativa litteraturen finns många vittnesmål om asylsökanden som bor mycket trångt i framför allt invandrarstäta bostadsområden (Bevelander, Emilsson & Hagström 2008 sammanfattar forskningsläget).

I vårt material är dock bilden en annan. Där är istället trångboddheten – mätt som antalet personer man delar sovrum med – störst bland de som bor i ett anläggningsboende (Tabell 5.4). Varannan (54 procent) ABO-respondent angav att de delar sovrum med tre eller fler personer. Motsvarande siffra för EBO-respondenter är bara hälften så hög (27 procent). I andra änden av trångboddheten angav var femte EBO-respondent (20 procent) att man har eget sovrum medan bara var tjugonde ABO-respondent (5 procent) hade samma standard. I snitt har ABO-respondenter drygt en person till i sitt sovrum än EBO-respondenter (medelvärde för EBO-respondenter = 2,6 personer, medelvärde för ABO-respondenter = 3,7 personer). Skillnaden består under hänsynstagande till de asylsökandes ålder, kön, familjesituation och utbildning.

Tabell 5.4. Självrapporterad trångboddhet mätt som antal personer man delar sovrum med bland EBO och ABO i våg 2 (procent)

	EBO	ABO
1 Sover ensam	20	5
2	37	16
3	16	25
4	16	27
5	7	11
6 eller fler	4	16
Summa procent	100	100
Antal respondenter	85	37

Kommentar: Respondenter som inte svarade på frågan om EBO/ABO i panelsteg 2 ingår inte i analysen.

Resultaten ger upphov till frågor om den rådande sanningen på området. Vi ifrågasätter inte att många asylsökanden med EBO lever mycket trångbott. Men det finns två viktiga nyanser att göra. För det första att variationerna inom EBO är stora och att det finns asylsökanden som har goda boendeförhållanden med kriteriet trångboddhet. För det andra att även ABO-alternativet är förknippat med trångboddhet. Sammantaget är det inte självklart att EBO-alternativet ger lägre boendestandard än ABO, inte ens om vi utgår från boendetrymmet, det kriterium som brukar framhållas som den största svagheten med boendeformen.

De asylsökandes värdering av sin boendesituation ger ytterligare belägg för att EBO-alternativet uppfattas som bättre än ABO-alternativet, eller åtminstone som mindre dåligt. Vid både panelsteg 2 och 3 var EBO-respondenterna mindre missnöjda med sitt boende än ABO-respondenterna (på skalan mellan 1 och 5 var den genomsnittliga nöjdhetspoängen 2,3 och 2,5 för EBO-respondenterna i jämförelse med 1,8 och 1,7 för ABO-respondenterna). Skillnaderna i värdering kvarstår även under hänsynstagande till de asylsökandes ålder, kön, familjesituation och utbildning.

EBO, ABO och kontakter med det omgivande samhället

Ett skäl till att EBO-alternativet formaliserades på 1990-talet var att öka möjligheterna för de asylsökande att tidigt komma i kontakt med det omgivande samhället (SOU 1992). Exempelvis sågs det som en fördel "att den sökande var inneboende hos släktingar och vänner eftersom dessa då på ett effektivt sätt kunde lära ut samhällets skrivna och oskrivna regler" (SOU 2003). Den underliggande logiken är självklar – den som bor tillsammans med personer som har en plats i gemenskapen har bättre förutsättningar att samspela med samhället än de som bor tillsammans med andra asylsökanden – men har efter vad vi kunnat se aldrig prövats i empirisk forskning.

Åtminstone två omständigheter gör en empirisk prövning angelägen. Den första är att de tidiga insatserna för att ge grundläggande samhällsinformation under

asylsökningstiden har ökat under senare år och att det är lättare att organisera insatserna om de asylsökande bor samlat på Migrationsverkets anläggningar. Den andra är att de flesta asylsökanden lever i områden som domineras av personer med utländsk bakgrund och att många av dessa områden fungerar annorlunda än andra områden i Sverige (se t ex NOA 2017).

I panelsteg 2 frågade vi paneldeltagarna om någon sedan ankomsten till Sverige förklarat hur vardagen fungerar vad gäller sådant som att öppna bankkonto, hur man åker kollektivt och hur man hanterar hushållssoporna. Frågan handlar alltså om den typ av vardagsinformation man får naturligt om man har kontakt med personer som är ”inne” i samhället. Som flera gånger framhållits är våra nivåestimat osäkra, men givet kunskapsläget tillför materialet relevant information.⁴⁹

Resultaten i tabell 5.5 visar att färre än hälften av de asylsökande i vårt urval (42 procent) rapporterade att man fått personlig information om hur vardagen fungerar. Ytterligare en tredjedel (36 procent) menade sig ha fått skriftlig information medan var femte (22 procent) svarade att man inte fått någon information alls. Vad mera är, skillnaden mellan boende på EBO och ABO är små. Det är något fler på EBO som säger sig ha fått personlig information (49 procent mot 40 procent), men den skillnaden är inte statistiskt signifikant.

Tabell 5.5 Har någon förklarat för dig hur praktiska saker fungerar i Sverige? (procent)

	Samtliga	EBO	ABO
Ja	42	49	40
Nej, bara skriftlig information	36	33	30
Nej, ingen information	22	18	30
Summa procent	100	100	100
Antal respondenter	180	84	37

Fråga: Har någon sedan du kom till Sverige förklarat hur vardagslivet fungerar i Sverige (till exempel hur man öppnar ett bankkonto, hur man tar sig fram med kollektivtrafiken eller hur man hanterar hushållssopor)? ”Samtliga” inkluderar respondenter som inte svarade på frågan om EBO/ABO.

**Tabell 5.6 Om personlig förklaring, vem förklarade?
(procent)**

	Samtliga	EBO	ABO
Släkting	33	31	33
Annan asylsökande	25	33	13
En svensk volontär	16	7	27
En tjänsteman	19	15	33
Någon annan	18	18	13
Antal respondenter	73	39	15

Respondenterna som fått personlig information fick en uppföljningsfråga om vem som lämnat informationen, någon släkting, en annan asylsökande, en svensk volontär, en tjänsteman eller någon annan (Tabell 5.6). Släktingar var vanliga informanter för både EBO och ABO, men sedan skiljer sig de båda grupperna åt. För EBO-respoderter var den vanligaste informationskällan andra asylsökande medan det för ABO-respoderter var vanligast att få sin information från en tjänsteman eller en svensk volontär. Resultaten antyder att de båda grupperna av asylsökande befinner sig i delvis olika informationskontexter där kunskaper om "samhällets skrivna och oskrivna regler" lämnas av olika personer. Mönstret är knappast det förväntade om EBO-alternativet ger de självklart bättre förutsättningarna för kontakter med det omgivande samhället.

En allmän observation är att nivåerna på den personliga informationen är låg. Med tanke på att resultaten bygger på krävande webbsurvey-intervjuer är vårt urval knappast snedvridet mot att överskatta andelen asylsökanden som har svårt att ta till sig samhällsinformation. Istället bekräftar resultaten bilden från kapitlet om procedurerna kring asylhanteringen att det är svårt att ge tillräcklig information till de asylsökande. Det är möjligt att många asylsökande i urvalet faktiskt fått samhällsinformation som man inte minns vid webb-intervjun, men liksom med informationen kring asylproceduren vore det önskvärt om fler uppfattade sig vara informerade. Om målet är att samtliga asylsökande skall uppfatta sig vara informerade om hur det svenska samhället fungerar finns det mycket att göra.

EBO, ABO och framtiden

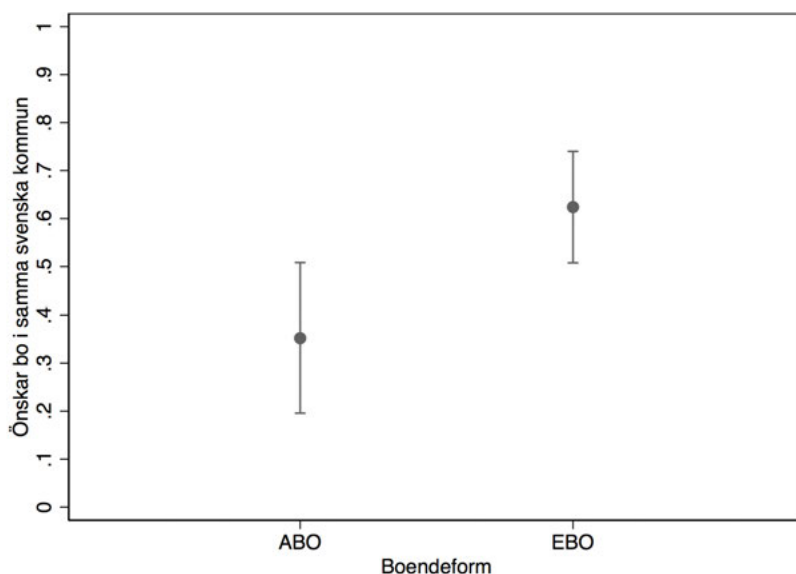
Ända sedan EBO-alternativet formaliserades på 1990-talet har politiker i storstadsområdena hävdade att systemet skapar etnisk segregering. Mekanismen är att de asylsökande flyttar in med släkt och vänner i redan invandrartäta områden och sedan stannar kvar därför att man vant sig vid att leva där. För att motverka denna tendens menar kritikerna att det vore önskvärt att förbjuda EBO i särskilt invandrartäta områden. Ett sådant förbud – om det låter sig formuleras – skulle minska trycket på vissa kommuner på kort sikt genom att asylsökanden bodde på annan plats under tiden som asylsökande. Och under förutsättning att det finns en status quo-effekt så att de asylsökande rotar sig på orten de först bosätter sig på, skulle de asylsökande som beviljas uppehållstillstånd på längre sikt bosätta sig på fler orter runtom i Sverige.

För att belysa problematiken frågade vi i panelsteg 2 var de asylsökande hoppas bo om ett år. Svarsalternativen var ”bo kvar på samma ställe som idag”, ”någon annanstans i Sverige”, ”annat europeiskt land”, ”mitt hemland” och ”annat”.⁵⁰ Resultaten i tabell 5.6 säger framför allt två saker. För det första bekräftas att de asylsökande ser sin framtid i Sverige; bara var tionde respondent anger att man hoppas bo i något annat land. För det andra, och viktigast för diskussionen om boendeformerna, är det betydligt vanligare att ABO-respondenter vill flytta någon annanstans i Sverige. I en analys som fokuserar på de som vill bo kvar i Sverige (de som svarat något annat alternativ utesluts i just denna analys) ser vi att omkring två tredjedelar av EBO-personerna önskar bo kvar i samma kommun. Motsvarande andel är en tredjedel bland ABO-personerna. Som i tidigare analyser kvarstår skillnaderna under hänsynstagande till de asylsökandes ålder, kön, utbildning och familjesituation. Figur 5.1 illustrerar sambandet.

**Tabell 5.6 Var hoppas de asylsökande bo om ett år?
(panelsteg 2, procent)**

	Samtliga	EBO	ABO
Bo kvar på samma ställe som idag	49	57	35
Någon annanstans i Sverige	40	32	60
Annat europeiskt land	2	3	3
Mitt hemland	2	4	0
Annat svar	6	5	2
Summa procent	100	100	100
Antal respondenter	179	84	37

**Figur 5.1 Boendeform och var i Sverige de asylsökande
önskar bo om ett år**

Tabell 5.7 Skäl till att vilja stanna (panelsteg 2, procent)

	Samtliga	EBO	ABO
Nära till släkt och vänner	35	40	31
Arbetsstillfällen	22	29	0
Tillgång till service	38	22	54
Annat skäl	25	33	23
Antal respondenter	85	45	13

De som ville stanna kvar på orten där de bodde – alltså majoriteten av EBO-respondenterna och en minoritet av ABO-respondenterna – angav något olika skäl till att de vill bo kvar (Tabell 5.7). För EBO-respondenterna var arbetsstillfällen (29 procent mot 0 procent) och närheten till släkt och vänner relativt viktigast (40 procent mot 31 procent). För ABO-respondenter var istället det starkaste skälet att bo kvar tillgången till service (54 procent mot 22 procent). Här behöver vi dock påpeka att dessa slutsatser dras med stor osäkerhet eftersom antalet personer i grupperna är litet.

Att ungefär en tredjedel av ABO-respondenterna vill bo kvar på samma ställe som idag indikerar att det verkligen finns en ”status quo-effekt” så att asylsökanden som placerats på ett anläggningsboende rotar sig där man placerats. För denna grupp verkar ett incitament till att bo kvar vara god tillgång till basservice som exempelvis skolor för barnen. Men mest av allt ger resultaten vittnesbörd om hur attraktivt det är för asylsökanden att bosätta sig i storstadsområdena. Även asylsökanden som av Migrationsverket placerats på ett anläggningsboende ute i landet vill söka sig till de centralaste platserna.⁵¹

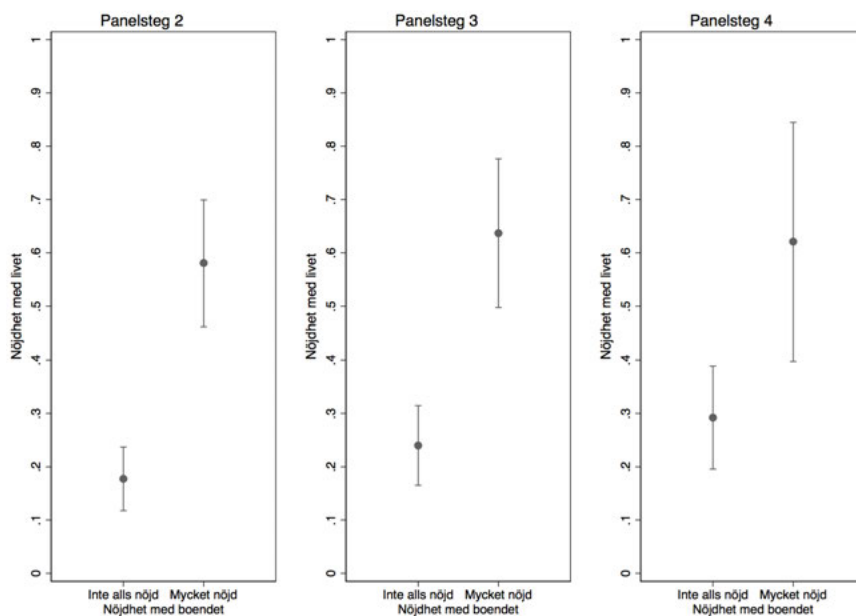
Materiella villkor och nöjdheten med livet

Avslutningsvis i kapitlet skall vi återkomma till påståendet från upptakten – att de materiella villkoren påverkar de asylsökandes känsla av ordning i den stressade situationen (Brekke 2004). Precis som med värderingen av rättvisan i proceduren kan uppfattningen om de materiella villkoren under tiden man väntar på besked förväntas ha konsekvenser för hur de asylsökande uppfattar sammanhanget man

befinner sig i. Om de materiella villkoren uppfattas som rimliga är det lättare att skapa ordning i tillvaron. I enlighet med resonemanget i föregående kapitel utgår vi från att de asylsökandes känsla av sammanhang reflekteras i deras subjektiva välbefinnande – ju mer situationen framstår som begriplig och hanterbar, desto högre grad av välbefinnande. De materiella villkoren representeras av nöjdheten med boendet, den aspekt där vi har bäst underlag för att dra slutsatser.

Som förväntat visar resultaten i Figur 5.2 att det finns en stark koppling mellan det subjektiva välbefinnandet och nöjdheten med boendet. De som är mer nöjda med boendevillkoren är också mer nöjda med sitt liv i stunden i alla de tre panelsteg där vi mätt nöjdhet med boendet. Resultaten ger stöd för att den uppfattade kvalitén på de materiella villkoren kan tänkas påverka de asylsökandes möjligheter att skapa ordning i tillvaron.⁵²

Figur 5.2 Självrapporterad nöjdhet med livet bland asylsökande som i panelsteg 2, 3 och 4 inte alls är nöjda eller mycket nöjda med boendet (medeltal och 95 % konfidensintervall)

Som i föregående kapitel vill vi signalera att materialet inte tillåter oss att använda hela uppsättningen av tekniker för att fastställa orsaksrelationer med paneldata. Vi får därför acceptera en osäkerhet kring att det verkligen rör sig om en orsaksrelation mellan nöjdhet med de materiella villkoren och relativ nöjdhet med livet. Visserligen återfinns mönstret för nöjdheten med boendet under hänsynstaganden till tänkbara konkurrerande orsaksfaktorer som utbildning, kön och familjesituation. Och mönstret håller också när vi tar hänsyn till respondentens självrapporterade nöjdhet med livet vid tidigare panelsteg (modeller med laggade beroende variabler). Men samtidigt är resultaten mindre systematiska när vi beräknar modeller som tar hänsyn till både laggade effekter och omvända orsaksförhållanden. Som i föregående kapitel tror vi dock att anledningen till att vissa analystekniker visar på mindre systematiska resultat är tekniska faktorer som små urval och liten variation mellan panelstegen.

Vid en samlad bedömning talar det mesta för att relativ tillfredsställelse med de materiella villkoren under tiden som asylsökande underlättar för de asylsökande att göra situationen begriplig och hanterbar.

Sammanfattande kommentarer

Den svenska staten har mindre uttalade ambitioner med de asylsökandes materiella situation än när det gäller att hantera ansökningarna på ett rättssäkert sätt. Att statens ambitioner är mindre uttalade innebär dock inte att de materiella villkoren är mindre viktiga för de asylsökande. Tvärtom har vi i kapitlet kunnat se att de materiella villkoren under asyltiden fungerar som en oberoende faktor vid sidan av tilliten till asyihanteringsprocessen.

En sammanfattande karakteristik är att många asylsökande är kritiska mot de materiella villkor som erbjuds och att missnöjet inverkar menligt på deras känsla av sammanhang. Även om det finns variationer mellan asylsökande i faktiska och upplevda förhållanden råder ett utbrett missnöje med både boendet och tillgången till pengar.

I sammanhanget kan det upprepas att dagersättningen – det inkomststöd som staten tilldelar de asylsökande – har legat kvar på samma nivå sedan mitten av 1990-talet. Det betyder att de asylsökande antingen får finna sig i att ha mindre medel att röra sig med än personer som gjorde erfarenheten för något decennium sedan (redan 1994 var ersättningsnivån lägre än socialbidragsnormen) eller så får man skaffa sig medel på annat sätt.

I övrigt finns det få enkla sammanfattningar att göra. Vad gäller diskussionen om boendeformer har vi inte helt kunnat bekräfta något av tre vanliga påståenden i debatten: att (1) EBO bidrar till boendesegregationen genom att de asylsökande bosätter sig i redan invandrartäta områden; att (2) EBO ger bättre förutsättningar för de asylsökande att utveckla kontakter med omvärlden; och att (3) EBO leder till mer trångboddhet och lägre boendestandard.

Vad gäller det första påståendet har vi kunnat se att storstäderna har en stark attraktionskraft också för asylsökande som bor på anläggningsboenden ute i landet (även om det verkar finnas en viss kvarhållande status quo-effekt). Vad gäller det andra påståendet visar resultaten snarast att både EBO- och ABO-respondenter har få kontakter med det omgivande samhället som informerar om vardagsförhållanden. Och vad gäller det tredje påståendet är i vårt material trångboddheten mer utbredd inom ABO-alternativet än inom EBO-alternativet.

Sammantaget menar vi att de asylsökandes materiella villkor behöver uppmärksammas mer än vad som hittills varit fallet. Det händer mycket i den asylsökandes vardag under tiden i väntan. Exempelvis har vi kunnat observera att det är stor rörlighet inte bara mellan EBO-alternativ (vilket har diskuterats i debatten) utan också mellan boendeformerna. Sannolikt rör sig flertalet asylsökande i gränslandet mellan den formella och informella ekonomin. Inte minst för att de asylsökande tar med sig erfarenheterna från den första tiden i Sverige när man går vidare i nästa fas vore det värdefullt med mer kunskap om hur man tar sig an det dagliga livet.

6. Tiden i asylsökningssprocessen

Livet som asylsökande är väntan på besked om uppehållstillstånd. Att söka asyl i Sverige är annorlunda än att vara flykting i ett land som erbjuder tillfälligt skydd utan individuell prövning av asylskälen. Men även om en asylsökande i Sverige tillerkänns fler rättigheter än exempelvis de tre miljoner syrier som befinner sig i Turkiet utan möjlighet att bli en fullvärdiga medlemmar i samhället är det en speciell situation att vänta på ett besked om man överhuvudtaget har rätt att stanna i landet. Systemet med individuell prövning av uppehållstillståndet gör tillvaron till en fråga om allt eller inget och där man fram till beslutet är fattat inte vet vad som gäller för framtiden (i Turkiet kan man inrätta sig som flykting från dag ett).⁵³

I detta kapitel skall vi uppmärksamma vad väntan och slutet på väntan – beskedet – gör för de asylsökandes värdering av sin livssituation. Hur nöjd känner man sig med livet allteftersom tiden går, och hur påverkas värderingen av livet av att beviljas eller nekas uppehållstillstånd? Det är väl belagt att det psykiska och fysiska hälsotillståndet bland asylsökande i Sverige och andra länder är sämre än bland invånarna i stort, men det är mindre väl känt hur det subjektiva välmåendet utvecklas under tiden som asylsökande.

Det finns olika förslag på hur tiden som asylsökande skall begreppsliggöras. I tidigare kapitel har vi utgått från stressen som följer av att försöka skapa mening i en påfrestande situation (Brekke 2004). Ett mer rationalistiskt sätt att förstå situationen utgår från stressen av att förlora resurserna man bär på och att inte få belöning för den satsning man gjort på att ta sig till ett annat land (Hobfoll 2001). Ett ytterligare annat sätt att förstå situationen utgår från det antropologiska begreppet ”limbo”; den asylsökande är inte lägre en del av sitt gamla sammanhang och han/hon är ännu inte inräknad i det nya (Jonzon, Lindkvist & Johansson 2015).

Gemensamt för dessa förståelser av situationen är att de asylsökandes livssituation förvärras ju längre tiden går, allteftersom de dåliga dagarna ackumuleras. Förväntningen på en gradvis försämring av situationen stärks av empiriska studier som visar att lång tid som asylsökande är förknippat med ökad risk för ohälsa (se t ex Laban 2008) och med försämrade möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden (Hainmueller, Hangartner & Lawrence 2016).

Forskningen om människors subjektivt uppfattade lycka har dock visat på ett annat tänkbart mönster än successiv försämring fram till beskedet. Människor skattar sin självupplevda lycka olika beroende på om man utgår från erfarenheten i stunden ("the experiencing self") eller från sina minnen av situationen ("the remembering self") (Kahneman & Riis 2005). Kärnan i resonemanget är att minnet är en opålitlig källa. Ett minne av hur lycklig man var i en viss situation behöver inte stämma överens med hur lycklig man kände sig när man faktiskt befann sig i situationen.

Eftersom panelundersökningar med asylsökande är ovanliga bygger många empiriska undersökningar om tidens undergrävande kraft på minnesuppgifter om hur de asylsökande mått tidigare under processen. Ett mönster som stämmer med lyckoforskarnas teori om minnets bedräglighet noteras med förvåning i en opublicerad rapport av Rudi Firnhaber (2005): I fokusgrupps-intervjuer med asylsökande som väntat kort respektive lång tid upplevde båda grupperna sin livssituation på samma sätt, men när frågan ställdes retrospektivt uppfattade de asylsökande som väntat länge att deras livssituation försämrats (se också Lennartsson 2007).

Psykologisk forskning visar att självupplevd lycka är en färskvara som formas mer av nyliga händelser än de som ligger längre tillbaka i tiden. I en studie som följde personer under två år efter att de tagit en universitetsexamen, fann forskarna att negativa och positiva händelser visserligen påverkade den upplevda lyckan, men enbart de som låg tre månader tillbaka i tiden hade en effekt på deras lycka för stunden. Det verkar därmed som att människor tenderar att återgå till sitt normalläge (Suh, Diener & Fujita 1996). Dock är det svårt att veta om resultat som baseras på nyutexaminerade amerikanska individer kan generaliseras till asylsökande i Sverige. På basis av lyckoforskarnas sammantagna teorier och empiriska belägg

betraktar vi det därmed som en öppen fråga om de asylsökande blir allt mindre välmående allt eftersom tiden går.

Vad gäller beslutets betydelse för välmåendet är förväntningarna mer entydiga. En stor forskningslitteratur visar på människors behov av att känna sig inkluderade och att exkludering leder till negativa reaktioner (se t ex Blackhart et al. 2009 och kapitel 8 nedan). Beslut från Migrationsverket innebär en tydlig markör från den svenska staten om att vara accepterad eller inte vara accepterad. Därmed är förväntningen att ett beviljat uppehållstillstånd ökar nöjdheten med livet medan ett avslag har motsatt inverkan.

För att fånga in de asylsökandes värdering av sin livssituation – deras subjektiva välmående – följer vi en vanlig praxis genom att be paneldeltagarna att uppskatta hur nöjda de är med sitt liv för tillfället. Det innebär att vi mäter vad lyckoforskarna kallar för en kognitiv global evaluering av livssituationen. Det är ett mått på välmående som är mer stabilt än att fokusera på känslan i den aktuella stunden (ett hedonistiskt perspektiv) (se t ex Helliwell, Layard & Sachs 2012; Helliwell & Huang 2008). Eftersom välmåendet, lyckan om man så vill, hänger samman med hälsotillståndet kommer vi också att jämföra med ett mått på självskattad hälsa som används i det världsomspännande World Values Survey.⁵⁴

De asylsökandes nöjdhet med livet

Vi har ställt frågan om nöjdhet med livet vid panelsteg 2, 3 och 4 (webbintervjuerna) liksom till ett delurval av respondenter i samband med det första panelsteget (rekryteringen). Frågan om självskattad hälsa ställdes enbart vid panelsteg 2, 3 och 4. Svaren på de två frågorna korrelerar mellanhögt till högt (0,36, 0,55 respektive 0,60). Det är jämförbara nivåer av samhörighet som i andra undersökningar (se t ex Røysamb et al. 2003) och vi tar det som intäkt för att frågan om nöjdhet med livet fungerar på förväntat sätt.

Resultaten i tabell 6.1 visar hur de asylsökande i vårt urval skattade sin nöjdhet med livet i panelsteg 2, det tillfälle då flest besvarade frågan. Resultaten bekräftar

att situationen som asylsökande är besvärlig inte bara när det gäller psykisk och fysisk hälsa utan också när kriteriet är en utvärdering av livet som helhet. Det finns grupper som är nöjda med tillvaron (19 procent svarar med något av de två högsta värdena på skalan), men de klart flesta asylsökande i urvalet skattar sig som mindre nöjda. Det är till och med så att närmare hälften av respondenterna (41 procent) rapporterar den lägsta nivån av lycka, ”mycket missnöjd”.⁵⁵

Tabell 6.1 Respondenternas nöjdhet med livet i panelsteg 2

	Procent
1 Mycket missnöjd	41
2	22
3	18
4	8
5 Mycket nöjd	11
Summa procent	100
Antal respondenter	178

Som en referenspunkt kan nämnas att över 80 procent av svenskarna som deltar i SOM-undersökningarna skattar sig som mycket eller ganska lyckliga (dock med fyra svarsalternativ och inte fem som här). En ungefär lika stor andel (80 procent) skattar sig som nöjda med livet i en webb-survey med personer boende i ett socialt utsatt område i Göteborg och som på en öppen fråga inte identifierar sig själva som svenskar ($n = 85$). I den senaste World Values Survey (WVS), som använder en tiogradig skala, placerade sig 87 procent av de svenska respondenterna och 60 procent av de irakiska respondenterna på den övre delen av skalan (från skalsteg 6 och uppåt). Bara 1 respektive 7 procent av WVS-responenterna markerade något av de två lägsta alternativen (ändpunkten benämns ”completely dissatisfied”). Jämförelserna illustrerar precis hur negativt livet ter sig för många asylsökande.

Intrycket bekräftas ytterligare om vi utgår från de asylsökandes självskattade hälsa (Tabell 6.2). En tredjedel (32 procent) av de asylsökande i vårt urval skattade sitt hälsotillstånd som dåligt medan fyra av tio (38 procent) såg sitt hälsotillstånd

som bra eller mycket bra. Det finns alltså variationer i gruppen – bilden av ”den traumatiserade flyktingen” är förenklad – men som helhet är nivåerna på den självskattade hälsan klart lägre än i andra grupper. En referenspunkt är World Values Survey, som använder exakt samma frågeformulering. Enligt den senaste undersökningen menade sig 75 procent av de svenska respondenterna och 65 procent av de irakiska respondenterna ha en bra eller mycket bra hälsa (jämfört med 38 procent i vårt urval). Andelen som menade sig ha en dålig hälsa var 3 respektive 7 procent (jämfört med 32 procent).

Tabell 6.2 Respondenternas självskattade hälsotillstånd i panelsteg 2

	Procent
Dåligt	32
Ganska bra	30
Bra	23
Mycket bra	15
Summa procent	100
Antal respondenter	176

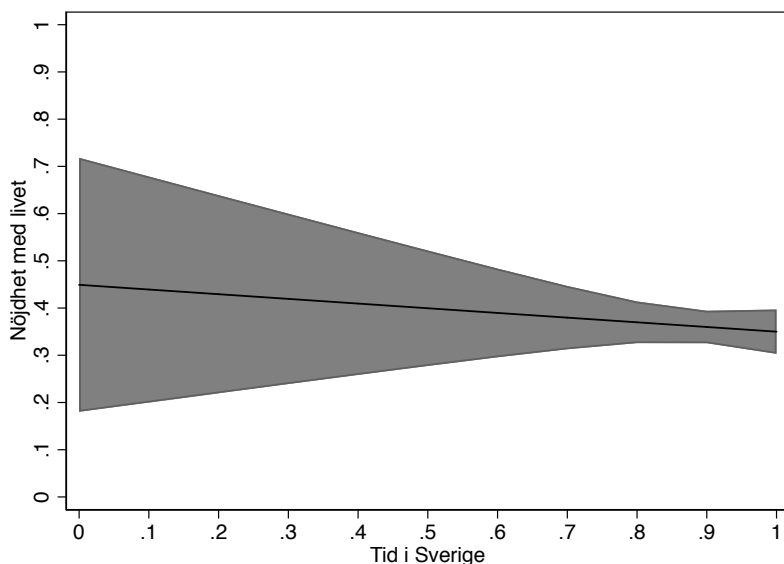
Nöjdhet med livet över tid

Vad händer då med de asylsökandes värdering av sin livssituation över tid, när dagarna rullar på? Vi har tidigare sett att nöjdheten med livet påverkas av tilltron till processen och nöjdheten med den materiella situationen, men hur är det med tiden i sig? Blir man mer olycklig med tiden?

En första observation är att det för enskilda individer är stor variation mellan panelstegen. Korrelationen mellan den självskattade nöjdheten vid två intervjutillfällen varierar mellan .29 och .44. Det är klart lägre än motsvarande korrelation för den självskattade hälsan (korrelationer mellan .54 och .64). Hur frisk man känner sig är alltså mer stabilt än hur (o)lycklig man är. Det är en första indikator på att nöjdheten med livet inte påverkas linjärt av tiden.

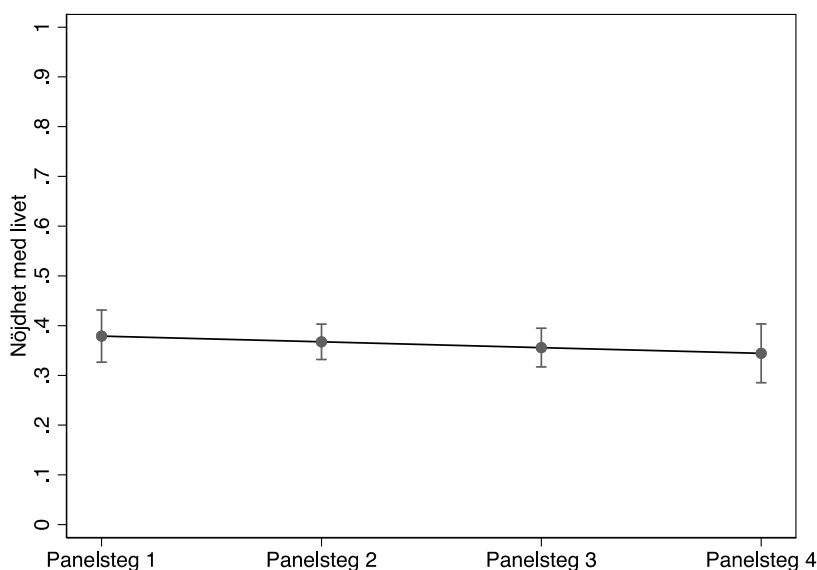
Resultaten av en mer direkt prövning av tidens betydelse återfinns i Figur 6.1. Där har vi beräknat hur nöjdheten med livet varierar mellan asylsökande som varit olika länge i Sverige (vi använder informationen om ankomsten till Sverige från panelsteg 1). Underlaget för nöjdhet med livet kommer från alla fyra panelsteg. I analysen kompenserar vi för att samma individer har svarat på samma fråga då det annars skulle vara lättare att hitta en effekt. Vi tar även hänsyn till skillnader i civilstånd, kön, ålder och om enkäten utfördes på engelska eller arabiska. Som framgår finns ingen starkare tendens mot att de som varit i Sverige längst tid är mindre nöjda med sitt liv än de som varit här kortast tid. Visserligen lutar linjen svagt nedåt från vänster (kortast tid i Sverige) till höger (längst tid i Sverige), men lutningen är inte tillräckligt stark för att vara nära traditionella nivåer för statistisk signifikans ($p = 0,52$). De stora osäkerhetsmarginalerna (konfidensintervallen) kring värdena för de som varit kortast tid i Sverige signalerar att resultaten är osäkra, men på basis av denna analys finns det inget belägg för att de asylsökande blir mer olyckliga med tiden.

Figur 6.1 Respondenternas nöjdhet med livet efter tid i Sverige

I figur 6.2 redovisar vi ett annat sätt att pröva om nöjdheten förändras med tiden. Resultaten visar den genomsnittliga nöjdhetsnivån över samtliga fyra panelsteg. Som framgår finns det inte heller med detta kriterium något belägg för att de asylsökande i urvalet blir mer olyckliga ju längre tid man varit i processen.

Figur 6.2 Respondenternas nöjdhet med livet i panelsteg 1–4

Vi har också provat en rad andra sätt att söka efter förändringar över tid. Det mest uppenbara utöver det vi redovisat är förstås att kartlägga de individuella förändringarna mellan panelstegen. Den enda systematiska förändringen är att lyckonivån är lägre i panelsteg 2 och 3 i jämförelse med panelsteg 1 (modellen estimerades med dummyvariabler för enskilda panelsteg). Förändringen sammanfaller emellertid med andra faktorer som att intervjukontexten är annorlunda (personliga intervjuer utanför Migrationsverkets lokaler respektive webb-intervjuer i vardagsmiljön) och räcker inte ensamt som belägg för en nedåtgående trend (jämför med analysen av social tillit i kapitel 8).

En annan möjlighet skulle kunna vara att personer som varit kortare tid i Sverige påverkas mer av asylprocessen än de som varit länge i den. Dock hittar vi inget belägg för denna tanke. Eftersom så många respondenter anger lägsta möjliga nöjdhetsnivå har vi också prövat tekniker som tar hänsyn till golveffekter, det vill säga att många redan är så missnöjda som intervjufrågan tillåter (Tobit-modeller). Men inte heller med dessa tekniker finns det belägg för att respondenterna blir mindre nöjda allteftersom tiden går.

Vår slutsats är att det i vårt material saknas tecken på att tiden i sig gör de asylsökande mer olyckliga och mindre nöjda med livet. Situationen är svår redan från början men den förefaller inte bli sämre med tiden. Och, vilket också skall sägas, den blir heller inte bättre.

Beslutets inverkan

Beskedet om uppehållstillstånd innebär slutet på väntan. Förväntan är förstås att ett beviljat uppehållstillstånd skall leda till att livssituationen uppfattas som mer positiv medan ett avslag undergräver välbefinnandet. Exempelvis är ett beviljat uppehållstillstånd det vanligaste exemplet på en positiv livshändelse när en grupp asylsökande i Australien återintervjuades 15 månader efter en första intervju (Hocking 2017).⁵⁶ Men samtidigt kan det tänkas att den långa perioden av osäkerhet och låg livskvalitet lever kvar efter beslutet. Exempelvis observerar Rebecka Lennartsson i en kvalitativ studie att en del asylsökanden ”inte ens känn(er) glädje när uppehållstillståndet efter många års väntan till slut kommer.” Och även om flera studier rapporterar att ett avslagsbeslut undergräver de asylsökandes psykiska hälsa har de bäst designade studierna haft svårare att dokumentera systematiska effekter (Morgan, Melliush & Welham 2017).

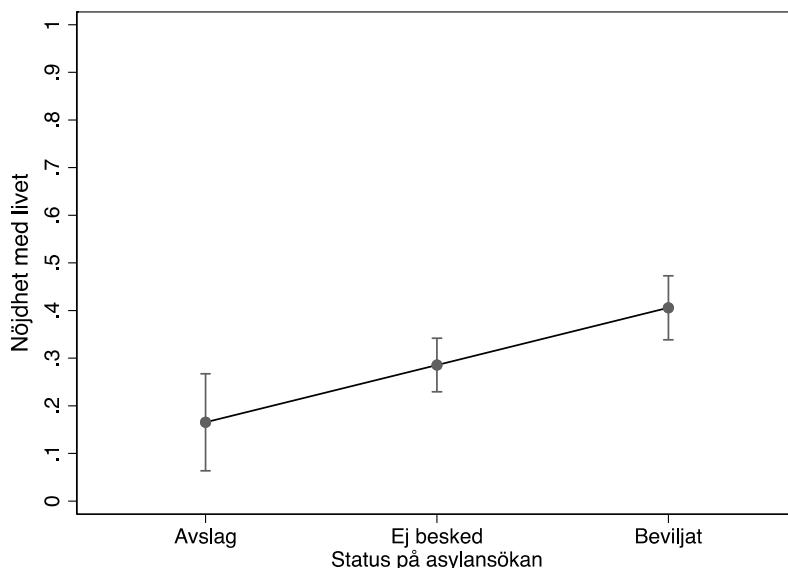
Osäkerheten om hur beslutet påverkar ökar av att det är stor skillnad mellan att få ett permanent och tillfälligt uppehållstillstånd (under 2017 var 58 procent av de beviljade uppehållstillstånden tillfälliga och 42 procent permanenta). På motsva-

rande sätt kan konsekvensen av ett nekat uppehållstillstånd mildras av möjligheten att få beslutet prövat av Migrationsdomstolen. Ett nej från Migrationsverket behöver inte betraktas som det slutgiltiga beskedet.

Analysen baseras på att vi i panelstegen 3 och 4 kan följa sammanlagt 145 individer genom beslutet: 82 respondenter som har fått sin ansökan beviljad, 23 respondenter som fått avslag på sin ansökan, och 40 respondenter som fortfarande väntar på besked. Materialet är förstås begränsat men av jämförelsevis hög kvalitet.⁵⁷ Materialets kvalitet stärks ytterligare av att vi kan följa individerna bakåt i tiden och därmed ta hänsyn till hur de värderade sin livssituation tidigare under asylsökningssprocessen.

Resultaten i Figur 6.3 visar den förväntade kontrasteffekten mellan att få sin ansökan beviljad eller avslagen. Respondenterna som fick sin ansökan beviljad var mer nöjda med sitt liv än de som fick avslag på ansökan och gruppen som ännu inte fått besked placerade sig däremellan. Uttryckt i procent känner sig personer som får ett positivt besked ungefär 25 procentenheter nöjdare med livet än asylsökanden som får ett negativt besked. Skillnaden återfinns också under hänsynstagande till individernas nöjdhet med livet vid tidigare panelsteg. Det indikerar att vi kan betrakta Migrationsverkets besked om uppehållstillstånd som en (exogen) faktor som påverkar oberoende av allt annat som bestämmer hur nöjd en individ är med sitt liv.

Figur 6.3 Nöjdhet med livet bland respondenter som fått avslag, som väntar på besked respektive som har beviljats uppehållstillstånd

Resultaten drivs framför allt av gruppen som fick sin ansökan beviljad. Sambandet mellan beslut och nöjdhet gäller som helhet, men den enda gruppen som ensamt skiljer sig från övriga grupper är alltså de som fick ett positivt besked. Sannolikt hade skillnaderna varit ännu större om vi kunnat ta hänsyn till om uppehållstillståndet är permanent eller tillfälligt.

Intressant nog är skillnaden mellan de som fått avslag och de som väntar på besked inte statistiskt signifikant. Riktningen är den förväntade vilket signalerar att resultatet delvis beror på att materialet är begränsat (vid en t-test för skillnader mellan grupper är resultatet signifikant på 0,69-nivån). Men möjligen ser man en konsekvens av att de som nekats uppehållstillstånd har möjlighet att överklaga beslutet. Mycket riktigt var det bara få av respondenterna (8 procent) som – när vi frågade om deras framtidsplaner – markerade att de inte avsåg att överklaga beslutet medan

många (63 procent) redan hade överklagat. Resterande övervägde fortfarande vad de skulle göra.⁵⁸

Tillsvidare kan vi konstatera att beslutet gör skillnad för de asylsökandes värdering av sin situation och att den positiva effekten av att beviljas uppehållstillstånd förefaller vara starkare än den negativa effekten av att få avslag på ansökan.

Sammanfattande kommentarer

I detta kapitel har vi prövat i vilken utsträckning de asylsökandes värdering av sin livssituation påverkas av tiden i asylsökningssprocessen och av beskedet om Migrationsverket beviljar uppehållstillstånd. Vi finner att tiden i sig inte påverkar hur nöjda – missnöjda – de asylsökande är med sitt liv, och att beskedet om uppehållstillstånd framför allt påverkar de som får ett positivt besked. Som i flera tidigare analyser skall slutsatserna föras med osäkerhetsmarginaler, men vi menar ändå att resultaten är tillräckligt säkra för att åtminstone utgöra provisoriska sanningar.

Mot bakgrund av att många tidigare studier funnit att de asylsökandes livssituation påverkades negativt av längden på processen är det överraskande att vi inte kan observera några systematiska skillnader över tid i hur nöjda de asylsökande är med sitt liv. Slutsatsen skall givetvis inte tolkas som att längden på asylsökningssprocessen är av underordnad betydelse. Förutom beläggen för att långa asylprocesser undergräver både hälsan och kompetenser för att konkurrera på arbetsmarknaden ser vi i våra resultat att situationen som asylsökande är så prekär att varje kortad dag innebär en välfärdsvinst för individen.

Däremot är resultatet en allmän påminnelse om minnets ofullkomlighet. Det vi tror oss känna när vi jämför en situation med en tidigare situation behöver inte återspegla våra faktiska känslor inför den tidigare situationen när den utspelades. I sammanhanget här påminner resultaten om vikten att kritiskt utmana våra förhandsinställningar.

De systematiska men ändå begränsade effekterna av beslutet om uppehållstillstånd behöver undersökas närmare. Det skulle kunna vara en oväntad men ändå välkommen sidoeffekt av möjligheterna för de asylsökande att få sin sak prövad i högre instans. Substantiellt kanske viktigast ändå är vad resultatet innebär för de asylsökandes framtid – de som beviljas uppehållstillstånd går in i perioden som nyanländ med en mer positiv inställning till sin livssituation än tidigare. Tiden som asylsökande är i de flesta avseenden besvärlig, men den tycks inte innebära att värderingen av livet låses fast i ett negativt jämviktssläge.

7. Resan och längtan hem

Forskningen om framtvingad migration skiljer mellan faktorer som inträffade före och efter ankomsten till mottagarlandet (se t ex Phillimore 2011; Ryan et al. 2008). Det råder enighet om att båda typerna av faktorer påverkar migranterna och att faktorerna ofta samvarierar.⁵⁹ Det ligger i sakens natur – frågeställningen är komplex – att enigheten är mindre om faktorernas relativa vikt.

Så här långt har vi tagit upp faktorer som inträffar efter ankomsten till Sverige och som i princip kontrolleras av den svenska staten. I det här kapitlet skall vi skifta fokus och uppmärksamma erfarenheter som de asylsökande hade med sig när de kom till Sverige.

Uppgiften är både teoretiskt och praktiskt svår. Teoretiskt svår därför att man måste bestämma vilka av alla tänkbara erfarenheter som är mest relevanta att ta hänsyn till. Praktiskt svår därför att man helst skall kunna följa samma individer redan innan de bestämde sig för att lämna ursprungslandet under vägen till destinationslandet och genom asylsökningprocessen.

Vad gäller den teoretiska frågan om vilka erfarenheter som är relevanta behandlar den mesta forskningen faktorer som kan underminera de asylsökandes psykiska hälsotillstånd. Uppmärksamheten riktas då mot individernas traumahistorik, det vill säga upprepade exponering för död eller hot om död, allvarlig skada och/eller sexuellt våld. Den generella slutsatsen brukar vara att många asylsökande har gjort potentiellt traumatiserande erfarenheter, men att det finns stora variationer mellan flyktingar från olika ursprungsländer (som en allmän riktlinje hamnar de bäst underbyggda estimaten på en prevalens kring 30–50 procent, se t ex Sigvardsdotter et al. 2016).

Eftersom det är nästintill ogörligt att följa individer innan de bestämt sig för att migrera använder forskarna alternativa lösningar på det praktiska problemet. En

möjlighet, som vi själva prövar i nästföljande kapitel om tilliten till andra människor, är att "matcha" asylsökande mot individer som har samma egenskaper men som är kvar i ursprungslandet eller i någon annan relevant kontext som exempelvis ett flyktingläger i Turkiet. Men i särklass vanligast är att fråga de asylsökande om deras tidigare erfarenheter.⁶⁰ När det gäller beständiga egenskaper som utbildning är sådana minnesuppgifter relativt oproblematiske. Men andra egenskaper och erfarenheter är mer känsliga för olika former av systematisk snedvridning.

När det gäller den teoretiska frågan om urval av erfarenheter har vi av etiska skäl – vi saknar kompetens för uppgiften – valt att inte lägga tonvikt vid de asylsökandes traumahistorik. Istället uppmärksammar vi en annan viktig erfarenhet med potentiell långsiktig betydelse för de asylsökandes välmående – händelserna under vägen till Sverige. Hur tänker man om resan och i vilken utsträckning påverkar erfarenheterna man gjorde reaktionerna på asylprocessen? Liksom de allra flesta andra studier förlitar vi oss på de asylsökandes minnen av resan.

Utöver minnet av resan tar vi i analyserna hänsyn till de asylsökandes familjesituation och utbildningsnivå. Vi prövar om det i vårt material märks att asylsökande med en splittrad familjesituation och med en hög utbildningsnivå reagerar annorlunda på situationen än andra asylsökanden och om kopplingarna till olika utfall är starkare än för erfarenheterna som gjorts efter ankomsten till Sverige.

Slutligen tar vi upp betydelsen av hemlandsfaktorer på ett annat sätt. Migration är närmast ofrånkomligen förknippad med känslor av förlust och saknad (se t ex Brekke 2004). Resultaten i kapitel 5 om de materiella villkoren visade att nästan samtliga respondenter såg sin framtid i Sverige under överskådlig tid, men hemlandet finns ändå med i individens tankar. För att pröva hur känslorna inför hemlandet påverkar upplevelserna i Sverige tar vi upp begreppen "nostalg" och "hemlängtan". Vi använder oss av ett batteri med surveyfrågor som tagits fram av den nederländska socialpsykologen Anouk Smeekes (Smeekes & Jetten 2015; Smeekes, Verkuyten & Martinovic 2015).

Upplevelsen av resan

Migrationsforskarna brukar dela upp vägen till europeiska destinationsländer i två etapper: vägen in i Europa, och vägen genom Europa. För de flesta flyktingar går vägen in i Europa med båt via någon av tre rutter över Medelhavet (från Turkiet till Grekland, Från Libyen till Italien och från Egypten till Grekland/Italien). Inom Europa är alternativen fler och relativt mindre farliga. Graden av svårigheter under resan hänger samman med kostnaden; den som kan betala flyktingsmugglarna tillräckligt mycket kan till och med flyga till destinationsorten (sedan 2016 vanligt inom Schengen-området). De fåtaliga studier som försöker beräkna svårigheterna under resan har kommit fram till att mellan en tredjedel och varannan av flyktingarna upplevt våld eller hot om våld under vägen. Uppgifterna är dock mycket osäkra och varierar sannolikt mellan flyktingarnas ursprungsländer och flyktvägen.⁶¹

Statsvetaren Emma Lundgren Jorum (2015) har i en Delmi-rapport intervjuat 22 syriska flyktingar om deras upplevelser av vägen in i Europa. Introduktion till analysen är målande:

Samtliga informanter har berättat om sina resor. Vissa har redogjort för resan i detalj och exempelvis beskrivit lukten av fisk, hur golvet i lastutrymmet på båten de suttit i varit smutsigt och fullt av fiskfjäll, hur många passagerare trängts ihop på ett litet utrymme, att solen gassat om dagen medan kylan varit bitande kall på natten samt hur dygnen ombord präglats av sjösjuka och gråtande barn. De som vandrat landvägen mot den turkiska kusten har berättat om branta uppförsbackar, taggiga buskar och tyngden av de väskor som de burit och sedan tvingats lämna på land när det blev dags att kliva in i båten. Andra har redogjort för resans olika etapper i stora drag utan att gå in på detaljer.

För att kvantifiera dessa erfarenheter formulerade vi följande intervjufråga: "Allmänt sett, hur eländig [miserable] var din resa till Sverige? Extremt eländig, mycket eländig, ganska eländig, något eländig eller inte alls eländig?"⁶²

En första kommentar är att vi av respekt för de asylsökandes situation formulerade en icke-balanserad fråga som utgick från att resan varit dålig. Till skillnad från värderingen av statens hantering av asylhantering, där det balanserade frågeformatet signalerade att båda svarsalternativen var likvärdiga (se kapitel 4), ville vi markera medvetenhet om situationen. En konsekvens av frågeformatet är sannolikt att fler svarade att resan varit dålig än om vi hade ställt en balanserad fråga. I efterhand tror vi att det hade varit acceptabelt att använda ett balanserat format genom att exempelvis fråga om resan var bra eller dålig.

En andra kommentar är att vi frågar om en sammanfattande värdering av resan och inte om någon specifik aspekt som exempelvis om man exponerats för våld eller hot om våld (vi bedömde det som alltför känsligt att fråga om konkreta erfarenheter). Det betyder att våra resultat inte kan jämföras direkt med de fåtaliga andra kvantifieringar som gjorts. Fördelen med att fråga om konkreta erfarenheter som utsattheten för våld är att respondenterna motiveras att referera till samma fenomen. Samtidigt är det just den sammanfattande evalueringen i efterhand som kan förväntas finnas med i de asylsökandes reaktioner på händelserna under asylprocessen oavsett exakt vilka erfarenheter som ligger till grund för evalueringen.

En tredje kommentar är att frågan handlar om resan till Sverige, vilket gör att den eventuellt kan ha tolkats som att enbart handla om sista delen av resan efter att man har kommit iväg från ankomstlandet i Europa. Resan inom Europa anses som nämnts vara relativt mindre ansträngande än vägen in i Europa. Det är möjligt att fler respondenter hade rapporterat en negativ upplevelse om vi tydligt signalerat att vi är intresserade av de samlade erfarenheterna.

Slutligen ställdes frågan enbart i panelsteg 3, vilket betyder att antalet respondenter är lägre än i flera tidigare analyser (n=130).

Som med flera tidigare erfarenheter är det stor spridning på erfarenheterna (Tabell 7.1). En fjärdedel (24 procent) av respondenterna i vårt urval uppgav att resan varit extremt eländig och var femte (21 procent) att den varit mycket eländig. Men för en tredjedel av respondenterna (32 procent) var resan bara delvis eländig och för den resterande fjärdedelen bara något eller inte alls eländig.

Tabell 7.1 Självrapporterad upplevelse av resan till Sverige (procent)

Allmänt sett, hur eländig var din resa till Sverige?	
Inte alls	9
Något	14
Delvis	32
Mycket	21
Extremt	24
Summa procent	100
Antal respondenter	130

Det är svårt att värdera nivåerna på svaren. Uppenbart är att många respondenter har gjort mycket dåliga erfarenheter under vägen till Sverige; beroende på var gränsen dras är det mellan 24 procent (extremt), 45 procent (extremt och mycket) och 73 procent (extremt, mycket och delvis) som säger sig ha haft en eländig resa. Men det är också uppenbart att resan har upplevts på olika sätt och att inte hela gruppen har gjort riktigt dåliga erfarenheter. Utöver att vittna om resans besvärlighet påminner resultaten ånyo om att gruppen av asylsökande är heterogen och dåligt överensstämmande med den stereotypa bilden av "den traumatiserade flyktingen" som behöver omhändertas i mottagarlandet (Eastmond 2004).

Vad gäller riskfaktorer för att uppleva svårigheter med resan har vi ingen information om sådant som identifierats i tidigare forskning såsom resvägar och kostnaden. Intressant nog hittar vi inga andra faktorer som påverkar risken att ha upplevt svårigheter under resan. Det handlar inte om huruvida man åkt själv eller tillsammans med andra, om man har kvar familjen utanför Sverige, om hur gammal man

är eller om man är högutbildad eller inte. Det enda systematiska sambandet är att kvinnorna i urvalet verkar ha haft en mindre jobbig upplevelse av resan (i sammanhanget skall det dock påminnas om bortfallet bland kvinnliga respondenter).

Som en uppföljning frågade vi respondenterna om hur ofta man tänker tillbaka på resan till Sverige. Resultaten visar att resan finns kvar i medvetandet hos många asylsökande (Tabell 7.2). Sex av tio respondenter (58 procent) svarade att de tänker på resan ofta eller mycket ofta. Andra tänkte på den mindre ofta men fortfarande ibland (29 procent). Endast ett fåtal (5 procent) menade att de aldrig tänker på den.

Tabell 7.2 Tänker tillbaka på resan i panelsteg 3 (procent)

Allmänt sett, hur ofta tänker du tillbaka på din resa till Sverige?	
Aldrig	5
Sällan	8
Ibland	29
Ofta	19
Mycket ofta	39
Summa procent	100
Antal respondenter	129

De som hade en svårare resa tänker oftare på den än andra asylsökande (medelhög korrelation på .29). Men några andra systematiska faktorer som förklarar hur central resan är hittar vi inte i materialet. Män och kvinnor, unga och gamla, de med hög respektive låg utbildning, de som rest själva eller med andra och de som har kvar partner och barn utanför Sverige och de som inte har det tänker alla lika ofta (eller sällan) tillbaka på resan.

Den samlade bilden av resan – eller för att vara noga, det rapporterade minnet av resan – är att den är en viktig del av de asylsökandes medvetande i väntan på besked om de beviljas uppehållstillstånd. Erfarenheten är ofta men inte alltid negativ. Eftersom erfarenheten förefaller vara frikopplad från egenskaper som de asylsökande

de har med sig till Sverige (ålder, utbildning, familjesituation) blir den en faktor som kan tänkas ha en oberoende inverkan på reaktionerna på asylsökningssprocessen.

Konsekvenser av minnet av resan

I vilken utsträckning är minnet av resan och andra faktorer från före ankomsten med och påverkar reaktionerna på asylsökningssprocessen? Och hur är den relativa vikten av faktorerna från före ankomsten jämfört med erfarenheterna som görs efter ankomsten under asylsökningssprocessen? Som tidigare är vi intresserade av de asylsökandes subjektiva nöjdhet med livet under processen.

Frågorna är som nämnts komplexa och ett riktigt bra svar kräver såväl en teoretisk modell som placerar faktorerna i en kedja av orsaker och förklaringar som information om individernas erfarenheter innan de migrerade. Medvetna om svårigheterna har vi tagit fram provisoriska svar på frågorna.

Vi har gjort två typer av analyser. Först har vi kartlagt hur nära förknippade var och en av faktorerna är med utfallet (nöjdhet med livet). Där så är möjligt har vi tagit hänsyn till individens tidigare nivåer av nöjdhet (det vill säga laggade beroende variabler-modeller). Därefter beräknar vi de direkta effekterna under hänsynstagande till erfarenheter som gjorts både före och efter ankomsten till Sverige (multivariata analyser). Resonemanget nedan är en sammanfattning av ett stort antal analyser.

Resultaten bekräftar att resan hänger samman med upplevelserna senare i processen: Asylsökanden i urvalet som har dåliga erfarenheter av resan är mindre nöjda med livet än asylsökanden som hade en mindre påfrestande resa. På motsvarande sätt är familjesituationen förknippad med senare upplevelser: Asylsökande i urvalet som har en make eller maka kvar utanför Sverige och som reste ensamma är mindre nöjda med tillvaron än andra asylsökande. Kopplingen till utfallen är dock svagare än för upplevelserna under resan.

Vi hittar få systematiska skillnader i nöjdhet mellan de asylsökandes mer beständiga egenskaper. Män, unga och gifta i urvalet är ungefär lika nöjda (missnöjda)

med livet som kvinnor, lågutbildade och ogifta urvalet. I denna mening tycks de asylsökande börja på nytt när de kommer till destinationslandet. Den skillnad som vi hittar är att högutbildade är mindre nöjda än lågutbildade.

Jämförelserna med erfarenheterna efter ankomsten utgår från de asylsökandes bedömningar av rättvisan i asylhanteringsprocessen och av boendets kvalitet. Vi har tidigare dokumenterat att bedömningarna av mottagandet tycks påverka de asylsökandes nöjdhet med tillvaron (se kapitel 4 och 5). När faktorerna jämförs mot varandra i en multivariat analys framstår nöjdhet med boendet och bedömningen av processen som de klart mest robusta prediktorerna av nöjdheten med tillvaron. Utan anspråk på att ha identifierat kausala effekter är faktorerna som är kopplade till mottagandet i Sverige starkast förknippade med asylsökandes välbefinnande.

Resultaten tycks alltså bekräfta att mottagandet i Sverige har stor betydelse för de asylsökande. Upplevelserna under resan framstår som jämförelsevis mindre viktiga och om de har betydelse är det indirekt genom att de färgar bedömningen av mottagningsfaktorer. Slutsatsen gäller i ändå högre grad för de asylsökandes familjesituation som i jämförelse framstår som den minst betydelsefulla faktorn (på den öppna frågan om problem tas återförening med familjen upp i knappt vart tionde svar, klart mindre ofta än tematiser kopplade till mottagandet).

Nostalgi och längtan hem

Avslutningsvis i kapitlet skall vi sätta fokus på en annan aspekt av de asylsökandes tillvaro före ankomsten till Sverige – relationen till hemlandet. Att vara migrant är ofrånkomligen förknippat med en sorg över att ha lämnat något bakom sig; på ett eller annat sätt har hemlandet en plats i medvetandet (se t ex Brekke 2004). Ett uttryck för hemlandets betydelse för migranter är att diasporan i mottagarlandet ofta upprätthåller täta kontakter med ursprungslandet (se t ex Kleist 2018 om den somaliska diasporan i Sverige). En konkret illustration till hemlandets betydelse för asylsökande är att respondenterna i en studie med personer som sökte asyl i Australien listade dåliga saker som hänt hemmavarande familj och vänner som den enskilt vanligaste negativa händelsen som de varit med om nyligen (Hocking 2017).

För att belysa hemlandets betydelse för asylsökande i Sverige använder vi de socialpsykologiska begreppen "hemlängtan" och "nostalgi". I litteraturen görs ofta en åtskillnad i det att nostalgin är en fråga om längtan i tid medan hemlängtan handlar om längtan i rummet. Men som den nederländska socialpsykologen Anouk Smeekees påpekar flyter distinktionen ihop för personer som befinner sig på väg från en kontext till en annan (Smeekees & Jetten 2015; Smeekees, Verkuyten & Martinovic 2015). Smeekees och kollegor teoretiserar att nostalgi/hemlängtan kan komplicera integrationen med det nya hemlandet för invandrare eftersom den stärker identifikationen och lojaliteten med den egna (etniska) gruppen på bekostnad av identifikationen med befolkningen i det nya hemlandet.

I det fjärde och avslutade panelsteget frågade vi respondenterna hur ofta de har hemlängtan liksom hur ofta de längtar efter det gamla hemlandets "traditioner", "vardagsliv", "samspel med andra människor" och "natur och landskap". Frågorna har tidigare ställts till ett urval av invandrare i Nederländerna (dock inte asylsökande) (Smeekees och Jetten 2015).⁶³

Eftersom frågorna ställdes i panelsteg 4 är antalet respondenter litet, drygt 60 personer (även den nederländska studien hade ett litet urval, 73 personer). Frågan fungerade på samma sätt som i Nederländerna såtillvida att svaren på frågorna skalar endimensionellt och att reliabiliteten i skalan är tillfredsställande (Cronbachs alfa = 0,78).

Resultaten bekräftar att nostalgi och hemlängtan är relevanta känslor också för asylsökande som ganska nyss kommit till destinationslandet (se Tabell 7.3). På den direkta frågan markerade var tredje asylsökande i urvalet (31 procent) att de ofta känner hemlängtan och lika många (34 procent) kände hemlängtan ibland. Den enskilda aspekt av hemlandet som flest saknade var samspelet mellan människor (49 procent markerade "ofta"), vilket stämmer väl överens med kvalitativa beskrivningar av att tillvaron som asylsökande för många är just ensam och utan sammanhang.⁶⁴

Tabell 7.3 Känslor av nostalgi och hemlängtan (procent)

Hur ofta upplever du följande känslor när du tänker på ditt gamla hemland?	Aldrig	Sällan	Ibland	Ofta	Summa procent	N
Hur ofta längtar du efter:						
Kulturen och traditionerna	12	26	31	31	100	65
Samspelet mellan människorna	6	15	30	49	100	65
Det dagliga livet	9	18	45	28	100	65
Naturen och landskapet	24	18	27	31	100	62
Jag känner hemlängtan	15	20	34	31	100	61

Analytiskt intressantare än nivåskattningarna är teorin att hemlängtan och nostalgin ökar känslan av samhörighet med den egna gruppen, och möjligen även distansen till utgruppen, den inhemska befolkningen. För att pröva om mekanismen finns i vårt material för vi frågor om social tillit till andra människor in i bilden. Mer precist använder vi två frågor om hur mycket man litar på människor i hemlandet respektive på svenskar i allmänhet (för en utförligare diskussion om tillitsfrågorna, se kapitel 1 och nästföljande kapitel 8).⁶⁵

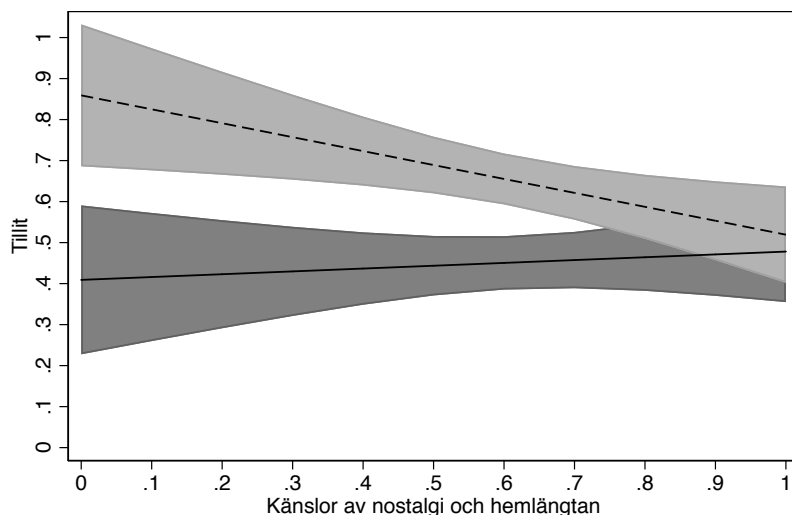
Den övergripande teoretiska förväntan är att känslor av nostalgi har olika effekt på tilliten till människor i hemlandet i jämförelse med svenskar. Vi förväntar oss att nostalgi ökar tilliten till människor från det egna landet medan den möjligen minskar tilliten till svenskar i allmänhet. Vad gäller nivåerna har de asylsökande i urvalet genom samtliga fyra panelsteg högre tillit till svenskar än till människor från det egna landet (se vidare i kapitel 8), men frågan är om skillnaderna i tillit är relativt mindre bland de asylsökande som känner mycket hemlängtan och nostalgi.

Figur 7.1 visar att förväntningen om olika effekter får stöd överlag. Hemlängtan och nostalgin gör visserligen ingen skillnad för tilliten till människor från det egna landet (känslan av samhörighet med den egna gruppen), men däremot finns en koppling mellan hemlängtan och nostalgi och tilliten till svenskar. Personer som känner mycket hemlängtan och nostalgi är relativt mindre benägna att lita på svenskar i allmänhet. Dessa två effekter skiljer sig systematiskt ($p = 0,02$), vilket är den viktiga slutsatsen. Som framgår av figuren är nivåerna av tillit till svenskar avsevärt

högre bland de som har lägre nivåer av nostalgi och hemlängtan. Dock verkar inte tilliten till de båda grupperna skilja sig bland de som har höga nivåer av nostalgi (över omkring 0,75 på nostalgiskalan).

Det är förståeligt att de asylsökande känner hemlängtan och nostalgi. Våra resultat antyder dock att känslorna är förknippade med en mer distanserad hållning till utgruppen, det vill säga svenskar. Slutsatsen behöver prövas vidare, men analysen utgör under alla omständigheter ett exempel på att hemlandet finns med i de asylsökandes medvetande också i början av tiden i mottagarlandet.

Figur 7.1 Tillit till människor i hemlandet och svenskar beroende på nostalgi och hemlängtan

Sammanfattande kommentarer

Det här kapitlet har handlat om hur mycket faktorer som ligger utanför mottagandet i Sverige påverkar de asylsökandes välbefinnande under processen. Resultaten är på ett plan tydliga och närmast självklara. Vi har sett att både resan till Sverige och minnet av hemlandet har stor plats i de asylsökandes tankevärldar i väntan på beskedet om uppehållstillstånd. Familjesituationen med närstående och vänner som är kvar utanför landet är självfallet också centrala för de asylsökande. Det finns likaså tecken på att känslor av hemlängtan och nostalgi kan distansera de asylsökande från svenskar i allmänhet.

Men när frågan preciseras till att handla om vad som påverkar de asylsökandes välbefinnande – nöjdhet med livet – är slutsatsen mindre given. Våra resultat visar att minnet av dåliga erfarenheter från resan, och i mindre utsträckning en splittrad familjesituation, sänker välbefinnandet från den redan låga nivån som kännetecknar gruppen av asylsökande. Men jämfört med upplevelserna av mottagandet med den upplevda rättvisan i hanteringen av asylansökningarna och nöjdheten med boendeförhållandena framstår resan och familjesituationen som relativt mindre betydelsefulla. Och relativt beständiga egenskaper som de asylsökande har med sig till Sverige som ålder, utbildning och könstillhörighet har vad vi kan se än mer begränsad betydelse för välbefinnandet.

Precis som i tidigare kapitel finns det stora individuella variationer mellan de asylsökande. Men det samlade huvudintrycket är ändå att upplevelsen av mottagandet i Sverige har störst betydelse för hur de asylsökande värderar sin tillvaro under processen.

8. Tilliten

De asylsökande befinner sig i en utsatt position där deras tillvaro i stor utsträckning formas av kontakter med institutioner. I synnerhet kan vi förvänta oss att Migrationsverket har en central roll i de asylsökandes liv. De asylsökande befinner sig dessutom utanför många av de miljöer som normalt sett ger en känsla av sammanhang och mening i ett liv. Exempelvis är det få som jobbar (viljan att få ett jobb är den tredje vanligaste tematiken i svaren på den öppna frågan om problem i Sverige tillsammans med språk och svensk kultur). Men samtidigt hade deras situation kunnat vara än värre då de hade kunnat befinna sig på flykt i närområdet tillsammans med hundratusentals andra flyktingar. I jämförelse med en sådan situation är troligen den svenska tillvaron förhållandevis god.

Från att i tidigare kapitel ha tittat på hur man som asylsökande uppfattar sin egen situation vänder vi i detta kapitel blicken mot hur man uppfattar andra individer, och då specifikt hur mycket man litar på andra människor. Vi undersöker två relaterade aspekter. För det första studerar vi hur tilliten till andra människor påverkas av att vara asylsökande. Det gör vi dels genom att jämföra nivåer av tillit i asylsökandeurvalet med likande personer som befinner sig i den region där en majoritet av vårt urval kommit från och dels genom att följa tilliten bland personerna i asylsökandeurvalet under asylsökningssperioden. För det andra utreder vi vad som påverkar de asylsökandes mellanmännsliga tillit. I denna analys fokuserar vi på effekter av institutioner och beslutet på asylansökan.

Mellanmänsklig tillit bland asylsökande i jämförelse med personer i hemregionen

För att besvara den första frågan jämför vi medelvärden hos de asylsökande i panelstudien med medelvärden hos liknande individer i deras ursprungsländer. Här utnyttjar vi inte bara data från panelstudien, utan använder även data från två ytterligare datakällor. Det ena av dem bygger på enkätsvar från irakier bosatta i Irak och den andra på svar från syriska flyktingar i närområdet.⁶⁶ En invändning mot att jämföra medelvärden som är från olika urval är att de personer som lyckas ta sig till Sverige skiljer sig från personer som befinner sig i ursprungslandet eller är på flykt i närområdet. För att minska den risken använder vi oss av en metod där personerna i asylsökandepanelen och de två externa urvalen görs så lika som möjligt (vi har "matchat" på faktorerna kön, ålder och civilstånd).

Vi har inte en klar förväntning på hur den mellanmänskliga tilliten förändras av att komma till Sverige som asylsökande. En möjlighet är att den ökar eftersom de asylsökande har migrerat till ett samhälle där människor litat på varandra i högre utsträckning. Samtidigt är det tänkbart att det inte finns några märkbara skillnader eftersom forskning visar att tilliten generellt sett är stabil. Huruvida mellanmänsklig tillit är stabil eller formbar är en viktig fråga där forskningen inte har ett entydigt svar trots omfattande ansträngningar. Lite förenklat kan man säga att det finns två läger; de som anser att mellanmänsklig tillit, likt ett personlighetsdrag, är mycket stabil, och de som menar att den förändras i takt med nya situationer och erfarenheter. Båda läger öppnar dock för att tilliten kan förändras i extrema situationer, men faktum är att dessa sällan studerats. Med tanke på att flykting- och asylsökningssituationen förefaller vara extrem är det därför värdefullt att följa hur tilliten utvecklas för personer i denna situation. Se gärna Dinesens och Bekkers (2017) forskningsöversikt för ytterligare fördjupning i frågan.

De asylsökande fick frågan om hur mycket de litat på andra i alla fyra panelstegen. Vid rekryteringsenkäten vid panelsteg 1 överlämnade intervjuarna läsplattorna till respondenterna eftersom det fanns en risk att vissa skulle uppfatta frågorna om tillit som känsliga. Dessa frågor fylldes alltså i utan att intervjuarna såg hur de

besvarades. För att göra fördelningen av svaren överskådlig har vi tabell 8.1 slagit ihop svaren i tre kategorier.⁶⁷ Som syns i tabellen är det vanligast att de asylsökande rapporterar låg tillit till andra människor (48 procent, 30 procent rapporterar hög tillit jämfört med drygt 60 procent bland svenskar).

Tabell 8.1 Mellanmänsklig tillit bland asylsökande i Sverige vid panelsteg 1

Hög tillit	30
Varken låg eller hög tillit	22
Låg tillit	48
Summa procent	100
Antal respondenter	834

Kommentar: Siffrorna bygger på svar vid panelsteg 1 om hur mycket man litar på andra människor i allmänhet. "Allmänt sett tycker du att man kan lita på de flesta andra människor eller att man inte kan vara nog försiktig?"

Men huruvida tilliten är låg beror så klart på vem man jämför med. Tabell 8.2 visar att tilliten bland de asylsökande i Sverige är högre än för personer som stannat kvar i ursprungsregionen. Vid en jämförelse som inte kompenserar för att de externa urvalen skiljer sig från asylsökarpanelen är tillitsnivån 0,32 bland de som är kvar i hemlandet och 0,18 bland flyktingar i närområdet medan den är hela 0,41 bland de asylsökande (jämfört med det maximala värdet 1,0). Den högre tillitsnivån hos de asylsökande är statistiskt säkerställd i jämförelse med de två externa urvalen. Faktum är att nivåskillnaderna blir än mer markanta när vi tar hänsyn till demografiska skillnader mellan urvalen. Med denna kompensation är tillitsnivån enbart 0,08 i hemlandet och 0,04 i närområdet. Effekten av att komma till Sverige framstår därför än mer anmärkningsvärd.⁶⁸

Tabell 8.2 De asylsökandes tillitsnivå i jämförelse med tidigare situationer

	Hemland	Flykt i närområdet	Asylsökande (Panelsteg 1)
Utan urvalskompensation	0.32**	0.18**	0.40
Med urvalskompensation	0.08**	0.04**	0.40
Antal respondenter	1 126	593	834

Kommentar: Cellerna visar medelvärden för mellanmänsklig tillit där kodningen är 0 (man kan inte lita på andra människor) eller 1 (man kan lita på andra människor). * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$ i jämförelse med medelvärdet bland de asylsökande. Så kallad matchning har skett på kön, ålder och civilstånd med hjälp av tilläggsprogrammet psmatch2 i Stata 15.

Frågan om generell mellanmänsklig tillit fokuserar på uppfattningar om andra människor utan att specificera exakt vem eller vilka som menas. För att undersöka närmare vem de asylsökande tänker på när frågan besvaras ställde vi frågor om hur mycket man litar på människor från hemlandet och hur mycket man litar på svenskar. Resultaten visar att svaren om hur mycket man litar på andra människor generellt (det vill säga den generella frågan) samvarierar *både* med hur mycket man litar på svenskar (0,37) och människor från det egna landet (0,28). Tilliten är högre till svenskar (medelvärde = 0,74, det vill säga nära "ganska hög tillit") än till personer från det egna landet (medelvärde = 0,46, det vill säga nära "varken låg eller hög tillit"). Med tanke på detta kan en tänkbar förklaring till den högre nivån av generell mellanmänsklig tillit bland asylsökande i Sverige vara att asylsökande delvis tänker på hur mycket man litar på svenskar när de funderar över tilliten till den abstrakta andra. Fördelningen av svaren visas i tabell 8.3.

Tabell 8.3 Tillit till specifika grupper (procent) vid panelsteg 1

	Människor från hemlandet	Svenskar
Mycket hög tillit	17	46
Ganska hög tillit	12	19
Varken låg eller hög tillit	35	24
Ganska låg tillit	12	4
Mycket låg tillit	24	7
Summa procent	100	100
Antal respondenter	689	679

Kommentar: Siffrorna visar tillit till människor i hemlandet och svenskar vid panelsteg 1.

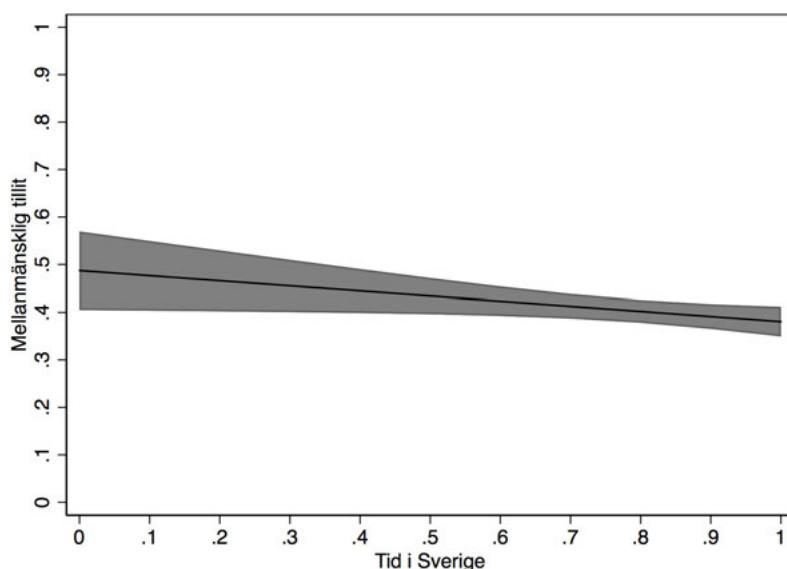
Mellanmänsklig tillit under asylsökningssprocessen

Hittills har vi observerat att den mellanmänskliga tilliten är jämförelsevis hög bland de asylsökande i Sverige. Som nämndes inledningsvis är det dock möjligt att det finns skillnader beroende på hur länge man befunnit sig i asylsökningssprocessen. Det borde rimligtvis vara påfrestande att vara asylsökande eftersom många av behoven som människor har inte tillgodosetts i denna situation (Baumeister & Leary 1995; Cacioppo et al. 2011; Harter 1978). Det är exempelvis svårt för de asylsökande att bygga relationer och att visa sitt värde. En möjlighet är därför att den ackumulerade vanmakten leder till att man litar mindre på andra människor ju längre man befinner sig i processen.

För att undersöka om denna förväntan får stöd använder vi två metoder. För det första analyserar vi hur tid i Sverige påverkar den mellanmänskliga tilliten. I denna analys utgår vi från tvärsnittsdata insamlad vid panelsteg 1.⁶⁹ Den goda variation vi har i hur länge de asylsökande varit i landet utnyttjas här. För det andra undersöker vi förändring och stabilitet i tilliten vid de olika panelstegen, vilket är möjligt eftersom vi ställt samma fråga upprepade gånger.

Resultaten (redovisade i figur 8.1) ger stöd för tanken att den mellanmännsliga tilliten sjunker ju längre de asylsökande befinner sig i processen. Medelvärde bland de som alldeles nyligen kommit till Sverige är 0,49, det vill säga längst till vänster på skalan i figuren. Bland de som befunnit sig längst i processen är den mellanmännsliga tilliten 0,38, vilket är en försämring med 0,11 enheter på skalan som går från 0 till 1.

Figur 8.1 Effekten av tid som asylsökande i Sverige på mellanmännslig tillit

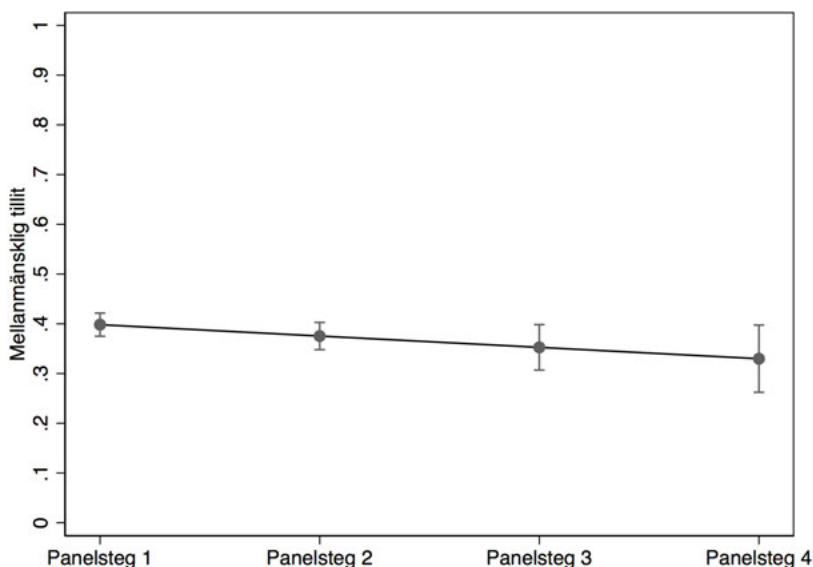

Kommentar: Figuren visar effekten av tid i Sverige på mellanmännslig tillit. Båda variablerna går från 0 till 1. Den negativa effekten som redovisas av linjen är 0,11 ($p = 0,035$). Det mörka fältet som omger linjen är ett konfidsintervall på 0,95-nivån. Antal respondenter = 828.

Vårt andra sätt att studera förändring över tid bygger på data från alla fyra panelstegsmätningarna. I denna analys fokuserar vi enbart på skillnaderna över tid mellan panelstegen. Figur 8.2 visar samma tendens som ovan, det vill säga att tilliten sjunker ju längre man är asylsökande. Enligt beräkningarna sjunker den med 0,09 enheter över de fyra panelstegen ($p = 0,06$). Det är svårgörligt att jämföra effekter som bygger på olika typer av data, men vi kan notera att effekten som be-

räknats med hjälp av panelstegsdata är i paritet med den som illustreras av figur 8.1. Anledningarna till att konfidensintervallen ökar över panelstegen är att antalet individer som deltagit minskar.⁷⁰

Figur 8.2 Mellanmänsklig tillit från panelsteg 1 till panelsteg 4

Kommentar: Figuren visar den linjära effekten av panelstegen på mellanmänsklig tillit. Mellanmänsklig tillit kan variera mellan 0 och 1. Panelstegen är kodade som 1–4. Den negativa effekten som redovisas av linjen är 0,023 ($p = 0,060$). Konfidensintervallen är på 0,95-nivån. Antal observationer: 1196. Antal respondenter = 884.

Konsekvenser av institutionellt förtroende och asylbeslutet på mellanmänsklig tillit

Efter att ha undersökt hur tilliten utvecklas över tid vänder vi oss till faktorer som kan ge ytterligare klarhet i vad som påverkar mellanmänsklig tillit. Inledningsvis

nämndes att institutioner spelar en framträdande roll i de asylsökandes liv. Även tidigare forskning har i andra sammanhang pekat ut institutionellt förtroende som en central faktor. Enligt denna drar man slutsatser kring andra människor utifrån kontakter med myndigheter. Om myndigheterna behandlar en väl så tror man att samhället fungerar ganska bra och att man därmed kan lita på andra medan man drar den omvända slutsatsen om institutioner fungerar dåligt (Brehm & Rahn 1997; You 2012; Sønderkov & Dinesen 2016).

För att undersöka om institutionellt förtroende samvarierar med mellanmännisklig tillit använder vi oss data från panelsteg 1 där antalet respondenter är störst. Institutionellt förtroende mätte vi genom att fråga de asylsökande om hur hjälpsamma de uppfattar att Migrationsverket och polisen – två centrala institutioner i de asylsökandes tillvaro – är. Det fanns fem svarsalternativ för varje institution, där svarsalternativen varierade mellan "1 inte alls hjälpsam" till "5 mycket hjälpsam".⁷¹ Genom att lägga samman svaren skapade vi ett samlat mått på institutionellt förtroende som har kodats om så att 0 innebar den lägsta nivån av förtroende och 1 den högsta. Tabell 8.4 visar fördelningen på svaren.

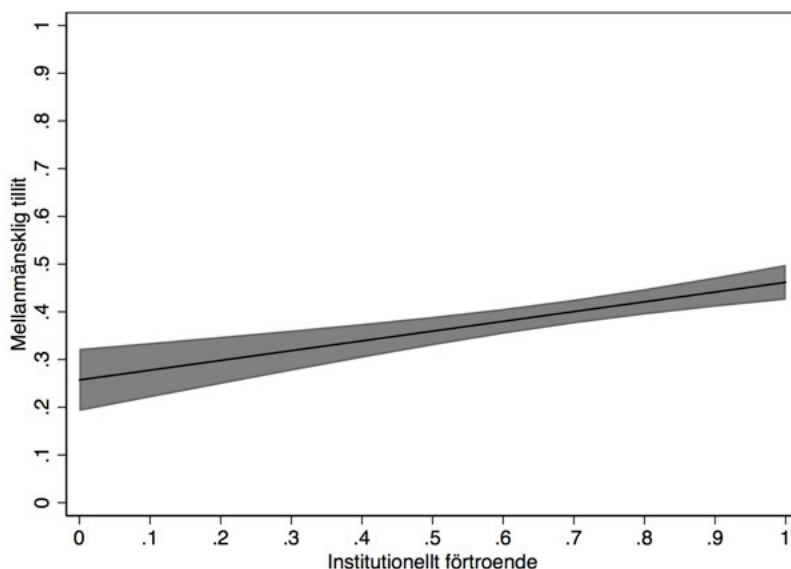
Tabell 8.4 Institutionellt förtroende (procent) vid panelsteg 1

	Migrationsverket	Polisen
1 Inte alls hjälpsam	16	11
2	8	5
3	19	12
4	16	13
5 Mycket hjälpsam	41	59
Summa procent	100	100
Antal respondenter	792	747

Som förväntat hänger institutionellt förtroende starkt samman med mellanmännisklig tillit. De personer som har den högsta nivån av institutionellt förtroende har 0,20 enheter högre mellanmännisklig tillit än de personer som har den lägsta nivån av institutionellt förtroende. Denna beräkning tar hänsyn till de asylsökandes ålder,

kön, civilstånd och språk (arabiska eller engelska) samt hur lång tid de tillbringat i Sverige.⁷²

Figur 8.3 Sambandet mellan institutionellt förtroende och mellanmännisklig tillit

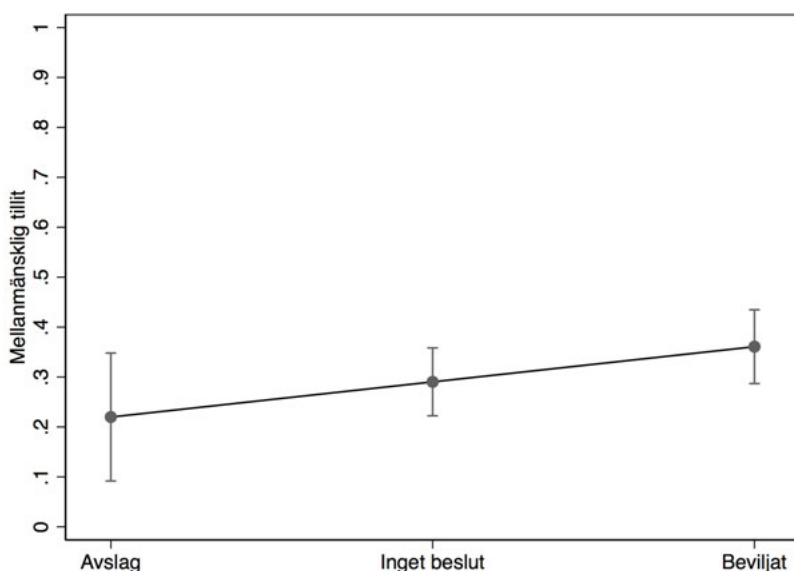

Kommentar: Figuren visar samvariationen mellan institutionellt förtroende och mellanmännisklig tillit. Båda variablerna går från 0 till 1. Det mörka fältet som omger linjen är ett konfidensintervall på 0,95-nivån. Antal respondenter = 701.

Den andra faktorn vi studerar är asylbeslutet. Vi har diskuterat detta livsavgörande beslut i andra kapitel och återvänder här till dess effekter. Här undersöker vi om utfallet också har konsekvenser på hur man bedömer andra människor. Mellanmännisklig tillit är uppfattningen att andra, i värsta fall, inte vill dig illa och, i bästa fall, agerar för att främja dina intressen (Delhey & Newton 2003).⁷³ En möjlighet är att de asylsökande genom utfallet på beslutet tolkar det som att andra, vid ett avslag, faktiskt vill dig illa och inte har dina intressen i åtanke medan om ansökan beviljas visar att andra vill dig väl och handlar i enlighet med dina intressen.

Denna förväntan undersöks genom att studera mellanmännisklig tillit vid det panelsteg, antingen 3 eller 4, där de asylsökande fått besked. Genom att lägga samman alla beslut ökar vi möjligheten att hitta effekter som faktiskt finns i verkligheten. Resultaten visar att den linjära kontrast vi använder för att estimerar effekten av beslutet är statistiskt säkerställd. Den mellanmänniskliga tilliten för en person som fått sin asylansökan beviljad är 0,36 att jämföra med 0,22 för den som fått avslag, enligt denna beräkning. De som fortfarande väntar befinner sig mellan dessa ytterligheter. Dock får vi notera att det är stor osäkerhet kring medelvärdesmåttarna och att det enbart är mellan de som fått avslag och de som beviljats uppehållstillstånd som det finns en medelvärdeskillnad. Denna skillnad är marginellt signifikant enligt ett test som utgår från att hypotesen har en riktning, vilket är rimligt i detta fall.

Figur 8.4. Effekten av asylbeslutet på mellanmännisklig tillit

Kommentar: Antal respondenter = 140, varav 22 fått avslag, 39 väntar och 79 har fått sin ansökan beviljad.

Sammanfattande kommentarer

Detta kapitel visar att asylsökningssprocessen förändrar synen på andra människor. Den tanke som funnits i en del forskning om att mellanmänsklig tillit är stabil likt ett personlighetsdrag hittar vi relativt lite stöd för i vårt empiriska material. Istället finner vi att nivåerna förändras i takt med att människor gör nya erfarenheter och hamnar i nya situationer. Tillitsnivåerna är förhållandevis höga bland asylsökande i Sverige i jämförelse med personer som befinner sig i hemregionen. Självklart finns det potentiella problem med att jämföra olika urval, men även med tanke på detta verkar det som om något har hänt bland de som hamnar i Sverige. Det är helt enkelt svårt att förklara bort en så stor skillnad. En möjlig förklaring är att asylsökande i Sverige förändrat vem de tänker på när de funderar över om de kan lita på människor i allmänhet. De asylsökande litar mer på svenskar än på personer i hemregionen och tilliten till svenskar hänger ihop med den generella, mellanmänskliga tilliten. Kanske den generella tilliten höjs eftersom man i hög utsträckning litar på svenskar.

Under asylsökningssprocessen tycks dock tilliten sjunka. Det är visserligen inget drastiskt fall där tilliten sjunker till botten, men oavsett om vi använder variationen i hur länge asylsökande varit i Sverige eller undersöker förändring över panelstegen är minskningen synbar. Faktum är att de höga nivåer av mellanmänsklig tillit som de asylsökande har i början av processen (mellan 0,4 och 0,5 beroende på om vi utgår från medelvärdet vid panelsteg 1 eller bara tittar på de som varit i Sverige en kort tid vid panelsteg 1) inte överstigs ens bland de som fått sin asylansökan beviljad (medelvärde = 0,36), en grupp individer som litar mer än de som fått avslag på sin ansökan (medelvärde = 0,22).

Vi undersökte också om lägre institutionellt förtroende minskar den mellanmänskliga tilliten. Här såg vi att de uppfattningar människor har om polisen och Migrationsverket hänger ihop med hur mycket man litar på andra. De asylsökande verkar dra slutsatser om andra människor utifrån de institutioner man har kontakt med. Detta understryker vikten av att centrala institutioner i de asylsökandes liv fungerar på bästa sätt.

9. Sammanfattande slutsatser

Asylsökande befinner sig i en besvärlig situation. Besvärlig därför att man har lämnat det gamla och inte fått en plats i det nya. För att hantera stressen måste de asylsökande skapa sammanhang i situationen. Många i Sverige har gjort erfarenheten; enligt sammanställningar av statistiken över beviljade uppehållstillstånd har nästan var tionde person som vistas i landet sökt asyl eller kommit hit som anhörig till en person som sökt asyl.

Vår studie är baserad på ett urval av huvudsakligen arabisktalande asylsökande som kontaktats på fyra av Migrationsverkets anläggningar i Göteborg och Malmö. Urvalet är inte slumpmässigt rekryterat och efter tre uppföljande webb-intervjuer har vi tappat de flesta av de drygt 1 200 individer som intervjuades vid rekryterings-tillfället. Icke desto mindre har vi ett bättre underlag än någon tidigare studie för att följa de asylsökandes erfarenheter från ankomsten i Sverige till Migrationsverkets beslut om att bevilja eller neka uppehållstillstånd.

Vi kan dokumentera att de asylsökande som grupp är missnöjda med sin livssituation; andelen asylsökande i vårt urval som säger sig vara mycket eller ganska missnöjda med sitt liv är många gånger högre än bland människor i andra kontexter (svenskar och irakier i allmänhet; personer med utländsk bakgrund som bor i socialt utsatta områden). Utöver själva situationen hänger missnöjet samman med erfarenheterna som görs på vägen till Sverige, misstänksamhet mot hur rättvist myndigheterna hanterar asylsökningssprocessen och missnöje med boendet och den finansiella situationen. Efter vad vi kan se är erfarenheterna under tiden i mottagningssystemet klart viktigare för välmåendet än erfarenheterna före ankomsten.

Samtidigt som många asylsökande i urvalet är missnöjda med sin livssituation tycks tilliten till andra människor öka vid ankomsten till Sverige. De asylsökande kommer från länder med lägre tillitsnivåer än i Sverige, men skillnaderna gentemot

den svenska befolkningen minskar vid ankomsten. Tillitsnivån verkar sedan sjunka tillbaka under tiden som asylsökande, men ökar igen bland de som beviljas uppehållstillstånd. Tilliten når emellertid inte upp till den initiala nivån från den första tiden i Sverige.

Av de erfarenheter vi fokuserat på är hanteringen av asylansökningarna den förmodligen mest positiva (eller mer korrekt, den minst negativa). I vårt urval är fördelningen jämn mellan de som menar att processen är rättvis, orättvis och varken rättvis eller orättvis. Vad man tycker om processen är bland annat beroende av uppfattningen om informationen man får från Migrationsverket (många är kritiska). Men också (miss)nöjdheten med de materiella villkoren spiller över på bedömningen av processens rättvisa.

Viktigt i sammanhanget är att de asylsökandes överskuggande mål är att beviljas uppehållstillstånd. Vad man tycker om processen är beroende av om man når målet eller inte. Ur det perspektivet är en rättssäker hantering av asylärenden mindre central; för den asylsökande är det av underordnad betydelse om en nekad ansökan blivit mer eller mindre rättssäkert hanterad. Däremot finns det ur detta perspektiv ett värde i att kunna få sin ansökan överprövad i ytterligare instanser.

De asylsökande i urvalet är klart mindre nöjda med de materiella villkoren än med processen. Vi ser inte i vårt material att personer med EBO har lägre boendestandard än personer med ABO. Tvärtom finns det bland EBO-responenterna fler som sover ensamma eller med en annan person än bland ABO-responenterna.

Boendet och tillgången till pengar är på det hela taget ett område som är svårt att överblicka. Vi kan till exempel observera betydande rörlighet både inom och mellan boendeformerna EBO och ABO. Boendet är ett område som tydligt illustrerar att asylsökande är agenter för sin egen sak som redan under tiden som asylsökande, innan livet som "nyanländ" börjar, agerar för att ordna tillvaron på bästa sätt. Mot denna bakgrund förefaller det svårt att med incitament motivera asylsökanden att bosätta sig på andra platser i landet än där den egna gruppen bor.

Vägen till Sverige är något som finns med i tankarna hos många asylsökanden i urvalet. För många, men långtifrån alla, var resan en negativ upplevelse (mycket eller ganska eländig). Upplevelsen är med och formar hur de asylsökande ser på sin livssituation, men alltså i mindre utsträckning än värderingarna av asylhanteeringsprocessens rättvisa och de materiella villkoren som erbjuds. Slutsatsen gäller också under hänsynstagande till de asylsökandes familjesituation.

På motsvarande sätt har många asylsökanden i urvalet känslor av hemlängtan och nostalgi inför hemlandet. Givet situationen är känslorna inte förvånande, men de har också konsekvenser. Vi kan observera att starka känslor av hemlängtan och nostalgi är förknippade med att man känner relativt mindre tillit till svenskar i allmänhet (svenskar betraktas då som en utgrupp i psykologisk mening).

Beslutet om att stanna eller nekas uppehållstillstånd påverkar de asylsökande på förväntat sätt. De som beviljas uppehållstillstånd får en mer positiv bild av asylsökningssprocessen, är nöjdare med sin tillvaro och får en större tilltro till andra människor jämfört med både de som ännu inte fått besked och de som får avslag på sin ansökan. Det betyder att de asylsökande som beviljats uppehållstillstånd lämnar processen i en positiv bana.

Men samtidigt rör det sig inte om någon dramatisk skillnad jämfört med om samma individ istället fått avslag på ansökan. Även om vi bara kan luta oss mot teoretiska resonemang antar vi att effekten av beslutet varit större om fler asylsökande beviljats permanent uppehållstillstånd och/eller om de som nekats haft sämre möjligheter att överklaga beslutet.

Sammantaget både bekräftar och nyanserar vår studie vanliga uppfattningar om erfarenheten av att söka asyl. Inte minst ser vi att bilden av "den traumatiserade flyktingen" är överdriven. Det finns stora variationer i gruppen och individerna går in och ut ur processen på olika sätt. Ett grundantagande att de asylsökande har agens, det vill säga förmåga att handla för att ordna tillvaron på bästa sätt förefaller vara mer träffande än att utgå från den stereotypa uppfattningen om "den traumatiserade flyktingen" som passivt offer för omständigheterna.

Eftersom de asylsökande gör sina första erfarenheter av en helt ny kontext är perioden sannolikt formativ för uppfattningen om det svenska samhället och dess institutioner. Det är olyckligt att tiden som asylsökande inte uppmärksammas mer i policydiskussionen om flyktingars integration i samhället. Beteckningen ”nyanländ” för de som till slut beviljas uppehållstillstånd är närmast vilseledande.

Vår övergripande, sammanvägda, slutsats är att tiden i asylsökningssprocessen bör kortas, i princip med alla till buds stående medel. Tiden som asylsökande innebär ett lidande i sig, och den utdragna processen leder till att de asylsökande förväntar sig att beviljas uppehållstillstånd oavsett de ursprungliga skälen att söka skydd. Då de asylsökande dessutom förefaller vara sämre rustade att integreras efter processen, än när de lämnade in sin ansökan om uppehållstillstånd, kan det till och med vara motiverat att göra avkall på de stränga kraven på rättssäkerhet, om det innebär att handläggningstiderna kan förkortas. Som på alla andra policyområden – beslut inom sjukförsäkringen och andra socialförsäkringssystem är en parallell – är det en avvägning mellan effektivitet och säkerhet i beslutet.

Exakt hur en ny tillämpning av rättsäkerhetskraven skall se ut måste förstas diskuteras utifrån kunskaper om asylhanteringsprocessens praxis. Utifrån tidsåtgången är det uppenbart att det är två perioder som behöver kortas – tiden mellan asylansökan och asylutredning och tiden mellan överklagan och Migrationsdomstolens beslut. Att i större utsträckning tillämpa generella beslutsregler och att skärpa kraven för rätten att överklaga Migrationsverkets beslut skulle kunna vara två vägar att gå. Resurserna som frigörs kan förslagsvis satsas på att förbättra de asylsökandes materiella villkor.

10. Policyrekommendationer

Vår övergripande rekommendation är den som avslutar sammanfattningen av studien: att göra allt för att korta handläggningstiderna, inklusive att lätta på de stränga kraven på rättssäkerhet.

I övrigt ser vi tre områden för policyförändringar. Det första handlar om behovet av ökad kunskap. Det finns stora kunskapsluckor om framför allt hur de asylsökande organiserar sitt vardagsliv. Exempelvis är det oklart hur EBO-boende löser sin bostadssituation. Om det stämmer att det finns en svart marknad för asylsökandes boende är det oklart var pengarna kommer ifrån. Ett annat område där kunskapsläget är svagt gäller sambandet mellan tiden som asylsökande och nyanländ; under vilka förutsättningar lyckas etableringen bäst för de som beviljas uppehållstillstånd? Ett led i arbetet är att hitta en annan beteckning än ”nyanländ” för de asylsökande som beviljats uppehållstillstånd och fått en kommunplacering.

Vi ser två konkreta åtgärder för att underlätta kunskapsinhämtningen utöver att avsätta forskningsmedel: För det första att Migrationsverket får större utrymme att samla in information om de asylsökandes uppfattningar och agerande. I detta syfte är det önskvärt att Migrationsverket får tillåtelse att kompensera de asylsökande som medverkar i undersökningar med pengar. För det andra att göra det möjligt för forskare att samköra registerinformation från asylsökningstiden med befolkningsregistren.

Det andra området för policyförändringar gäller hur Migrationsverket informerar de asylsökande om processen. Uppgiften är mycket svår och det finns ingen anledning att misstro Migrationsverkets vilja att informera effektivt. Likväl ser vi i vårt urval av asylsökanden – ett urval som givet tekniken med webb-surveys utesluter personer med kortare utbildning – ett stort missnöje med informationen om de asylsökandes ärenden. Givet hur mycket information som lämnas i samband med att asylansökan

tas emot finns det anledning att utgå från att de asylsökandes kritik gäller också de praktiska förhållandena. Av dessa skäl bör Migrationsverket revidera sättet att kommunicera med de asylsökande under processen. Exempelvis kan man undersöka möjligheten för SMS och e-postkommunikation med de asylsökande.

Det tredje området för policyförändringar gäller de materiella villkoren. Här kan vi notera att missnöjet med både boende och de finansiella medlen är starkt och att dagersättningen inte höjts sedan 1994. Exempelvis i samband med att handläggningstiderna kortas kan det vara motiverat att se över ersättningsnivåerna.

Angående förhållandet mellan boendeformerna EBO och ABO ser vi två möjligheter: att antingen acceptera att många asylsökanden kommer att välja EBO-formen och så fort tillfället ges bosätta sig i områden där andra inom gruppen redan bor, eller att stärka inslaget av tvång.

Avslutningsvis vill vi upprepa att erfarenheten att söka asyl är dålig på alla tänkbara sätt. För asylpolitiken handlar det om att göra det bästa av situationen.

Appendix A: Surveyfrågorna

[P1-P4] refererar till panelvåg 1 – panelvåg 4. [P1_{del}] refererar till det delurval som i samband med den avslutande rekryteringsomgången i februari-mars 2017 fick ett utökat batteri av frågor (se vidare kapitel 3).

1. [P1] Have you been travelling alone or with family? Please check all that apply.

هل تقوم بالسفر بمفردك أم مع العائلة؟

Alone بمفردني

With family (spouse or close relatives) مع العائلة (الزوج أو الزوجة أو الأقارب)

With friends from home الامتناع عن الإجابة

Don't want to answer الامتناع عن الإجابة

2. [P1] What is your current relationship status?

ما هو وضعك العائلي؟

Not married عازب

Married متزوج

Widow/widower أرمل/ أرملة

Don't want to answer الامتناع عن الإجابة

3. [P1] Are you accompanied by your spouse here in Sweden? *

السويد؟ في هنا زوجك /زوجتك برفقة أنت ل

Yes نعم

No لا

Don't want to answer الامتناع عن الإجابة

4. [P1] Do you have children?

أولاد؟ لديك هل

Yes نعم

No لا

Don't want to answer الامتناع عن الإجابة

5. [P1] How many children do you have?

كم عدد أولادك الذكور والإناث؟

6. [P1] Are you accompanied by your child/children here in Sweden?

السويدي؟ في هنا أولادك /ولدتك برفقة أنت هل

Yes, all of them نعم، برفقة كل الأولاد

Yes, some of them نعم، برفقة بعضهم

No لا

Don't want to answer الامتناع عن الإجابة

7. [P1] When did you arrive in Sweden?

السويدي؟ إلى وصلت متى

Today ليوم

Yesterday البارحة

The day before yesterday أول البارحة

Less than 1 week ago أقل من أسبوع

Less than 1 month ago أقل من شهر

Less than 6 months ago أقل من ستة أشهر

Less than 1 year ago أقل من سنة

More than 1 year ago أكثر من سنة

Don't want to answer الامتناع عن الإجابة

8. [P1] When did you arrive in Europe?[Not including Turkey]

[أوروبا ضمن من تركيا تعتبر لا] أوروبا؟ إلى وصلت متى

Less than 1 week ago أقل من أسبوع

Less than 1 month ago أقل من شهر

Less than 2 months ago أقل من شهرين

Less than 3 months ago أقل من ثلاثة أشهر

Less than 4 months ago أقل من أربعة أشهر

Less than 5 months ago أقل من خمسة أشهر

Less than 6 months ago أقل من ستة أشهر

Less than 1 year ago أقل من سنة

More than 1 year ago منذ أكثر من سنة

Don't know لا أعرف

Don't want to answer الامتناع عن الإجابة

9. [P1; P2] Are you making your own housing arrangements, or are you going to rely on Swedish authorities for housing arrangements?

هل ستقوم بنفسك بإجراء الترتيبات اللازمة للسكن أم ستعتمد على السلطات السويدية في ذلك؟

I'm making housing arrangements without the help of Swedish authorities

سأقوم بإجراء الترتيبات اللازمة للسكن بنفسي

I'm relying on Swedish authorities for housing arrangements

سأعتمد على السلطات السويدية في إجراء ترتيبات السكن

Don't want to answer

لا أعرف

10. [P1] When do you think the authorities will decide on your application for asylum?

للجوء؟ طلبك شأن في ستقرر السويدية السلطات أن تعتقد متى

Within three months خلال ثلاثة أشهر

Within six months خلال ستة أشهر

Within a year خلال سنة

It will probably take more than a year من المحتمل أن يتطلب ذلك أكثر من سنة

Don't know لا أعرف

Don't want to answer الامتناع عن الإجابة

11. [P1-P4] If you think about the Swedish police, how helpful do you think they would be if you asked for their help?

بالنسبة إلى الشرطة السويدية، هل تعتقد أنها ستساعدك في حال طلبت منها المساعدة؟

1 Not at all helpful الإطلاق على تساعد لا

2-4

5 Very helpful جدا تساعد

Don't want to answer الامتناع عن الإجابة

12. [P1-P4] If you think about the Swedish immigration officials, how helpful do you think they would be if you asked for their help?

بالنسبة إلى مسؤولي الهجرة في السويد، هل تعتقد أنهم سيساعدوك في حال طلبت منهم المساعدة؟

1 Not at all helpful لا تساعد على الإطلاق

2 - 4

5 Very helpful جدا تساعد

Don't want to answer الإجابة عن الامتناع

13. [P1-P4] Generally speaking, would you say that most people can be trusted or that you need to be very careful in dealing with people?

الناس؟ مع التعامل في الحذر توخي إلى تحتاج أو بها الوثوق يمكن الناس معظم أن تقول هل ، عامة بصفة

1 Need to be very careful الناس مع التعامل في جدا حذرا يكون أن الشخص على يجب

2 - 6

7 Most people can be trusted بالناس الوثوق يمكن عام بشكل

14. [P1-P4] Generally speaking, how much trust do you have in the following groups of people?

بشكل عام، ما هو مقدار ثقتك فيما يلي؟

Very low	Fairly low	Neither low nor high	Fairly high	Very high
----------	------------	----------------------	-------------	-----------

منخفضة جداً	منخفضة نسبياً	في الحد المتوسط	عالية نسبياً	عالية جداً
-------------	---------------	-----------------	--------------	------------

The Swedish people السويديون

The people of your native country أهل بلدك الأصلي

15. [P2] Where are you currently living? Please write down the name of the city or municipality:

أين تسكن الآن؟ أرجو أن تذكر اسم المدينة التي تعيش فيها أو اسم البلدية

16. [P2] Are you making your own housing arrangements, or are you relying on Swedish authorities for housing arrangements?

هل ستقوم بنفسك بإجراء الترتيبات اللازمة للسكن أم ستعتمد على السلطات السويدية في ذلك؟

I'm making my own housing arrangements

سأقوم بإجراء الترتيبات اللازمة للسكن بنفسي (1)

I'm relying on Swedish authorities for housing arrangements

سأعتمد على السلطات السويدية في إجراء ترتيبات السكن (2)

Don't want to answer

لا أعرف (3)

17. [P2] What best describes where you are currently living?

أفضل الوصف للمكان الذي تعيش به حالياً

In a house 1) في منزل

In an apartment 2) في شقة

In some other building temporarily converted into living quarters

في أحد المباني التي تم تحويلها بشكل مؤقت إلى مربعات سكنية 3)

In a holiday village or holiday park

في قرية مخصصة لقضاء العطلات أو حديقة عامة مخصصة لقضاء العطلات 4)

Other housing arrangement 5) مكان تم تخصيصه للسكن

18. [P2] How many people currently sleep in the same room as you sleep in, including yourself?

كم عدد الأشخاص الذين ينامون معك في نفس الغرفة بما فيهم أنت؟

1 فقط me only

2 – 5

6 or more أو أكثر

19. [P2] How satisfied are you with your housing arrangements?

إلى أي مدى أنت راض عن ترتيبات السكن؟

1 Not at all satisfied غير راض على الإطلاق

2 – 4

5 Very satisfied راض كلياً

20. [P3-P4] How satisfied are you with the following:

إلى أي مدى أنت راض عما يلي:

Your housing arrangements

ترتيبات السكن الخاصة بك

Your financial situation

(وضعك المالي)

Not at all satisfied	2	3	4	Very satisfied
----------------------	---	---	---	----------------

لست راض أبداً	2	3	4	راض جداً
---------------	---	---	---	----------

21. [P2] Where do you hope you will be living one year from now?

أين تأمل أن تعيش بعد سنة من الآن؟

The same city / municipality in Sweden

في نفس المدينة / البلدية في السويد (1)

Another city / municipality in Sweden

في مدينة / بلدية أخرى في السويد (2)

Another European country

في دولة أوروبية أخرى (3)

My country of origin

في بلدي الأصلي (4)

Other (5) أخرى _____

Answer If Where do you hope you will be living one year from now? Another city / municipality in Sweden Is Selected Or Where do you hope you will be living one year from now? Another European country Is Selected

Where do you hope to move to? إلى أين تأمل أن تنتقل

Answer If Where do you hope you will be living one year from now? The same city / municipality in Sweden Is Selected Or Where do you hope you will be living one year from now? Another city / municipality in Sweden Is Selected Or Where do you hope you will be living one year from now? Another European country Is Selected

22. [P2] Why do you want to stay there? Please check all that apply.

لماذا تريد أن تعيش هناك؟

أرجو أن تختار كل ما هو مناسب

Family/friends already live there (1) هناك تعيش العائلة / الأصدقاء

Employment opportunities (2) توفر فرص العمل

Access to services (e.g. language, job training, children's school)

توفر الوصول للخدمات (مثل اللغة والتدريب على العمل) (3)

Other reason (4) أخرى _____

23. [P2] Please think about the information about your case you have received from the Swedish Immigration Agency, how helpful is the information?

إلى أي مدى أنت راض عن نوعية المعلومات التي تلقيتها من وكالة الهجرة السويدية فيما يتعلق بطلبك الذي تقدمت به؟

1 Not at all helpful غير راض على الإطلاق

2 - 4

5 Very helpful راض كلياً

24. [P2-P4] Some people think asylum applications in Sweden are handled fairly. Others think that the process can sometimes be unfair. In your own opinion, how fairly do you think asylum applications are handled in Sweden?

يعتقد بعض الناس أن معالجة طلبات اللجوء إلى السويد تتم بشكل نزيه، بينما يعتقد آخرون أنها تعالج أحياناً بشكل غير عادل. برأيك ما هو مدى نزاهة معالجة طلبات اللجوء؟

(1) بشكل نزيه جداً Very fairly

(2) نزيه إلى حد ما Fairly

(3) ليست نزيهة وليست ظالمة Neither fairly nor unfairly

(4) غير نزيه Unfairly

(5) غير نزيه بشكل شديد Very unfairly

25. [P2] Since arriving in Sweden, has someone explained daily life activities in Sweden (for example how to open a bank account, how to navigate the bus system, or how to throw away trash)?

منذ وصولك إلى السويد: هل شرح لك أحد ما عن الحياة اليومية في السويد (مثلاً كيف تشتري الأشياء من السوبر ماركت أو كيف تفتح حساب بالبنك أو كيف تنتقل بالباص أو كيف تتخلص من القمامة)؟

Yes نعم)1(

No, only written information لا، فقط معلومات مكتوبة)2(

No, no information at all لا، ليست هناك معلومات على الإطلاق)3(

Answer If Since arriving in Sweden, has someone explained aspects of day-to-day life in Sweden (for example, how to buy things at the supermarket, how to open a bank account, how to ride the bus, or how to t... Yes, someone has explained these or similar things to me Is Selected

26. [P2] Who provided the explanation?

من الذي شرح لكم؟

Relative أحد الأقرباء)1(

Another asylum seeker طالب لجوء آخر)2(

Swedish volunteer متطوع من السويد)3(

Public/government official موظف حكومي / عام)4(

Someone else شخص آخر)5(

27. [P1del-P4] All things considered, how satisfied are you with your life as a whole these days?

مع الأخذ بالاعتبار كل شيء، إلى أي مدى أنت راضٍ عن حياتك هذه الأيام؟

(1) غير راض على الإطلاق Not at all satisfied

2 - 4

(5) راض جداً Very satisfied

28. [P1del-P4] All in all, how would you describe your state of health these days

بشكل عام، كيف تصف وضعك الصحي هذه الأيام؟

(1) جيد جداً Very good

Good جيد (2)

Fairly good عادي (3)

Poor ضعيف (4)

29. [P2-P4] How important is God in your life?

ما مدى أهمية الله في حياتك؟

1 Not at all important غير مهم على الإطلاق

2 -4

5 Very important مهم جداً

30. [P2-P4] What are the most important problems, if any, that you currently face in your life in Sweden?

ما هي أهم المشاكل التي تواجهها حالياً في حياتك في السويد؟

31. [P2] What is the highest level of education you have completed?

ما هو أعلى تحصيل تعليمي لك؟

Never attended school

لم أذهب إلى المدرسة أبداً 1)

6 or less years of schooling

سنوات أو أقل في المدرسة 2) 6

7-9 years of schooling

سنوات في المدرسة 3) 9 - 7

10-11 years of schooling

سنة في المدرسة 4) 11-10

Graduated secondary school

حاصل على شهادة الثانوية 5)

Trade or technical qualification beyond secondary school

تعليم مهني أو تجاري ما بعد الثانوية 6)

Some years of university study

بضعة سنوات من التعليم الجامعي 7)

University degree

شهادة جامعية 8)

Answer If What is the highest level of education you have completed? 10-11 years of schooling Is Selected Or
What is the highest level of education you have completed? 12 or more years of schooling Is Selected Or What

is the highest level of education you have completed? Trade or technical qualification beyond school Is Selected
Or What is the highest level of education you have completed? University degree Is Selected

Did you attend technical/vocational secondary school or general secondary school?

هل درست في الثانوية المهنية / الفنية أو العامة

Technical / vocational secondary school

ثانوية فنية / مهنية 1)

General secondary school 2) ثانوية عامة

Other 3) أخرى _____

32. [P2] How well do you speak English?

ما هو مستوى مهارتك في التحدث باللغة الإنكليزية

Not at all 1) لا أتحدث الإنكليزية أبداً

A little 2) أتحدث بمهارة متدنية

Somewhat 3) نوعاً ما جيدة

Well 4) جيدة

Very well 5) جيدة جداً

33. [P3] How often do you think back to your journey to Sweden?

كم مرة تعود بك الذاكرة إلى رحلتك إلى السويد؟

Never 1) ولا مرة

Rarely 2) نادراً

Sometime 3) أحياناً

Often 4) غالباً

Very often 5) الكثير من الأحيان

34. [P3] Generally speaking, to what extent was your journey to Sweden miserable?

بشكل عام، إلى أي مدى كانت رحلتك إلى السويد باتسة؟

Not at all 1) على الإطلاق (لم تكن باتسة أبداً)

Slightly 2) قليلاً

Moderately 3) وسط

Very 4) كثيراً

Extremely 5) تعيسة للغاية

35. [P3-P4] Have you received a decision on your asylum application?

هل تسلمت أي قرار حول طلب اللجوء الخاص بك؟

- ☐ (1) لا، على الإطلاق No, not yet
- ☐ (3) نعم، تم قبول الطلب Yes, it was approved
- (4) نعم، تم رفض الطلب Yes, but it was rejected

Display This Question:

If Have you received a decision on your asylum application? No, not yet Is Selected

36a. [P1-P4] What do you think is the likelihood that your asylum application will be approved?

ما رأيك حول احتمال أن تتم الموافقة على طلبك للجوء؟

- (1) من المؤكد أنه سيتم الموافقة It will definitely be approved
- (2) من المحتمل أن تتم الموافقة It will probably be approved
- (3) من المحتمل أن يتم الرفض It will probably be rejected
- (4) من المؤكد أنه سيرفض It will definitely be rejected

Display This Question:

If Have you received a decision on your asylum application? Yes, but it was rejected Is Selected

36b. [P3-P4] What are your current plans?

ما هي خططك الحالية؟

- (1) أنوي الطعن في القرار I plan on appealing the decision
- (2) لقد طعنت في القرار I have appealed the decision
- (3) أنوي أن أغادر السويد I plan on leaving Sweden
- (4) لقد غادرت السويد I have already left Sweden
- (5) لم أخطط لأي شيء بعد I have not decided yet
- (6) أخرى Other _____

37. [P2-P4] How important is God in your life?

ما مدى أهمية الله في حياتك؟

- 1 Not at all important غير مهم على الإطلاق
- 2 -4
- 5 Very important مهم جداً

38. [P2-P3] What are the most important problems that you currently face in your life in Sweden?

ما هي أهم المشاكل التي تواجهها حالياً في حياتك في السويد؟

39. [P4] Now, if you think of your old home country, please indicate how often you experience each of the following feelings.

قم بالإشارة إلى كم مرة تواجهك أو تعيش المشاعر التالية تجاه بلدك الأم

	Never	Almost never	Sometimes	Frequently
	أبداً	نادراً	أحياناً	كثيراً
	(1)	(2)	(3)	(4)
I long for the culture and traditions that people have there	☐	☐	☐	☐
أشتاق إلى العادات و التقاليد				
I long for the way people interact with each other there	☐	☐	☐	☐
أشتاق إلى تفاعل الناس مع بعضها البعض				
I long for the way daily life looks like there	☐	☐	☐	☐
أشتاق إلى الحياة اليومية ومظاهرها				
I long for the landscapes that they have there	☐	☐	☐	☐
أشتاق إلى المناظر الطبيعية				
I feel homesick when I think about that place	☐	☐	☐	☐
أحن إلى الوطن				

Appendix B: Öppna enkätsvar

Enkätsvaren är översatta från arabiska om inget annat anges

What are the most important problems, if any, that you currently face in your life in Sweden? (Panelsteg 2)

[#2:1] Housing and residency.

[#2:2] I am XX [borttaget av anonymitesskäl] from Syria. I thank the attention given by the University of Gothenburg and the director to the asylum seekers in Sweden. I arrived in Sweden and applied for asylum on 22 July 2015. So far, after one and a half year I have not received any response. I do not know what to do. I have run out of patience. I am not registered in any of the EU-countries. I want to know what happened with my application. I contact the investigator everyday but there is no response. I thank the staff's university for their interest in studying the conditions of the refugees and their problems.

[#2:3] Rejection of the asylum application.

[#2:4] Long waiting period to get the immigration agency decision (15 months so far) and lack of real medical assistance before obtaining the residence.

[#2:5] Health, work and residence.

[#2:6] 1. Long waiting period to get a response on asylum application. I spent one year and four months in Sweden.

2. Being away from my children and my wife.

3. Finding suitable housing.

[#2:7] 1. Inability to master the Swedish language.

2. People don't trust me as a refugee (outsider), therefore I can't work and I don't get help in finding housing.

3. Family (father, mother, minor brothers) reunification

[#2:8] Att jag har inte uppehållstillstånd [svar på svenska]

[#2:9] Får jobb, lära sig svenska [svar på svenska]

[#2:10] government is not giving enough money i cannot buy winter cloths for me and my son as well food [svar på engelska]

[#2:11] I am in sweden for more than one and halfyear already and till now i didnt get accepted for my asylum [svar på engelska]

[#2:12] I am no fate [svar på engelska]

[#2:13] I can't get a job because I've been waiting for a year and 3 months for a decision. [svar på engelska]

[#2:14] I do not live on social that is given by migration agency to a asylum seeker and to bear my daily expenses I am looking for a job from previous 2 months but unfortunately unsuccessful till now. I love to studies but problem is that I am a asylum seeker I cannot continue my studies or also have not sufficient funds. [svar på engelska]

[#2:15] i wanna apply for work the dont let me cause i dont have residence [svar på engelska]

[#2:16] I would say having some take your application and keep you on hold for 6 months ! And thats the hards thing a man in his young age can is to just sit and do nothing and whenever you ask any immigration office about what is happening that you dont get answers but to just wait ! I wish they were more helpful and i wish at some point we can speak to the decision maker rather being told to just wait for 6 months not knowing if your even accept as an asylum seeker [svar på engelska]

[#2:17] ingen uppehållstillstånd [svar på svenska]

[#2:18] language , study , job , health , bus payment , very long for waiting decision , no activites only eating sleeping and waiting , and we can not admit to gym (sport) [svar på engelska]

[#2:19] Language and long process Of Equiliburity diplomas [svar på engelska]

#2:20] May situation [svar på engelska]

[#2:21] [Permit to stay herr för my children who are Swedish from Swedish mother divorced [svar på engelska]

[#2:22] Prata svenska [svar på svenska]

[#2:23] Problemet har inte ett svenskt papper [svar på svenska]

[#2:24] Realised of desires to live in sweden. [svar på engelska]

[#2:25] the language and the uncertainty of not knowing whether if I will obtain political asylum [svar på engelska]

[#2:26] The medical sector issues / The lake of jobs [svar på engelska]

[#2:27] The psychological wellbeing of any new comer gets worse while waiting for a decision and not knowing if they will be granted a permit or not. this creates a lot of insecurities and uncertainty so the gap starts to become huge between the asylum seeker and the Swedish society. housing and few job opportunities are one of the

most challenging issues especially recently. they contribute to another layer of complexity and uncertainty. Another issue is the cultural aspect especially to the ones that come from the Middle East. the official institutions didn't succeed in tackling this issue in a practical manner so prejudice and discrimination grows more [svar på engelska]

[#2:28] Waiting for almost one and three monthes without residency [svar på engelska]

[#2:29] Residence.

[#2:30] I am under psychological stress as my children and my parents are missing. I do not know anything about them.

[#2:31] Long processing times for issuing residency.

[#2:32] Possibility of refusing asylum.

[#2:33] I believe the most important problem is obtaining residency and the housing.

[#2:34] Long processing times for asylum application. Inability to work to insure a better level of living for my family. Feeling embarrassed being a burden on immigration council.

[#2:35] Nothing.

[#2:36] Residency.

[#2:37] Residency.

[#2:38] Residency, stability, studying and working.

[#2:39] Waiting.

[#2:40] Waiting for obtaining residency. I want to be relocated in XX [borttaget av anonymitetsskäl] to be able to see my kids. My wife and my kids are living with the parents of my wife and I can't see them due to family problems. When I explained my situation to the immigration, I was told that there is no vacant place to live in. Please help me.

[#2:41] Long processing times for asylum application. Everything takes time; the interview; investigation; and issuing a decision. Short time devoted for learning Swedish (three hours a week). Finding job, etc.

[#2:42] Long boring waiting times. So far, no interview neither residency. Then a sudden decision of a temporary residence. Reunification with my family who are still in Syria. My case is similar to many cases.

[#2:43] Waiting for the decision of migration agency, instability, and uncertain future. I am someone who is independent, but so far I have not got assistance to start a new life in Sweden. Thanks to the Sweden government for receiving us.

[#2:45] Weather and lifestyle.

[#2:46] Long processing times for my application. Taking new decisions against asylum seekers. For example I do not know whether I am entitled now for family reunification. Note that I came to Sweden to save my family from death and keep them away from cold, hunger, war and homelessness.

[#2:47] The slow pace of the work at the migration agency.

[#2:48] Education.

[#2:49] Education.

[#2:50] Weather.

[#2:51] Obtaining residency.

[#2:52] Obtaining residency and working within my area of expertise.

[#2:53] Obtaining independent housing.

[#2:54] Objection.

[#2:55] Housing.

[#2:56] Housing, education, work and integration.

[#2:57] Housing, communicating easily with the Swedish community and learning the language.

[#2:58] Housing and work.

[#2:59] Housing and the sudden laws issued after 11 months of submitting and applying for asylum regarding the unjust temporary residence which I have not got until now due to default work of migration officials.

[#2:60] Shared housing and unfair distribution of private houses. For example, my wife is pregnant and when I asked for a private housing the immigration reply was "There is a list of priorities. You should thank God for sleeping under a roof, special tents are available in case you want one." Please help and thank you.

[#2:61] Staying in the temporary camp.

[#2:62] Housing, integration and language.

[#2:63] Housing and work are the most important problems.

[#2:64] Housing, working and education.

[#2:65] Housing and hospitals.

[#2:66] Housing and job opportunities.

[#2:67] Housing and the decision of the migration agency on my residency.

[#2:68] Socialization.

[#2:69] Medical care, far-reaching medical appointments and not all medical services are available to refugees.

[#2:70] Isolation and integration.

[#2:71] Medical care.

[#2:72] Work.

[#2:73] Work, expenses, childcare, dealing with Swedes, food, dealing with migration agency.

[#2:74] Work.

[#2:75] Racism, lack of job opportunities and delay in dealing with asylum and housing issues.

[#2:76] The language.

[#2:77] Housing and spare time.

[#2:78] Poverty and integration into Swedish society.

[#2:79] The Language and work.

[#2:80] The language and attending the university.

[#2:81] Swedish language.

[#2:82] The language and housing.

[#2:83] Inadequate financial support and long processing time for issuing residency.

[#2:84] Inappropriate house for living; full of crawling insects and the electrical wires are exposed. This can cause physical damage or direct death.

[#2:85] The house, stability and privacy. I am granted a temporary residence while the accompanying child who is my nephew is granted a permanent one.

[#2:86] Loneliness.

[#2:87] Being attacked by people and called ISIS.

[#2:88] I arrived in Sweden on 24/11/2015. My problem is obtaining residency and reunification.

[#2:89] I am granted residency and reunification. The biggest problem is my family in Syria.

[#2:90] I have not obtained residency yet.

[#2:91] I have no problems in Sweden. But I would like all asylum applicants to be granted residency. Thank you. My name is xx [borttaget av anonymitetsskäl].

[#2:92] I have been in Sweden for 5 years and I don't have residence yet. I have no problems with the police.

[#2:93] Waiting for the interview, housing, language, lack of integration into Swedish society and not permitting the non-residents to attend schools.

[#2:94] Waiting for the residence.

[#2:95] Waiting to obtain the residence. I have been waiting for a year and a half.

[#2:96] Waiting for the decision of the court while I waited for a year for an interview.

[#2:97] I don't have residency, housing, work, and no financial support.

[#2:98] Long free time, waiting for the residence, integration and the language.

[#2:99] I am facing a big problem: I live in “[borttaget av anonymitetsskäl]” village and my children live in [borttaget av anonymitetsskäl]. I have not seen them for 3 months. When I requested the migration agency to relocate me to [borttaget av anonymitetsskäl] I was told that there is no availability in housing. Note that my children and my wife live with her parents and I can’t see them due to family problems.

[#2:100] Delay in granting residence and housing.

[#2:101] Delay of interviewing, inadequate monthly financial support, not allowing asylum seekers to study, work permit, ‘white’ work and integration.

[#2:102] Delay of taking decision regarding asylum.

[#2:103] Delay of issuing residency.

[#2:104] The language.

[#2:105] Privacy.

[#2:106] No residency or work after living in Sweden for 5 years.

[#2:107] Rejection of asylum application.

[#2:108] Bad services in the “Ravlanda” camp, the allowance is not enough, transport is not free of charge, unable to work, deliberate shortcoming by the Swedish government in constructing housing units, and many other problems such as reunification and age conditions.

[#2:109] Having difficulties in finding a place to live in.

[#2:110] Housing and the long processing times for reunification.

[#2:111] Language and integration.

[#2:112] Long waiting times: Three months back I finished my interview and there is

no decision yet.

[#2:113] Instability.

[#2:114] Spare time and instability.

[#2:115] Not obtaining a residence, I arrived in Sweden 4 years back.

[#2:116] Not obtaining a residence or resettlement.

[#2:117] Feeling insecure.

[#2:118] Lack of job opportunities, housing, lack of communication with Swedes, unfair and delay for taking decisions regarding asylum applications, vulnerable to exploitation at work, poor medical services. This is not what I had looked forward to. Thank you for highlighting refugee's problems.

[#2:119] Lack of job opportunities.

[#2:120] Lack of money.

[#2:121] Not obtaining residence, lack of jobs and housing.

[#2:122] Injustice; my children are blocked in a house and bothered by the neighbors; even one of my kids was beaten; there was no response from the police or migration agency when I complained. There is no justice in Sweden. I would want to be sent back to my country running away from humiliation and injustice. I do not know what to do, I do not know Sweden, I need help in order to keep things under control. Thank you.

[#2:123] Unfairness and delay in processing the asylum applications of my family.

[#2:124] Lack of job opportunities.

[#2:125] Long waiting times.

[#2:126] Losing many functional skills due the long waiting periods, increased psychological stress due to overcrowding of refugees from different cultures in a small place.

[#2:127] Very long waiting times.

[#2:128] Residency.

[#2:129] Many problems, I am afraid to mention.

[#2:130] Everything is difficult. I was threatened and oppressed in my country where human rights are not respected. In Sweden, I became psychologically sick due to the fact that my case as political asylum is not considered. When I decided to go back to my country to rescue the life of my parents, the migration agency refused to give me back the papers issued by Iraqi court and related to the threat issue. The employee who took me to the airport promised to send it to me but he never did.

[#2:131] Everything: Food, medical services, education, transport, psychological, social and moral care. Sweden is unbearable place to live in.

[#2:132] Not obtaining residence: I live in Sweden for 7 years.

[#2:133] My future is uncertain because they think that Iraq is a safe country so they might send me back home.

[#2:133] I didn't receive any allowances for the last 6 months and I don't have a work permit.

[#2:134] Lack of job opportunities.

[#2:135] No problems.

[#2:1]36 I received a deportation decision after 7 months of waiting. I have asthma and I am treated in Sweden. I have debt. I am frustrated.

[#2:137] Not obtained a residence.

[#2:138] Not obtained a residence permit and housing.

[#2:139] I arrived in Sweden a year ago and I have not obtained residency yet. My family is in Turkey. My sister is 4 years old and is not able to walk because of a war injury. So the problems are: The residence, reunification, studying, "1850" allowance is not enough, I can't buy clothes. Thank you.

[#2:140] No problems.

[#2:141] Treatment of diabetics. I am suffering a lot.

[#2:142] I have no problems in Sweden, it is better than any other Arab country. Thank you.

[#2:143] Completing my university study.

[#2:144] No one cares about us, I am almost a year here...

[#2:145] Long waiting times, lack of institutions that teach the language and completing my study.

[#2:146] I have deviated septum and shortness in breath. Because of the war in Syria I was not able to have a surgery there. Now I need help to have cosmetic surgery.

[#2:147] Housing, health, living problems and delay of residence.

[#2:148] Marital problems.

[#2:149] Housing, money and lack of jobs.

[#2:150] Housing, living, language and some health problems.

[#2:151] Uncertain future.

[#2:152] Bad treatment by the migration staff when they come to the camp. They don't care about any one.

[#2:153] Lack of housing and schools, no financial support, no work, no asylum and no residency.

[#2:154] Swedish society oppresses all refugees when there are acts of rioting and theft, without differentiating between Syrian refugees and refugees of other nationalities. I hope that Swedish government considers this issue.

[#2:155] Health problems, I am detained and I am injured.

Panelsteg 3 [#3:1] / some times I feel overwhelming because I don't know Swedish, and some time people look at me in a very strange way / [svar på engelska]

[#3:2] I am looking for a job and tried my best but could not find any yet. / I want to start my studies but have not enough funds and there is also not grant for asylum seeker by the Sweden gov. / I want to learn some technical work but have not opportunity. I have 6 years of experience of mobiles and computer hardware. [svar på engelska]

[#3:3] I didn't see any problem Sweden is in my country I would like to say thanks for helping any time our people [svar på engelska]

[#3:4] I have much but I'm gonna talk about my situation because that is most important for right now. I have get a decision from migration agency and they have refused the first one now I'm waiting for the second one but I know they gonna refuse and this that's why I'm try to get help from somewhere so I can build my life. [svar på engelska]

[#3:5] Its My 3rd year in sweden Stil Waiting for Answer Thinking To Much I waste To much Time Of My Life Hope fuly I wish i got positive Answer from Migrationsverket Then i wil Start My Agian in sha Allah [svar på engelska]

[#3:6] jag har många problem : första sak jag har inte uppehållstillstånd och jag kan inte göra nånting T:ex jobba eller resa eller så och jag har varit i Sverige ett år och 4 månader och här i Sverige om du har inte personnummer du kan inte liva [svar på svenska]

[#3:7] Some academics, journalist and writers like me thinks that we could beneficial for Swedish population. They could allow them fast and quickly. For example Im a psychiatrist and have 17 years experience in my job and have many published articles, published two books. But Swedish authority don't look at that. To be a doctor here we need an exam like 2nd year medical student. This is very humiliating against those who will not leave the country if they do not have to. / Unfortunately, I could not find any other place from here to hear my voice. sorry for this. / thanks [svar på engelska]

[#3:8] temporary residence permit. / difficulties learning Swedish [svar på engelska]

[#3:9] Thay say always for me you have a fingerprint of other country I always says I never want to go back to that country [svar på engelska]

[#3:10] My life is really difficult and I experience psychological stress. I don't know what to do.

[#3:11] I hope that they deal with my case fairly.

[#3:12] I am trying to find a job and learning the language. I managed to work part time with a company as a preparation to have a permanent contract. When the migration agency knew about it they relocated me outside "Utopuri" in a city that is far, 2 hours from my work. The migration agency refused to let me stay in the camp in "Utopuri". Eventually I lost my work. Not to mention the 18 months that I waited for

the decision.

[#3:13] The housing. I, my wife and 3 kids are living with a friend of mine.

[#3:14] I feel I am in danger and threatened with death.

[#3:15] Completing studies.

[#3:16] Residence.

[#3:17] Residence. I want to live and start over again.

[#3:18] Temporary residence.

[#3:19] Temporary residence, instability and housing.

[#3:20] Waiting.

[#3:21] Waiting.

[#3:22] The weather, waiting for a long time to get a decision on my case. Waiting for a long time without being able to work causes psychological disorder.

[#3:23] Integration. We didn't get a chance to learn the language, the culture and to mix with the society. Lack of jobs and waiting a long time to obtain residency.

[#3:24] Housing.

[#3:25] Work.

[#3:26] Health problems.

[#3:27] Health problems and lack of money.

[#3:28] Routine.

[#3:29] Routine

[#3:30] Housing

[#3:31] Housing, work and health problems.

[#3:32] Housing and language.

[#3:33] Housing.

[#3:34] Housing, residence and normal life.

[#3:35] Housing and reunification requirements.

[#3:36] Housing and no decision about the residence.

[#3:37] Housing and work.

[#3:38] Housing, work and my kids education.

[#3:39] Housing, transport from and to the camps to facilitate the integration into the Swedish society. We hope that the migration staff deals honestly with us.

[#3:40] Housing and building friendship.

[#3:41] Housing and lack of job opportunities.

[#3:43] Living.

[#3:44] Injustice.

[#3:45] Racism.

[#3:46] Racism and feeling of superiority.

[#3:47] Racism, non-acceptance of complaints by the migration agency and long

waiting times.

[#3:48] Racism and lack of respect for religions.

[#3:49] The language.

[#3:50] Money, work, and normal life. I can't live as Swedes because I don't have residency.

[#3:51] Loneliness. I live alone for 6 years.

[#3:52] Housing.

[#3:53] Feeling insecure and having psychological stress.

[#3:54] Waiting for the residence and work.

[#3:55] Waiting for the residence.

[#3:56] My asylum application was rejected, I am far away from my family, I haven't seen my new born baby and I don't have money.

[#3:57] Long spare times, no social live, long waiting times for processing asylum application and lack of jobs unless you have Swedish friends.

[#3:58] Insuring good education for my kids and not to forget their home land.

[#3:59] Coming to Sweden.

[#3:60] Migration agency didn't approve my reunification application submitted 18 months ago, and did not issue a work permit. I have a work contract in "Utopuri". I don't have income or any financial support for 4 for years. My family and I are no longer able to pay for the rent or food. Nothing more to say. Problems are unreasonably mounting.

[#3:61] Rejection of asylum application.

[#3:62] I have been in Sweden for 2 years and I didn't get residence because of the unjust investigator. My wife and my children are not with me. I live in the camp with restricted freedom of movement.

[#3:63] Difficulties in living. Commuting by bicycle and the expensive rents.

[#3:64] Lack of money and housing. I am trying to learn the language.

[#3:65] Instability.

[#3:66] Instability regarding housing.

[#3:67] Not granted residency and a private place to live in.

[#3:68] Not granted residency which leads to inability to access medical care, school or work. In other meaning there is no life without getting residency.

[#3:69] Lack of jobs, rehabilitation and housing.

[#3:70] Not granted a residence which prevents me of having a normal life like everybody else.

[#3:71] Uncertain future, waiting, working, volunteering.

[#3:72] When I arrived in Sweden I was very upset, but after integrated into the society things changed and now, in general, I am satisfied.

[#3:73] Instability regarding housing. But trying to start over again.

[#3:74] Asylum application. I arrived on 22/6/2015 and in two month period the interviews were done but I have not got a response yet.

[#3:75] Decision on the residence.

[#3:76] The unjust decision of the immigration authorities against my wife and I and my 3 months old daughter.

[#3:77] Lack of jobs and very slow processing procedures.

[#3:78] I have many difficulties.

[#3:79] Family unification: I applied for reunification after issuing the fateful decision of 24/11/2015.

[#3:80] Not finding a girl to marry

[#3:81] No problems.

[#3:82] No problems.

[#3:83] I can't speak via this site. I would want to meet you to talk about it.

[#3:84] No housing. I need medical attention and maybe surgery. I want to learn Swedish and complete my studies.

[#3:85] No interview yet despite being here for more than 14 months.

[#3:86] Housing and waiting for three months to start learning Swedish because of unavailability of teaching staff.

[#3:87] I am hoping to find a job in teaching as I am fluent in Spanish.

[#3:88] Reunification and housing.

[#3:89] Reunification.

[#3:90] Not having an interview yet.

[#3:91] Hello, I am [borttaget av anonymitetsskäl], I live in [borttaget av anonymitetsskäl], Goteborg. I don't speak Swedish but I am looking forward to learning it. I love Sweden, Swedes and their fair king who is considered as the best person in the world. The king and the Swedes are against injustice, oppression and wars. Thank you. The most important problems are: unsatisfactory decisions of the migration agency. In my case; I have been looking for a job and a house for more than a year. I want to get married and integrate into the society but I don't have money and I don't work. The rehabilitation institutions don't provide opportunities to speed up the integration process and don't insure housing and jobs. I hope that Swedes businessmen help in providing jobs. Language should not be a barrier preventing us from working or integrating. I have a lot more to say. I will communicate with you someday. I thank everyone working on this site as well as "Utopuri" university.

[#3:92] Many problems, lack of money, housing (I live in the camp), rents are expensive, no jobs, I don't speak Swedish well and I am forced to stay in the camp waiting for the labor office to find me a job.

[#3:92] Finding a house near "Utopuri" city.

[#3:93] Housing. Waiting for a long time.

[#3:94] Decision on residence which causes psychological stress.

[#3:95] Unknown fate.

[#3:96] Working hours, hospitals and preschools.

[#3:97] Lack of money.

[#3:98] Many problems.

[#3:99] My family is in danger as they are still in Aleppo city. Currently there are no

teaching institutions that support us to learn Swedish, I am learning on my own via the internet and conducting simple conversation with Swedes neighbors. My catastrophic problem is that I have to share housing.

Panelsteg 4

[#4:1] Most problem is Im an experienced academician and doctor but my insted of my diplomas equal i can not practise as an clinician. Swedish goverment may accept fastly and make easy high educatied persons join to the work life. it will benefical to Sweden, immigrant and also any other people that kan take help from doctors. Swedish goverment could take special care academicians, intellectuels, journalist, writers, konstnar, experienced doctors and other high educated persons. This is beneficial for everybody. [svar på engelska]

[#4:2] After two years I still waiting my decision it's a big problem , and without work without studying ... just waiting waiting [svar på engelska]

[#4:3] Det finns många problemt men att hitta lägenhet det mycket svårt , och jag kan inte pratat med andra personer det mycket svårt också 'jag vet inte varför det 'eller det är svårt därför att jag bor i vellinge kanske . Jag har bott i Göteborg 17 månader sedan jag trivs mycket bra där och jag hade ingen problemet då . Du måste att veta jag har varit i Sverige arton månader tror jag ' och började (sf)skolan förre tre månader och jag fått arbete förra två månader . Förlåt mig jag skrev så mycket . [svar på svenska]

[#4:4] I am feeling good i didnt see any problems [svar på engelska]

[#4:5] i feel anxious to know if I can stay or I can not stay in Sweden [svar på engelska]

[#4:6] I spend To much Time in sweden I create my Life Here Now I Have everything Here work Home Friend But Now I got negative Which is destroy my Life now I am thinking all day About my future I don't want leave sweden I want to take resident and go school colage university everything I want to my self excellent I know if I go

back afghanistan so I wil meet with to much trouble [svar på engelska]

[#4:7] Language and home [svar på engelska]

[#4:8] Receive a residence permit in Sweden [svar på engelska]

[#4:9] Housing. Psychological stress.

[#4:10] Establishing a relationship and friendships with Swedes to be able to integrate and I want to get married.

[#4:11] Lack of housing and jobs. I can communicate in Swedish so started to complete my studies in my area of expertise.

[#4:12] Temporary residency and thinking that I might be sent back to my homeland scares me.

[#4:13] Residence.

[#4:14] Residence.

[#4:15] Integration and the language.

[#4:16] Being away from my family.

[#4:17] Discrimination.

[#4:18] Freedom of children which cause several problems for them such as smoking, drugs and stealing. In this case children become abusive people that don't serve Sweden.

[#4:19] Housing and work.

[#4:20] Work.

[#4:21] Social life.

[#4:22] Health care especially dental treatment and psychological stress.

[#4:23] Housing.

[#4:24] Housing and job.

[#4:25] Housing. A year back, my family (a wife and 3 kids) and I lived with a friend of mine in his apartment. We agreed to transfer the contract of the apartment into my name after obtaining residence but this didn't happen due to the refusal of the company. This company asked us to move out. I don't receive financial support for accommodation. I don't speak Swedish I searched for an apartment but didn't succeed. I don't know what to do.

[#4:26] Inadequate financial support, unfair response and bank card.

[#4:27] Finding job and the bad teaching of "sfl".

[#4:28] Work.

[#4:29] Work, salary and psychological situation.

[#4:30] Work, education and financial situation.

[#4:31] Swedish racism and the Syrian lying, stealing and cheating.

[#4:32] The language and work.

[#4:32] The language.

[#4:33] Illness and no appropriate medical services.

[#4:34] Slow procedures regarding dental treatment which led to losing my teeth and digestion problems. I submitted a request for assistance to "försäkringskas-

san” and I am still waiting. I am sure that they will help.

[#4:35] Housing. Without a place to live in, a person loses his target and future vision.

[#4:36] I am suffering from psychological and physical effects resulted from torture in my country. I can’t sleep. I don’t get treatment.

[#4:37] I arrived in Sweden and registered on 22/6/2015. I was interviewed on 24/8/2015 and till now there is no response. I am tired, the investigator doesn’t respond. I don’t know how to follow up me file. Thank you. [kontaktinformation, borttaget av anonymitetsskäl]

[#4:38] No problems.

[#4:39] Housing and health care. I live in a hotel.

[#4:40] No problems. I arrived here legally and completed the language course in three months. I am working, I pay taxes. I have freedom of speech. I think a lot about my family in Syria and Lebanon. I am looking forward for unification.

[#4:41] Waiting 7 years for a residence.

[#4:42] Work with an appropriate salary.

[#4:43] Housing and slow procedures.

[#4:44] Housing and thinking of my family.

[#4:45] The language.

[#4:46] Long waiting periods for a response, language, living, work and socializing.

[#4:47] Difficulties in integration as a result of the weak language.

[#4:48] Not granted residence permit after 2 years of applying for asylum and some health problems which are not treatable by the hospitals because not having residency.

[#4:49] Instability.

[#4:50] Not mixing with Swedes because I am shy.

[#4:51] There is no response from the migration agency regarding the reunification which I filed 20 months back. I am not allowed to work although I had a "white" contract in "Utopuri". There is no financial assistance. Things are getting worse every day. Please help me. Thank you.

[#4:52] There is no life here. People changed a lot. I don't have an honest friend.

[#4:53] I am getting used to the life in Sweden, weather, and long nights. Adapting to the life in Sweden relaxes the tension. Coexisting with Swedes is simple. Swedes deals with us nicely and welcome us on the condition not to change the routine of their system.

[#4:54] No governmental or social agency to help me sorting out the housing and studying problems. Access to medical care is somehow difficult.

[#4:55] After 2 years in Sweden I didn't get a residency permit.

[#4:56] Financial and housing problems. Since 11 months I am waiting for a response.

[#4:57] Expenses, housing and the main problem is obtaining residency.

[#4:58] We came to Sweden because it is a state of justice and equality. The first problem is: the Swedish government is permitting the embassies of dictatorship to operate on its land especially the embassy of the Syrian regime. This leads us to lose trust in Sweden. We believe that if Sweden continues hosting these embassies, the Swedish social justice system will be diminished. More than that the in-

fluence to these embassies encourages corrupt practices in the society. Permitting the Syrian Embassy to work in Sweden has harmed me morally. I ran away from my country because of unfair regime and now I am asked by the Swedish government staff to renew the Syrian passport which means I am forced to deal with the representative of the regime in the Syrian embassy. The second problem is that my sister and my mother are in Egypt where the security situation and living have become a big worry to me.

[#4:59] We are a family, have shared housing. We didn't get any help in finding private housing. I am granted political asylum. My wife and children are not entitled to health care because they don't have a personal number due to the laziness of the migration agency. My children are suffering isolation in the school; nothing is being done to alleviate this isolation. We came from Syria having different professional backgrounds, such as doctors, engineers, workers and diligent students. We became human samples in Sweden used as case studies on how to cope with a new way of life. Thank you anyway.

Referenser

Abdulla, A. (2017). Newly arrived adult migrants' experiences, meaning making, and learning in Sweden. Linköping: Linköping Studies in Behavioural Science No. 203.

Advokaten (2013). "Så tycker partierna om rättssäkerheten i asylprocessen." *Advokaten. Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund* 79:No 4.

AIDA (2016) *Country Report: Sweden*. Asylum Information Database. Available at http://www.asylumineurope.org/sites/default/files/report-download/aida_se_2016update.pdf.

Ansolabehere, S. och Rivers, D. (2013). "Cooperative Survey Research". *Annual Review of Political Science* 16: 307-29.

Antonovsky, A. (1987). *Unraveling the Mystery of Health. How People Manage Stress and Stay Well*. San Fransisco: Jossey-Bass Inc.

Delmi (2017) *Vägen till arbete. Utrikes föddas möte med den svenska arbetsmarknaden*. Stockholm: Delmi. Avhandlingsnytt 2017:3.

Bakker, L., Dagevos, J. och Engbersen, G. (2014). "The Importance of Resources and Security in the Socio-Economic Integration of Refugees. A Study on the Impact of Length of Stay in Asylum Accommodation and Residence Status on Socio-Economic Integration for the Four Largest Refugee Groups in the Netherlands." *International Migration & Integration* 15:431–448.

Baumeister, R., och Leary, M. (1995). "The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation." *Psychological Bulletin* 117 (3):497-529.

Bevelander, P., Emilsson, H. och Hagström, M. (2008). *Asylsökandes eget boende, EBO – en kartläggning*. Karlskrona: Boverkets Rapportserie.

Bies, R.J. och Moag, J.S. (1986). "Interactional Justice: Communication Criteria of Fairness". *Research on Negotiation in Organizations* 1: 43-55

Blackhart, G., Nelson, B., Knowles, M. och Baumeister, R. (2009). "Rejection Elicits Emotional Reactions but Neither Causes Immediate Distress nor Lowers Self-Esteem: A Meta-Analytic Review of 192 Studies on Social Exclusion." *Personality and Social Psychology Review* 13(4): 269-309.

Bloch A. (2007). "Methodological challenges for national and multi-sited comparative survey research." *Journal of Refugee Studies* 20(2): 230-47.

Brehm, J. och Rahn, W. (1997). "Individual-Level Evidence for the Causes and Consequences of Social Capital." *American Journal of Political Science* 41 (3):999-1023.

Brekke, J-P (2004). *While we are waiting : Uncertainty and empowerment among asylum-seekers in Sweden*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning. Rapport 2004:010.

Brekke, J-P (2010). "Life on Hold: The Impact of Time on Young Asylum Seekers Waiting for a Decision." *Diskurs Jugend- und Kindheitsforschung*. 5|(2): 159-67.

Buber-Ennser I, Kohlenberger J, Rengs B, Al Zalak Z, Goujon A, Striessnig E, et al. (2016). Human Capital, Values, and Attitudes of Persons Seeking Refuge in Austria in 2015. *PLoS ONE* 11(9): e0163481. doi:10.1371/journal.pone.016348.

Bucken-Knapp, G., Fakihi, Z. och Spehar, A. (2018). "Talking about Integration: The Voices of Syrian Refugees Taking Part in Introduction Programmes for Integration into Swedish Society". *Immigration Migration* (published on line, doi: 10.1111/imig.12440).

- Burchett, N., och Matheson, R. (2010). "The Need for Belonging: The Impact of Restrictions On Working on the Well-being of an Asylum Seeker." *Journal of Occupational Science* 17 (2): 85-91.
- Cacioppo, J., Hawkley, L., Norman, G., och Berntson, G. (2011). "Social isolation." *Annals of the New York Academy of Sciences* 1231 (1):17-22.
- Connor, P. (2010). "Contexts of immigrant receptivity and immigrant religious outcomes: the case of Muslims in Western Europe." *Ethnic and Racial Studies* 33(3): 376-403.
- Dahl, R. (1989). *Democracy and Its Critics*. New Haven: Yale University Press.
- De Cremer, D. och Tyler, T. (2007). "The Effects of Trust and Procedural Justice on Cooperation." *Journal of Applied Psychology* 92(3): 639-49.
- Delhey, J. och Newton, K. (2003). "Who trusts?: The origins of social trust in seven societies." *European Societies* 5 (2):93-137.
- Dinesen, P. (2010). "Upbringing, Early Experiences of Discrimination and Social Identity:
Explaining Generalised Trust among Immigrants in Denmark." *Scandinavian Political Studies* 33 (1): 93-111.
- Dinesen, P. och Bekkers, R. (2017). "The Foundations of Individuals' Generalized Social Trust". I Van Lange, P.A.M., Rockenbach, B., & Yamagishi, T. (red) *Trust in Social Dilemmas*. Oxford: Oxford University Press.
- Doherty, D. och Wolak, J. (2012). "When Do the Ends Justify the Means? Evaluating Procedural Fairness." *Political Behavior* 34(2): 301-23.
- Doná, G. (2010). "Rethinking Well-Being: From Contexts to Processes." *International Journal of Migration, Health, and Social Care* 6(2): 3-14.

Eastmond, M. (2004). "Den traumatiserade flyktingen. Medikaliseringen av flyktingenskap som ordningsregim." *Socialmedicinsk tidskrift* No 6: 546-57.

El-Shaarawi, N. (2015). "Living an Uncertain Future. Temporality, Uncertainty, and Well-being Among Iraqui Refugees in Egypt". *Social Analysis* 59(1): 38-56.

Envall, E., Vestini, S., Caudraj, C., Staaf, A., Ascher, H. och Khosravil, S. (2010). "Papperslösa". I *Social Rapport 2010*. Stockholm: Socialstyrelsen. (tillgänglig på www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/17957/2010-3-11.pdf).

Esaiasson, P., Persson, M., Gilljam, M. och Lindholm, T. (2016). "Reconsidering the Role of Procedures for Decision Acceptance." *British Journal of Political Science* (published on-line, <https://doi.org/10.1017/S0007123416000508>).

Esaiasson, P och Sohlberg, J. (2018). "Securing Trust in Immigrant Concentration Neighborhoods

– The Role of National and Local Identities". Uppsats presenterad på *The 2018 MPSA Meeting, Chicago, April 5-8*.

FARR (2017) Goda råd till dig som söker asyl i Sverige. (broschyr utgiven av Flyktinggruppernas Riksråd, http://www.farr.se/images/pdf/GodaRad/farr_good-advice_sv_v5-02.pdf).

Festinger, L. (1957). *A Theory of Cognitive Dissonance*. New York: Row, Peterson & Co.

Firnhaber, R. (2005) "Förstudie till En väntan under påverkan". NTG Tema Asyl (opublicerad). Tillgänglig på <http://www.temaasyl.se/Templates/Page.aspx?id=784>.

Folkhälsomyndigheten (inte daterad) *Vägledning om Migrationsverkets asylboenden*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/globalassets/livsvillkor-levnadsvanor/halsoskydd-miljohalsa/inomhusmiljo/asylboenden/vagledning-om-migrationsverkets-asylboenden.pdf>

- Gustafsson, B., Katz, K. och Österberg, T. (2017). "Residential Segregation from Generation to Generation: Intergenerational Association in Socio-Spatial Context Among Visible Minorities and the Majority Population in Metropolitan Sweden." *Population, Space and Place* 23 (4):
- Hainmueller, J., Hangartner, D. och Lawrence, D. (2016). "When lives are put on hold: Lengthy asylum processes decrease employment among refugees". *Science Direct*.
- Harter, S. (1978). "Effectance motivation reconsidered: Toward a developmental model." *Human Development* 21 (1):34-64.
- Helliwell, J., och Huang, H. (2008) "How's Your Government? International Evidence Linking Good Government and Well-Being". *British Journal of Political Science* 28: 595-619.
- Helliwell, J., Layard, R. och Sachs, J. (Eds.) (2012). *World Happiness Report*. New York: The Earth Institute, Columbia University.
- Hobfoll, S. (2001). "The Influence of Culture, Community, and the Nested Self in the Stress Process: Advancing Conservation of Resources Theory." *Applied Psychology: An International Review* 50: 337-421.
- Hocking, D. (2017). "Tho' Much is Taken, Much Abides: Asylum Seekers' Subjective Wellbeing." *Journal of Immigrant Minority Health* (published online October 23, 2017).
- Horghagen, S. och Josephsson, S. (2010). "Theatre as Liberation, Collaboration, and Relationship for Asylum Seekers." *Journal of Occupational Science* 17(3): 168-76.
- Jonzon, R., Lindkvist, P. och Johansson, E. (2015). A state of limbo - in transition between two contexts: health assessments upon arrival in Sweden as perceived by former Eritrean asylum seekers. *Scandinavian Journal of Public Health*, 43: 548-558.

Johannesson, L. (2017) *In Courts We Trust. Administrative Justice in Swedish Migration Courts*. Stockholm: Stockholm Studies in Politics 171.

Jörum Lundgren, E. (2015). *Vägen och valet – En intervjustudie med syriska asylsökande i Sverige*. Stockholm: Delmi Rapport 2015: 8.

Kahneman, D. och Riis, J. (2005) "Living, and thinking about it: Two perspectives on life." I Huppert, F., Baylis, N. och Keverne, B. (red), *The Science of Well-Being*. Oxford: Oxford University Press.

Kleist, N. (2018). "Den svensk-somaliska diasporans engagemang i utvecklingsarbete och katastrofhjälp i Somalia." Stockholm: Delmi rapport 2018:1.

Koopmans, R. (2015). "Religious Fundamentalism and Hostility against Out-groups. A Comparison of Muslims and Christians in Western Europe". *Journal of Ethnic and Migration Studies* 41(1): 33-57.

Kunda, Z. (1990). "The Case for Motivated Reasoning." *Psychological Bulletin* 108(3): 480–98.

Laban, CJ., Gernaat, H., Komproe, IH., Schreuders, BA., och De Jong, J. (2004). "Impact of a long asylum procedure on the prevalence of psychiatric disorders in Iraqi asylum seekers in the Netherlands." *Journal of Nervous and Mental Disease* 192(12): 843-51.

Laban CJ, Komproe IH, Gernaat HB, de Jong JT (2008) "The impact of a long asylum procedure on quality of life, disability and physical health in Iraqi asylum seekers in the Netherlands." *Social Psychiatry Psychiatr Epidemiol* 43:507–15.

Lennartsson, R. (2007) Mellan hopp och förtvivlan. Erfarenheter och strategier i väntan på asyl. *En skriftserie från NTG-asyl & integration* Nr 4, 2007.

Levi, M. och Stoker, L. (2000). "Political Trust and Trustworthiness." *Annual Review of Political Science* 3:475-507.

Leerkes, A. (2015). *How (un)restrictive are we? 'Adjusted' and 'expected' asylum recognition rates in Europe*. Amsterdam: Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Lie, B., Sveaass, N., och Eilertsen, DE. (2004). "Family, Activity, and Stress Reactions in Exile." *Community, Work and Family* 7(3): 327-50.

Lindencrona, F., Ekblad, S., och Hauff E. (2008). "Mental health of recently resettled refugees from the Middle East in Sweden: the impact of pre-resettlement trauma, resettlement stress and capacity to handle stress." *Social psychiatry and psychiatric epidemiology* 43(2): 121-31.

Liu, M. och Cho, S. (2016) "Web survey experiments on fully balanced, minimally balanced and unbalanced rating scales, Survey Methods: Insights from the Field." Tillgänglig på <https://surveyinsights.org/?p=7650>

Lomba, S. D. (2010). "Legal status and refugee integration: a UK perspective." *Journal of Refugee Studies* 23(4): 415-36.

MacDonald A. (2015). "Review of selected surveys of refugee populations, 2000-2014." Paper commissioned by the UNHCR. *International Conference on Refugee Statistics; 7-9 October 2015, Antalya, Turkey 2015*.

Masmas, TM, Moller, E., Buhmann, C., Bunch, V., Jensen, JH, och Hansen, TN. (2008). "Asylum Seekers in Denmark." *Torture* 18 (2): 77-86.

MacCoun, R. 2005. "Voice, Control and Belonging: The Double-Edged Sword of Procedural Fairness." *Annual Review of Law and Social Science* 1: 171-201.

McMichael, C., Nunn, C., Gifford, S. och Correa-Velez, I. (2015). "Studying Refugee Settlement through Longitudinal Research: Methodological and Ethical Insights from the Good Starts Study." *Journal of Refugee Studies* 28 (2): 238-57.

Morgan, G, S. Melliush och A. Welham (2017). "Exploring the relationship between postmigratory stressors and mental health for asylum seekers and refused asylum

seekers in the UK.” *Transcultural Psychiatry* (published online, November 14, 2017).

Morville, A-L. (2014) *Daily Occupations among Asylum Seekers – Experiences, Performance and Perception*. Lund: Doctoral Dissertation, Lund University, Faculty of Medicine.

Morville, A-L och Erlandsson, L-K. (2013). “The Experience of Occupational Deprivation in an Asylum Centre: The Narratives of Three Men.” *Journal of Occupational Science* 20 (3): 212-23.

Morville, A-L, Amris, K, Eklund, M., Danneskiold-Samso, B., och Erlandsson, L-K. (2015). ”A Longitudinal Study of Changes in Asylum Seekers Ability Regarding Activities of Daily Living During Their Stay in the Asylum Center.” *Journal of Immigrant Minority Health* 17: 852-9.

NOA (2017). ”Utsatta område, – Social ordning, kriminell struktur och utmaningar för polisen”. Nationella operativa avdelningen. Analysenheten June 2017 (nedladdningsbar från https://polisen.se/siteassets/dokument/ovriga_rapporter/utsatta-omraden-social-ordning-kriminell-struktur-och-utmaningar-for-polisen-2017.pdf).

OECD (2016). “Making Integration Work: Refugees and Others in Need of Protection.” *OECD Publishing, Paris*. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264251236-en>.

Paradies, Y. (2006). “A systematic review of empirical research on self-reported racism and health.” *International Journal of Epidemiology* 35(4): 888-901. Pascoe, EA, Smart Richman, L. (2009). “Perceived discrimination and health: a meta-analytic review.” *Psychological Bulletin* 135(4):531.

Parusel, B. (2016) *Sweden’s Asylum Procedures*. Bertelsmann Stiftung. Nedladdningsbar från www.bertelsmannstiftung.de/fileadmin/files/Projekte/28_Einwanderung_und_Vielfalt/IB_Studie_Asylum_Procedures_Sweden_Parusel_2016.pdf.

Phelps, E. (1972). *Inflation Policy and Unemployment Theory: The Cost-Benefit Approach to Monetary Planning*. New York: W. W. Norton & Company.

- Phillimore, J. (2011). "Refugees, acculturation strategies, stress and integration." *Journal of Social Policy* 40(3): 575–93.
- Porter, M., och Haslam, N. (2005). "Predisplacement and postdisplacement factors associated with mental health of refugees and internally displaced persons: A meta-analysis." *JAMA* 294(5): 602–12.
- Pottie, K., Ng, E., Spitzer, D., Mohammed, A. och Glazier, R. (2008). "Language Proficiency, Gender and Self-reported Health. An Analysis of the First Two Waves of the Longitudinal Survey of Immigrants to Canada." *Canadian Journal of Public Health* 99 (6): 505–10.
- Rosengren, Annette. (2009). *Vinna eller försvinna – om flykt, asyl och hjälpare*. Stockholm: Carlssons bokförlag.
- Ruist, J. (2018) *Tid för integration – en ESO-rapport om flyktingars bakgrund och arbetsmarknadsetablering*. Stockholm: ESO 2018:3.
- Røysamb, E., Tambs, K., Reichborn-Kjennerud, T., Neale, M. och Harris, J. (2003) "Happiness and health: environmental and genetic contributions to the relationship between subjective well-being, perceived health, and somatic illness." *Journal of Personality and Social Psychology* 85: 1136–46.
- Ryan, D., Dooley, B., & Benson, C. (2008). "Theoretical perspectives on post-migration adaptation and psychological well-being among refugees: towards a resource-based model." *Journal of Refugee Studies* 21(1): 1–18.
- SCB. Temarapport 2014:6. *Utbildningsbakgrund bland utrikes födda*.
- Sigvardsdotter, E., M. Vaez, A-M Rydholm Hedman och F. Saboonchi (2016). "Prevalence of torture and other war-related traumatic events in forced migrants: A systematic review." *Torture* 26: 41–73.
- Sigvardsdotter, E., H. Nilsson, A. Malm, P. Tinghög, M. Gottvall, M. Vaez och F. Saboonchi (2017) "Development and Preliminary Validation of Refugee Trauma History Checklist (RTHC)—A Brief Checklist for Survey Studies." *International Journal of Environmental Research and Public Health* 14, 1175.

Smeeke, A. och J. Jetten (2015). "Longing for one's home country: National nostalgia and belonging among immigrants and natives" (opublicerat manuskript).

Smeeke, A., M. Verkuyten och B. Martinovic (2015). "Longing for the country's good old days: National nostalgia, autochthony beliefs, and opposition to Muslim expressive rights." *British Journal of Social Psychology* 54: 561-80.

Smeeke, A., Verkuyten, M., Çelebi, E., Acartürk, C., and Onkun, S. (2017). "Social identity continuity and mental health among Syrian refugees in Turkey". *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* (publicerad on-line) DOI 10.1007/s00127-017-1424-7.

Soroka, S. (2014). *Negativity in Democratic Politics: Causes and Consequences*. New York: Cambridge University Press.

SOU (1992). Mottagandet av asylsökande och flyktingar. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar 1992: 133.

SOU (2003). *Etablering i Sverige. Möjligheter och ansvar för individ och samhälle*. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar 2003:75.

SOU (2018). *Ett ordnat mottagande – gemensamt ansvar för snabb etablering eller återvändande*. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar 2018:22.

Steel, Z., Chey, T., Silove, D., Marnane, C., Bryant, RA. och van Ommeren, M. (2009). "Association of torture and other potentially traumatic events with mental health outcomes among populations exposed to mass conflict and displacement: a systematic review and meta-analysis." *Jama* 302(5): 537-49.

Suh, E., Diener, E., & Fujita, F. (1996). "Events and subjective well-being: Only recent events matter." *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(5), 1091-1102.

Sundquist J, Bayard-Burfield L, Johansson LM, Johansson S-E. (2000) Impact of ethnicity, violence and acculturation on displaced migrants: psychological distress

and psychosomatic complaints among refugees in Sweden. *The Journal of nervous and mental disease* 188(6): 357-65.

Sønderskov, K. och Dinesen, P. (2016) "Trusting the State, Trusting Each Other? The Effect of Institutional Trust on Social Trust." *Political Behavior* 38 (1):179-202.

Tinghög P, Al-Saffar S, Carstensen J, Nordenfelt L. (2010) The Association of Immigrant- and Non- Immigrant-Specific Factors With Mental Ill Health Among Immigrants in Sweden. *International Journal of Social Psychiatry* 56(1):74-93.

Tinghög, P., Arwidson, C., Sigvardsdotter, E., Malm, A. och Saboonchi, F. (2016) *Nyanlända och asylsökande i Sverige: En studie av psykisk ohälsa, trauma och levnadsvillkor*. Stockholm: Röda Korsets Högskolas rapportserie 2016:1

Tourangeau, R., Edwards, B., Johnson, T.P. Wolter, K.M, & Bates, N. (2014) *Hard-to Survey Populations*. Cambridge: Cambridge University Press.

Tyler, T., Boeckmann, R., Smith, H. och Huo, Y. (1997). *Social Justice in a Diverse Society*. Boulder: Westview Press.

Uslaner, E. (red.) (2017). *The Oxford Handbook on Social and Political Trust*. Oxford: Oxford University Press.

van Veldhuizen, T., Horselenberg, R., Landström, S., Granhag, P.A. och van Koppen, P. (2017) Interviewing asylum seekers: A vignette study on the questions asked to assess credibility of claims about origin and persecution. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling* 14: 3-22.

You, J-s. (2012). "Social Trust: Fairness Matters More Than Homogeneity." *Political Psychology* 33 (5):701-21.

Zaller, J. (1992). *The Nature and Origins of Mass Opinion*. Cambridge: Cambridge University Press.

Slutnoter

- 1 Vi vill tacka en rad personer för hjälp och synpunkter. Först och allra främst Maria Andreasson på LORE/SOM. På Migrationsverket Jonatan Forsberg, Lars Pettersson, Aulona Rrecaj, Hadisa Terovic, Maria Berntsson och många fler. Inom universitetsvärlden Mikael Gilljam, Mikael Hjerm och Gunnar Myrberg och inom utredningssfären Martin Johansson och Martin Olauzon.
- 2 Om konsekvenserna av social exkludering, se t ex Blackhart et al. (2009). Potentiellt aktiverar asylsökningssprocessen också andra sociala mekanismer än exkludering. Exempelvis kan framtvingad migration till ett nytt land innebära en försvagad social kontroll som bereder vägen för brottslighet och andra normbrytande beteenden. Sådana mekanismer uppmärksammas dock inte i denna rapport.
- 3 Uppgifterna utgår från Ruists (2018:22) beräkningar och från Migrationsverkets statistik över antalet beviljade uppehållstillstånd 1980–2017. Jämfört med Ruists siffror har vi exkluderat 60 000 kvotflyktingar (som alltså inte sökt asyl i Sverige) och lagt till de som var registrerade som asylsökande i januari 2018 och ett grovt estimat av personerna som vistades i Sverige utan tillstånd.
- 4 Idén om "sense of coherence" kommer från Aaron Antonovskys (1987) teori om människors förhållningssätt till stressande livssituationer.
- 5 Morville (2014) har gjort en mindre tvåstegspanel med asylsökande i Danmark med fokus på integration på arbetsmarknaden. I en kvalitativ studie återintervjuade Hocking (2017) 56 asylsökande i Australien femton månader efter en första runda med 137 respondenter. Forskare vid Immigration Policy Lab vid Stanford University och ETH Zurich University gjorde under flyktingkrisen 2015 en stor rekrytering till en webbaserad surveypanel i Grekland. Det visade sig dock svårt att upprätthålla kontakterna med de asylsökande och projektet avbröts.
- 6 För ett resonemang, se Hobfoll (2001). Jörums (2015) Delmi-rapport med kvalitativa intervjuer med 22 syrier som sökt asyl i Sverige bekräftar att särskilt högutbildade kan känna sig missförstådda och underskattade. Samma observation gör Abdulla (2017) och Bucken-Knapp, Fakihi & Spehar (2018) i kvalitativa intervjustudier med personer i etableringsprocessen. Följande citat från en av deltagarna i vår panel ger ytterligare illustration: "Lack of job opportunities, housing, lack of communication with Swedes, unfair and delay for taking decisions regarding asylum applications, vulnerable to exploitation at work, poor medical services. This is not what I had looked forward to." (Översatt från arabiska, se svar [#2:118] i Appendix 2.)
- 7 Betänkandet hänvisar i denna del till en utredning från Riksrevisionsverket från år 2002.
- 8 Ett problem som inte uppmärksammats tillräckligt är att även ambitiösa surveyundersökningar huvudsakligen innefattar de bäst integrerade invandrarna (exempelvis finns en språkbarriär att passera). Ingen kan idag med säkerhet säga hur många personer som bor i Sverige som inte läser svenska tillräckligt bra för att svara på exempelvis en postenkät.
- 9 Se www.dataarchive.lisssdata.nl/study_units/view/162

- 10 Se www.arabbarmeter.org/content/arab-barometer-iv-syrian-refugees-lebanon-and-jordan
- 11 Om the IAB-BAMF-SOEP Refugee Survey, se https://www.diw.de/sixcms/detail.php?id=diw_o1.c.538695.en
- 12 <http://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2011/ref/92-135/surveys-enquetes/longitudinalsurvey-enquetelongitudinale-eng.cfm>.
- 13 Liksom intervjuundersökningar i allmänhet tenderar webbaserade surveypaneler att attrahera högutbildade personer, men i takt med att internetanvändandet sprider sig i befolkningen har snedvridningen minskat (se t ex Ansolabehere & Rivers 2013).
- 14 Enligt Migrationsverkets interna statistik över inreseort ankom omkring hälften av asylsökanden till någon flygplats under 2017 och första kvartalet 2018 (Stockholm-Arlanda dominerade stort, 74 procent).
- 15 I Göteborg Sagåsen respektive Vestagatan, i Malmö Vintergatan respektive Jägersro.
- 16 Det rädde från början stor osäkerhet kring genomförbarheten. Exempelvis kunde inte någon av de personer med goda kunskaper om asylsökningssprocessen som vi konsulterade med säkerhet säga om asylsökarna använde e-post och/eller hade ett mobilnummer som var användbart för framtida kontakter (hellre än kontantkort). Och att programmera och skicka ut webb-surveys på arabiska visade sig vara praktiskt svårt. Exempelvis var det en oplanerad kostnad att företaget som levererade surveytjänsten (Qualtrics) tog dubbla kostnaden för SMS-utskick med arabiska tecken jämfört med latinska tecken. Självklart fanns det heller inga garantier för att tillräckligt många asylsökande skulle anse det meningsfullt att delta.
- 17 En jämförelsepunkt är den panelstudie i två steg med asylsökande på en dansk flyktingförläggning som vi tidigare referat till och som har genererat flera publikationer i välrenommerade tidskrifter inom socialmedicin – i det första panelsteget intervjuades 43 personer och i det andra panelsteget 17 personer (se Morville 2014).
- 18 Tre ytterlighetsfall finns representerade i de öppna svaren på frågan om de viktigaste problemen just nu: "I have been in Sweden for 5 years and I don't have residence yet. I have no problem with the police." [#2:92]; "Not obtaining a residence, I arrived in Sweden 4 years back." [#2:115]; "Waiting 7 years for a residence." [#4:41]
- 19 Den som vill se de detaljerade resultaten är välkomna att kontakta oss.
- 20 Det är svårt att veta varför andelen kvinnor minskar över tid. I vår analys om anledningarna till bortfallet (som de noterats av intervjuarna) hittar vi inga systematiska skillnader som beror på kön.
- 21 Den som vill se de detaljerade resultaten är välkomna att kontakta oss.
- 22 "We have no life apart from thinking about this residence permit" säger en ung asylsökande som intervjuas av Brekke (2004: 22).
- 23 Respons [#2:16], ett av få som skrevs på engelska och inte på arabiska.
- 24 Rawls (1971) talar till och med om medborgarens "moral obligation to support just institutions".
- 25 Föga förvånande har migrationsforskare observerat att asylsökande "do not count negative decisions as valid" (Brekke 2004:23); och att "(d)e allra flesta betraktar naturligtvis sina asylskäl som

fullt giltiga och har ställt allt sitt hopp till ett permanent uppehållstillstånd” (Lennartsson 2007: 32). Motsvarande reaktioner återfinns i de öppna svaren: Ett exempel är [#3:62] ”I have been in Sweden for 2 years and I didn’t get residence because of the unjust investigator. My wife and my children are not with me. I live in the camp with restricted freedom of movement.” Eller [#3:9] ”They say always for me you have a fingerprint of other country I always says I never want to go back to that country” [svar på engelska]; och ”The unjust decision of the immigration authorities against my wife and I and my 3 months old daughter [#3:76].

26 Om negativa konsekvenser för individen av en överdriven tillit till procedurerna, se MacCoun 2005.

27 Fenomenet med färgade procedurbedömningar är allmängiltigt, se Esaiasson et al. (2016) och där anförd litteratur.

28 Redogörelsen av den formella gången baseras på Migrationsverkets egen beskrivning (se www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Att-ansoka-om-asyl.html).

29 Beviljandegraden är högre än i andra EU-länder (Leerkes 2015). Skillnaden mellan 2016 och 2017 beror till stor del på att Migrationsverket tidigt prioriterade ansökningar med störst sannolikhet att beviljas såsom ansökningar från Syrier.

30 Se AIDA (2016) för en sammanställning av kritiska punkter. Även broschyren ”Goda råd till dig som söker asyl i Sverige”, utgiven av Flyktinggruppernas Riksråd (FARR 2017), identifierar kritiska punkter i asylhanteringen.

31 Frågeformuleringarna översattes till arabiska från engelska. För formuleringarna, se Appendix 1.

32 Ett belägg för intervjufrågans prediktiva validitet är att procedurbedömningen i panelsteg 2 är starkt korrelerad med förtroendet för Migrationsverket ($r = ,48$, $p < ,01$) men inte med förtroendet för Polisen, en annan viktig myndighet som dock inte är direkt ansvarig för asylhanteringen ($r = ,07$, $p = ,04$).

33 För frågans formulering, se Fråga 23 i Appendix 1.

34 Kontakta rapportens författare för detaljerad information om dessa och senare analyser i kapitlet.

35 How satisfied are you with your housing arrangements / financial situation? (Not at all satisfied = 1; Very satisfied = 5).

36 Med vårt material kan vi inte utesluta att resultaten drivs av andra mekanismer, exempelvis att det finns ett personlighetsdrag som motiverar vissa människor att se positivt på såväl rättviseuppfattningar som nöjdhet med boende och finansiell situation.

37 För frågans formulering, se Fråga 36 i Appendix. Frågan ställdes också till respondenter i panelsteg 3 och panelsteg 4 som ännu inte fått besked men utan vill inte svara-alternativet.

38 För frågans formulering, se Fråga 27 i Appendix 1.

39 Åtskillnaden mellan materiella och proceduriella aspekter av asylmottagandet är inte absolut. Eftersom ”ett respektfullt bemötande” är ett kärnvärde för goda procedurer (Bies & Moag 1986), kan

ett "värdigt mottagande" också ses som en aspekt av asylhanteringens proceduriella sida.

40 Boendestandarden regleras ytterst av miljöbalkens regler om olägenhet för människors hälsa. Folkhälsomyndigheten rekommenderar kommunernas miljö- och hälsoskyddsinspektörer att fokusera på "ventilation, underhåll, materialval, städning och hygien." Det operativa tillsynsansvaret faller på kommunernas miljönämnder eller motsvarande. Se vidare "Vägledning om Migrationsverkets asylboenden", nedladdningsbar från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/globalassets/livsvalkor-levnadsvanor/halsoskydd-miljohalsa/inomhusmiljo/asylboenden/vagledning-om-migrationsverkets-asylboenden.pdf>.

41 Vissa kommuner, exempelvis Malmö, har tolkat socialtjänstlagens "vistelsebegrepp" som att kommunen har ett ansvar att ordna boende för också asylsökande som har ett EBO i kommunen. Det innebär i praktiken att kommunen (men inte Migrationsverket) organiserar byten inom EBO som innebär att den asylsökande stannar i kommunen också när ett EBO spricker.

42 Uppgifterna om boendeformerna är hämtade från Migrationsverkets årsredovisning 2017 (tillgänglig på <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Styrning-och-uppfoljning/Redovisning-av-verksamheten.html>).

43 Sannolikt gäller motsvarande för gruppen som stannar kvar i landet efter att ha nekats uppehållstillstånd.

44 Se Fråga 17 i Appendix 1.

45 Om formuleringen, se Fråga 18 i Appendix 1. Ur Folkhälsomyndighetens Vägledning om Migrationsverkets asylboenden: "I en lägenhet bor oftast flera personer och i normala fall bor upp till två personer per rum, vilket innebär att en trerumslägenhet kan rymma sex personer. I upphandlade boenden och kollektiva boenden är det normala att två till fyra personer delar på ett sovrum, beroende på yta. Övriga utrymmen så som kök, hygienutrymmen och allrum är oftast gemensamma och delas av flera. I de situationer där Migrationsverkets boenden inte räcker till kan Migrationsverket behöva "förtäta" befintliga boenden. Detta innebär att man tillåter fler personer per rum än vad man gör i normala fall."

46 Lennartsson (2007: 32) talar om att den första tiden i Sverige är en "smekmånadsfas" för många asylsökande.

47 För frågans formulering, se Fråga 9 i Appendix 1. En ovanligt stor grupp, 58 stycken (32 procent), svarade inte på frågan om EBO/ABO vid panelsteg 2. Det är ett betydligt högre internt bortfall än för andra frågor. Denna grupp ingår inte i basen för beräkningarna. Vi har ingen förklaring till det stora interna bortfallet på just den frågan. Vi kan se att en hög andel av de som inte svarade på frågan i panelsteg 2 angav att de bodde i "hus" (28 procent) eller "på annat sätt" (21 procent) och att relativt få angav lägenhet (30 procent).

48 Ett indirekt belägg för att svaren reflekterar verkliga förändringar och inte mätfel är att informationen i panelsteg 2 korrelerar bättre med olika utfallsvariabler i både panelsteg 2 och 3 än vad informationen i panelsteg 1 gör.

49 För frågans formulering, se Fråga 25 i Appendix 1.

50 Se Fråga 21 i Appendix 1.

- 51 Respondenterna som ville bo någon annanstans i Sverige fick en öppen fråga om var de önskade bo. I vårt urval, där majoriteten av deltagarna rekryterades på Migrationsverkets enheter i Göteborg, ville klart flest bo i Göteborg och därefter Stockholm och Malmö. Enstaka respondenter önskade sig till orter som Kalmar, Nybro, Kungsbacka, Filipstad och Eslöv.
- 52 Det skall understrykas att vi inte kan utesluta att sambandet drivs av andra mekanismer.
- 53 Några av svaren på den öppna frågan om problem kan illustrera: "The psychological wellbeing of any new comer gets worse while waiting for a decision and not knowing if they will be granted a permit or not. this creates a lot of insecurities and uncertainty so the gap starts to become huge between the asylum seeker and the Swedish society [#2:27]; "Waiting for the decision of migration agency, instability, and uncertain future. I am someone who is independent, but so far I have not got assistance to start a new life in Sweden. Thanks to the Sweden government for receiving us" [#2:43].
- 54 För formuleringar, se Fråga 27 och 28 i Appendix 1. Jämförelsen med den självskattade hälsan görs för att säkerställa att nöjdhets-frågan fungerar på förväntat sätt. Vår undersökning har inget att tillföra de surveystudier som görs för att skatta de asylsökandes psykiska och fysiska hälsotillstånd i medicinsk mening.
- 55 För en presentation av undersökningen, som görs i Hjällbo, se Esaiasson & Sohlberg (2018).
- 56 De näst vanligaste positiva händelser är förbättrad ekonomi och ett starkt socialt nätverk.
- 57 Samtliga studier om asylbeslut vi känner till fokuserar på psykisk och fysisk hälsa. De bygger ofta på mycket få personer och knappast någon har som vi möjlighet att jämföra både mellan grupper med olika beviljandestatus och inom samma individ över tid (för en översikt, se Morgan, Melliush & Welham 2017).
- 58 För frågans formulering, se Fråga 36 i Appendix 1.
- 59 Ofta uppmärksammade exempel på samspelande faktorer är att dramatiska händelser och hem-mavarande familjer kan göra asylsökande mer känsliga för stressfaktorer.
- 60 Erika Sigvarsdotter och kollegor (2017) har gjort en checklista för surveystudier av flyktingars traumahistorik.
- 61 Beskrivningen bygger på Jörums (2015) litteraturöversikt.
- 62 Se Fråga 34 i Appendix 1.
- 63 För formuleringen, se Fråga 39 i Appendix 1.
- 64 Några illustrerande exempel från svaren på den öppna frågan om problem i tillvaron: "Loneliness" [#2:86]; "No one cares about us, I am almost a year here..."[#2:144]; "some times I feel overwhelming because I don't know Swedish, and some time people look at me in a very strange way [#3:1]; "Living" [#3:43]; "Injustice" [#3:44]; "Racism and feeling of superiority" [#3:46]; "Loneliness. I live alone for 6 years" [#3:51]; "Long spare times, no social live, long waiting times for processing asylum application and lack of jobs unless you have Swedish friends" [#3:57].
- 65 För formuleringen, se Fråga 14 i Appendix 1. På svenska: "Allmänt sett, hur stort förtroende har du för följande grupper av människor? Svenskar i allmänhet; människor från ditt hemland. Mycket högt, ganska högt, varken högt eller lågt, ganska lågt, mycket lågt?"

66 För att mäta förtroende i ursprungslandet använder vi oss av ett urval från Irak gjort av World Values Survey. För att undersöka förtroende när personer befinner sig på flykt i närområdet använder vi oss av en mätning gjord av Arabbarometer bland syriska flyktingar i Jordanien och Libanon. För att undersöka skillnader hade det bästa varit att följa samma personer över tid, hela vägen från hemlandet, till flyktning i närområdet och till slut genom asylsökningssprocessen i ett land som Sverige. Av praktiska skäl är dock detta inte möjligt.

67 För formuleringen se också Fråga 13 i Appendix 1. Vid den första pilotstudien fanns elva svarsalternativ, men eftersom många svarsalternativ är svårhanterligt på läsplattor och mobiltelefoner valde vi att ha sju svarsalternativ istället. Av de 834 som besvarade frågan vid panelsteg 1 besvarade 665 individer frågan med den sjugradiga skalan och 169 med den elvagraddiga skalan.

68 Kontakta författarna för mer utförlig information om hur denna och andra analyser utförts.

69 För resultatens del spelar det ingen roll om vi gör en mer avancerad undersökning där vi lägger ihop data från alla panelsteg och samtidigt tar hänsyn till att individers svar vid ett tillfälle påverkar hur de svarar vid ett senare tillfälle.

70 En mer ingående analys visar att den nedåtgående trenden sker mellan panelsteg 1 och 3. Denna analys visar också att den linjära minskningen i mellanmänniskligt förtroende är tydligare när vi utesluter individer som fått ett positivt beslut på sin asylansökan ($b = 0,040$, $p = 0,021$ istället för $b = 0,023$, $p = 0,023$). I slutet av detta kapitel återkommer vi till effekten av beslutet på mellanmännisklig tillit.

71 Migrationsverket: "If you think about the Swedish immigration officials, how helpful do you think they would be if you asked for their help?" Polisen: "If you think about the Swedish police, how helpful do you think they would be if you asked for their help?" Korrelationen mellan dessa två mått är 0,54.

72 Naturligtvis är det svårt att dra kausala slutsatser utifrån surveydata som samlats in vid ett tillfälle. Men tack vare att vi samlat in data från flera panelsteg kan vi med större säkerhet säga att det finns en orsaksriktning från institutionellt förtroende till mellanmännisklig tillit. Denna slutsats kan vi dra efter att ha beräknat effekter med hjälp av data från panelsteg 1 och 2 där vi tar hänsyn till tidigare uppfattningar om institutionellt förtroende och mellanmännisklig tillit. I denna utförligare analys skapar vi även ett index för mellanmännisklig tillit för att öka tillförlitligheten.

73 "The belief that others will not, at worst, knowingly or willingly do you harm, and will, at best, act in your own interest" (Delhey & Newton 2003, s. 105)

Delmis tidigare publikationer

Rapport och Policy Brief 2014:1, *Radikala högerpartier och attityder till invandring i Europa*, Mikael Hjerm och Andrea Bohman.

Rapport och Policy Brief 2015:1, *Internationell migration och remitteringar i Etiopien*, Lisa Andersson.

Kunskapsöversikt 2015:2, *Politiska remitteringar*, Emma Lundgren Jörum och Åsa Lundgren.

Kunskapsöversikt 2015:3, *Integrationspolitik och arbetsmarknad*, Patrick Joyce.

Kunskapsöversikt 2015:4, *Migration och företagens internationalisering*, Andreas Hatzigeorgiou och Magnus Lodefalk.

Rapport och Policy Brief 2015:5, *Svenskt medborgarskap: reglering och förändring i ett skandinaviskt perspektiv*, Mikael Spång.

Rapport och Policy Brief 2015:6, *Vem blir medborgare och vad händer sen? Naturalisering i Danmark, Norge och Sverige*, Pieter Bevelander, Jonas Helgertz, Bernt Bratsberg och Anna Tegunimataka.

Kunskapsöversikt 2015:7, *Kategoriernas dilemman*, Per Strömblad och Gunnar Myrberg.

Rapport och Policy Brief 2015:8, *Valet och Vägen: Syriska flyktingar i Sverige*, Emma Jörum Lundgren.

Rapport och Policy Brief 2015:9, *Arbetskraftsinvandring efter 2008 års reform*, Catharina Calleman (red.) och Petra Herzfeld Olsson (red.).

Kunskapsöversikt 2016:1, *Alla tiders migration!*, Dick Harrison.

Rapport och Policy Brief 2016:2, *Invandringens arbetsmarknadseffekter*, Mattias Engdahl.

Rapport och Policy Brief 2016:3, *Irreguljär migration och Europas gränskontroller*, Ruben Andersson.

Kunskapsöversikt 2016:4, *Diaspora – ett begrepp i utveckling*, Erik Olsson.

Kunskapsöversikt 2016:5, *Migration within and from Africa*, Aderanti Adepoju.

Rapport och Policy Brief 2016:6, *Invandring, mediebilder och radikala högerpopulistiska partier i Norden*, Anders Hellström och Anna-Lena Lodenius.

Kunskapsöversikt 2016:7, *Invandring och företagande*, Martin Klinthäll, Craig Mitchell, Tobias Schölin, Zoran Slavnić & Susanne Urban.

Rapport och Policy Brief 2016:8, *Invandringens effekter på Sveriges ekonomiska utveckling*, Bo Malmberg, Thomas Wimarck, Jani Turunen & Linn Axelsson.

Kunskapsöversikt 2017:1, *De invandringskritiska partiernas politiska inflytande i Europa*, Maria Tyrberg & Carl Dahlström.

Kunskapsöversikt 2017:2, *Hatbrott med främlingsfientliga och rasistiska motiv*, Berit Wigerfelt och Anders S Wigerfelt.

Avhandlingsnytt 2017:3, *Vägen till arbete. Utlandsföddas möte med den svenska arbetsmarknaden*, Moa Bursell, Mikael Hellström, Jennie K Larsson, Melissa Kelly, Martin Qvist och Caroline Tovatt.

Policy Brief 2017:4, *Integration och tillit – långsiktiga konsekvenser av den stora invandringen till Norge*, Grete Brochmann.

Kunskapsöversikt 2017:5, *Invandringens historia – från "folkhemmet" till dagens Sverige*, Mikael Byström och Pär Frohnert.

Rapport och Policy Brief 2017:6, *Invandring i medierna – Hur rapporterade svenska tidningar åren 2010-2015?*, Jesper Strömbäck, Felicia Andersson och Evelina Nedlund.

Rapport och Policy Brief 2017:7, *Valdeltagande och representation – Om invandring och politisk integration i Sverige*, av Pieter Bevelander (red.) och Mikael Spång (red.).

Rapport och Policy Brief 2017:8, *Responsibility Sharing for Refugees in the Middle East and North Africa*, Susan Martin.

Rapport och Policy Brief 2017:9, *Reforming the Common European Asylum System*, Bernd Parusel och Jan Schneider.

Rapport och Policy Brief 2017:10, *A Fair Share: Refugees and Responsibility-Sharing*, Alexander Betts, Cathryn Costello och Natascha Zaun.

Rapport och Policy Brief 2018:1, *Somali Diaspora Groups in Sweden – Engagement in Development and Relief Work in the Horn of Africa*, Nauja Kleist.

Rapport och Policy Brief 2018:2, *Akademiskt utbyte och internationell migration – En studie av stipendiater inom Svenska institutets Visbyprogram 1997-2015*, Andreas Åkerlund, Astrid Collsiöö och Mikael Börjesson.

Rapport och Policy Brief 2018:3, *Ensamkommande barns och ungas väg in i det svenska samhället*, Eskil Wadensjö och Aycan Çelikaksoy.

Rapport och Policy Brief 2018:4, *Attityder till invandring – en analys av förändringar och medieeffekter i Sverige 2014–2016*, Jesper Strömbäck och Nora Theorin.

Rapport och Policy Brief 2018:5, *Familj, medborgarskap, migration – Sveriges politik för anhöriginvandring i ett jämförande perspektiv*, Karin Borevi.

Avhandlingsnytt 2018:6, *Barn och migration*, Mehek Muftee, Lisa Ottosson, Gunilla Jarkman Björn, Anna Åhlund, Eva Skowronski och Michael Lindblad.

Policy Brief 2018:7, *Människohandel och människosmuggling i den irreguljära migrationen*, Ryszard Piotrowicz.

Nästan var tionde person i Sverige har erfarenhet av att söka asyl, eller har kommit hit som nära anhörig till en asylsökande. I denna rapport riktas fokus mot de asylsökandes egna erfarenheter. Studien baseras på ett unikt material där de asylsökande har intervjuats vid flera tillfällen, från ankomsten till Migrationsverkets beslut om att bevilja eller neka uppehållstillstånd. Drygt 1 200 asylsökande har intervjuats om bland annat resan hit, asylsökningssprocessen, hemlängtan, boende och ekonomi. I rapporten undersöks även hur dessa erfarenheter påverkar de asylsökandes nöjdhet med livet, tilliten till svenskar, samt deras förtroende för svenska institutioner.

Rapporten är skriven av Peter Esaiasson, professor i statsvetenskap, och Jacob Sohlberg, fil. dr. i statsvetenskap, båda verksamma vid Göteborgs universitet.

Delegationen för migrationsstudier - Delmi - är en oberoende kommitté som initierar studier och förmedlar forskningsresultat som underlag till framtida migrationspolitiska beslut och för att bidra till samhällsdebatten.

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

Delegationen för
Migrationsstudier
Ju 2013:17